

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

МАРЧЕНКО ОЛЕНА ЛЬВІВНА

УДК 342.951:351.84

**ДИСЕРТАЦІЯ
АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ
ЗАКОНОДАВСТВА, БУДІВЕЛЬНИХ НОРМ, СТАНДАРТІВ І ПРАВИЛ
ПІД ЧАС БУДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ**

081 – Право

Подается на здобуття ступеня доктора філософії з права

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **О.Л. Марченко**

Науковий керівник: доктор юридичних наук, доцент

Запотоцький Андрій Петрович

Київ – 2022

АНОТАЦІЯ

Марченко О. Л. Адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2022.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню проблем адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні. У роботі розкрито теоретико-методологічні засади дослідження адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.

Доведено, що сучасне законодавство у сфері будівництва в Україні потребує вдосконалення. На підставі вивчення досвіду високорозвинених країн світу розроблено авторський проєкт Закону України «Про внесення змін до ст. 96 КУпАП щодо посилення відповідальності», а також запропоновано систематизувати будівельні норми, стандарти і правила в кодифікованому нормативному акті – Будівельному кодексі України, в одному з розділів якого визначити відповідальність за порушення у сфері будівництва. Запропоновано його модель та орієнтовний зміст.

Проаналізовано особливості юридичної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в окремих пострадянських державах, у країнах ЄС і США. За результатами проведеного дослідження сформульовано авторські узагальнення та визначення.

Зазначено, що в межах дослідження проблем адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва використано комплекс методів, з-поміж яких діалектичний, феноменологічний, герменевтичний, аксіологічний

(ціннісний), індукції та дедукції, спостереження, моделювання, абстрагування, узагальнення, аналізу, синтезу, статистичний, математичний, формально-юридичний (догматичний), порівняльно-правовий (компаративістський), системний, структурний тощо.

Удосконалено визначення та ознаки адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Адміністративною відповідальністю за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва визнано вид юридичної відповідальності, що полягає у визначенні підстав і порядку застосування стягнень, передбачених ст. 96 КУпАП. Виокремлено такі основні ознаки адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва: 1) є наслідком учинення особою адміністративного проступку; 2) є формою адміністративного примусу; 3) їй притаманна публічність; 4) слугує виявом охорони суспільних відносин; 5) передбачає особливий процесуальний порядок реалізації норми; 6) має виховний вплив.

Зауважено, що порушення будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва – склад правопорушення, визначеного ст. 96 КУпАП. Зазначене адміністративне правопорушення може бути вчинене як шляхом дії, так і бездіяльності, адже охоплює перелік діянь, які можна кваліфікувати як порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Розглянуто поняття об'єкта правопорушення та їх види за ст. 96 КУпАП. Висвітлено сутність суб'єктів, яких залежно від порядку створення умовно класифіковано на такі категорії: 1) посадові особи – юридичні особи; 2) фізичні особи – населення.

З'ясовано, що суб'єктивна сторона порушення порядку здійснення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва означене як умисною формою вини, так і необережністю.

Встановлено, що порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва є збірним адміністративним

правопорушенням, а його склад зумовлений порушенням заборон, вимог, приписів визначених нормативно-правових актів.

Досліджено особливості провадження в справі про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Зазначено, що провадження в справі про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва – це певний процесуальний порядок, визначений нормами адміністративного законодавства, що спрямовані на розгляд і вирішення справи з притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності.

Провадження в справі про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва умовно класифіковано на певні стадії: 1) порушення справи; 2) адміністративне розслідування; 3) розгляд і вирішення справи; 4) перегляд рішення; 5) виконання рішення.

Виокремлено особливості заходів адміністративного стягнення за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Констатовано, що штраф як адміністративне стягнення за ст. 96 КУпАП характеризується такими ознаками: 1) міра адміністративної відповідальності; 2) вид адміністративного стягнення; 3) одномоментне стягнення – застосовується одноразово в повному обсязі; 4) накладається в порядку, встановленому законом; 5) застосовується до винних осіб; 6) стягнення майнового характеру – накладається в грошовому еквіваленті – неоподатковуваних мінімумах доходів громадян (один неоподатковуваний мінімум доходів громадян у санкції адміністративно-деліктної норми чинного КУпАП становить 17 грн); 7) має відносно визначений розмір – від п'ятисот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 8) безальтернативне стягнення – у санкції ст. 96 КУпАП передбачено лише цей вид адміністративного стягнення. Запропоновано проєкт Закону України «Про внесення змін до ст. 96 КУпАП щодо посилення відповідальності», у якому оптимізовано положення норми та збільшено розмір штрафу, ураховуючи сучасні реалії та досвід зарубіжних країн.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, адміністративне стягнення, будівельна норма, стандарти, будівництво, провадження.

ANOTATION

Marchenko Olena. Administrative responsibility for violation of the legislative requirements, building regulations, standards and rules during construction works in Ukraine. – *Qualification scientific work on the rights of the manuscript.*

Thesis for obtaining a scientific degree of Doctor of Philosophy, specialty 081 – Law. National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2022.

The dissertation is devoted to a comprehensive study of the problems of administrative responsibility for violation the legislative requirements, building regulations, standards and rules during construction work in Ukraine. The content of the work reveals the theoretical and methodological foundations for the study of administrative responsibility for violating the legislative requirements, building regulations, standards and rules during construction.

It was determined that modern legislation in the field of construction in Ukraine needs improvement. In particular, the author has developed a project of the Law of Ukraine «On Amendments to Article 96 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses to Increase Liability», and it is also proposed to systematize building regulations, standards and rules in one codified normative act – the Building Code of Ukraine, in one of the sections of which responsibility for violations in the field of construction is defined. Project model and approximate content have been developed. The author based his vision on long-term experience of highly developed countries all around the world.

The peculiarities of legal liability for violation of the legislative requirements, building regulations, standards and rules during construction works in certain post-Soviet states as well as in the EU and the USA are analyzed. The author's generalizations and definitions were formulated based on the results of the research.

It is noted that while investigating the problems of administrative responsibility for violating the legislative requirements, construction regulations, standards and rules during construction, a set of practical methods has been used. In particular: axiological (value), hermeneutic, comparative, systemic and functional approaches, as well as such methods as observation, analogy, analysis, synthesis, induction, deduction, abstraction, hypotheses, structural-functional, formal-legal (dogmatic), comparative-legal, method of specific sociological research, statistical, mathematical.

The definition and signs of administrative responsibility for violating the legislative requirements, construction regulations, standards and rules during construction work have been improved. It is suggested that administrative liability for violation of the legislative requirements, building regulations, standards and rules during construction work should be understood as a type of legal liability, which consists in determining the grounds and procedure for applying sanctions provided for in Article 96 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses. It is also stated that the main signs of administrative liability for violation of the legislative requirements, construction regulations, standards and rules during construction work are as follows: 1) consequence of a person committing an administrative offense; 2) public mandatory character; 3) one of the forms of administrative coercion; 4) special procedural procedure for its implementation; 5) positive meaning, which consists in the protection of social relations; 6) educational influence.

The manuscript outlines that violation of building regulations, standards and rules during construction is a crime defined by Article 96 of the Code of Administrative Offenses. The specified administrative offense can be committed both by action and inaction, containing a list of actions that can be qualified as a violation of legal requirements, building regulations, standards and rules during construction. The concept of the object of the offense and its types under Article 96 of the Code of Criminal Procedure were considered. The essence of subjects, which, depending on the order of their creation, are conditionally classified into the following categories, namely: 1) officials – legal entities; 2) natural persons – population.

It is noted that the subjective side of the procedure violation for the implementation of the legislative requirements, building regulations, standards and rules during construction is characterized by both intentional guilt and carelessness.

It was determined that the violation of the legislative requirements, building regulations, standards and rules during construction is a collective administrative offense, and its composition is formulated from violations of prohibitions, requirements, prescriptions of both legal and bylaw regulatory-legal acts.

Peculiarities of the proceedings in the case of violation of the legislative requirements, building regulations, standards and rules during construction have been studied. It is suggested that the proceedings in the case of violation of the legislative requirements, construction regulations, standards and rules during construction should be understood as a certain procedural norm, defined by the norms of administrative legislation aimed at considering and resolving the case in order to bring the guilty persons to administrative responsibility.

It was determined that the proceedings in the case of violation of the legislative requirements, building regulations, standards and rules during construction can be conditionally classified into certain stages: 1) case violation; 2) administrative investigation; 3) case consideration and resolution; 4) revision of the decision; 5) execution of the decision.

Features of administrative penalty measures for violation of legislative requirements, construction regulations, standards and rules during construction are highlighted. It was determined that the fine as an administrative penalty under Art. 96 of the Code of Criminal Procedure is characterized by the following features: 1) the degree of administrative responsibility; 2) type of administrative sanction; 3) one-time collection – applied once in full; 4) imposed in accordance with the procedure established by law; 5) applies to guilty persons; 6) collection of property – is imposed in the monetary equivalent of non-taxable minimum incomes of citizens (one non-taxable minimum income of citizens under the sanction of the administrative tort norm of the current Code of Administrative Offenses is UAH 17); 7) has a relatively defined amount – from five hundred to three thousand non-taxable minimum incomes

of citizens; 8) non-alternative recovery – in the sanction of Art. 96 of the Criminal Procedure Code provides for only this type of administrative fine. The author proposed a draft of the Law of Ukraine «On Amendments to Article 96 of the Code of Administrative Offenses on Strengthening Liability», in which the provision of the norm is optimized and the amount of the fine is increased, taking into account modern realities.

Key words: administrative responsibility, administrative offense, administrative fine, Article 96 of the Code of Administrative Offenses, violation of construction regulations, construction regulations, standards and rules during construction, proceedings.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Марченко О. Л. Порухення вимог законодавства у сфері будівництва. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 96–103.
2. Марченко О. Л. Проблеми притягнення до адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 4 (113). С. 97–103.
3. Марченко О. Л. Відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва: зарубіжний досвід. *KELM*. 2021. № 6. С. 172–176. (Республіка Польща).
4. Марченко О. Л. Адміністративно-правовий статус Державної інспекції архітектури та містобудування у провадженні по справах про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 96 КУпАП. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 2 (22). С. 56–62.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Марченко О. Л. Актуальні питання відповідальності за адміністративне правопорушення, передбачене ст. 96 КУпАП. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали IV Міжнар. наук.- практ. конф. (Київ, 12 груд. 2019 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. С. 194–196.
6. Марченко О. Л. Суб'єктивні ознаки складу правопорушення за ст. 96 КУпАП (порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва). *Актуальні проблеми кримінального права* : тези доп. XI Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяченої пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 20 листоп. 2020 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 343–346.

7. Марченко О. Л. Особливості законодавства деяких європейських країн щодо відповідальності за порушення у сфері містобудування. *Актуальні проблеми кримінального права*: матеріали XII Всеукраїнської науково-теоретичної конф., присвяченої пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 18 листоп. 2021 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 226–228.

8. Марченко О. Л. Деякі напрями протидії корупції у сфері будівництва. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі*: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9–10 груд. 2021 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 447–449.

9. Марченко О. Л. Адміністративна діяльність Державної інспекції архітектури та містобудування щодо протидії корупції у сфері містобудування. *Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції*: зб. матеріалів I Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 28 жовт. 2021 р.). Хмельницький : НАДПСУ, 2021. С. 198–199.

10. Розслідування порушень вимог законодавства у сфері будівництва : метод. рек. / А. П. Запотоцький, О. Л. Марченко, О. В. Максименко. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 67 с.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	13
ВСТУП.....	14
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА, БУДІВЕЛЬНИХ НОРМ, СТАНДАРТИВ І ПРАВИЛ ПІД ЧАС БУДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ	23
1.1. Теоретико-методологічні засади адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні	23
1.2. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.	43
1.3. Зарубіжний досвід адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва	68
Висновки до розділу 1	78
РОЗДІЛ 2. ОБ'ЄКТИВНІ ТА СУБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ СКЛАДУ ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА, БУДІВЕЛЬНИХ НОРМ, СТАНДАРТИВ І ПРАВИЛ ПІД ЧАС БУДІВНИЦТВА	81
2.1. Об'єкт та об'єктивна сторона складу порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва	81
2.2. Суб'єкт і суб'єктивна сторона складу порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів та правил під час будівництва	109
Висновки до розділу 2	119
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ ВИМОГ	

ЗАКОНОДАВСТВА, БУДІВЕЛЬНИХ НОРМ, СТАНДАРТІВ І ПРАВИЛ ПІД ЧАС БУДІВНИЦТВА	123
3.1. Теоретичні та правові засади адміністративного провадження щодо порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.	123
3.2. Заходи адміністративного стягнення за порушення вимог законодавства будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва	161
Висновки до розділу 3	168
ВИСНОВКИ.....	170
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	176
ДОДАТКИ.....	190

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ДІАМ	– Державна інспекція архітектури та містобудування України
ЄС	– Європейський Союз
ЗМІ	– засоби масової інформації
КК	– Кримінальний кодекс
КУпАП	– Кодекс України про адміністративні правопорушення
МВС України	– Міністерство внутрішніх справ України
Мін'юст	– Міністерство юстиції України
НП України	– Національна поліція України
США	– Сполучені Штати Америки
ЦК України	– Цивільний кодекс України

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Прагнення України до європейської спільноти передбачає проведення низки реформ, зокрема у сфері будівництва та містобудування. За цих умов значущістю вирізняється дослідження законодавства щодо визначення будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, а також відповідальності в разі їх порушення. У межах окресленої проблематики особливої уваги потребує вдосконалення адміністративної відповідальності за порушення будівельних норм, стандартів і правил у сфері будівництва.

Адміністративна відповідальність у теорії адміністративного права охоплює широке коло концептуальних проблем, що є актуальними для науки адміністративного права та практичної діяльності органів (посадових осіб), які наділені владними повноваженнями щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення.

У науці адміністративного права сформовано специфіку підходів, що визначають її вплив на адміністративно-правові відносини, суспільство й державу залежно від предмета правового регулювання. Варто конкретизувати правовідносини, які виникають під час виявлення правопорушень у сфері будівництва й містобудування, а також дослідити особливості адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил у сфері будівництва в Україні.

Щороку збільшується кількість порушень у сфері будівництва та містобудування в нашій країні, що підтверджує недостатню ефективність механізму адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Дедалі частіше відбувається стихійна забудова населених пунктів без урахування їх історичних і географічних особливостей, що завдає суттєвої шкоди навколишньому середовищу, порушує комфортне проживання та відпочинок населення. Зазначені обставини підтверджують, що назріла потреба

у вжитті ефективних заходів для забезпечення неухильного виконання загальнообов'язкових приписів, які діють у цій важливій соціально-економічній галузі.

Сучасні процеси державотворення та цифровізація будівельної галузі дають змогу констатувати недостатнє врахування інтересів громадян органами влади, а також потребу в удосконаленні відповідних нормативно-правових актів. Так, потребує перегляду ст. 96 КУпАП, де законодавцем встановлено диспозиції, які визначають порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні та адміністративну відповідальність за них, яка означена заниженими розмірами штрафів, ураховуючи сучасні реалії.

Недосконалою є також адміністративно-процесуальна складова притягнення винних до адміністративної відповідальності за порушення будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. На практиці наявні певні прогалини в процесі притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 96 КУпАП.

Аналізуючи визначені правопорушення та передбачені за них адміністративні стягнення, варто акцентувати на необхідності вдосконалення інституту адміністративної відповідальності. У процесі реформування та внесення змін до законодавства слід ураховувати профільні наукові здобутки в дослідженнях відомих учених. До плеяди сучасних науковців, які досліджували проблеми адміністративної відповідальності в адміністративному праві, належать В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, О. А. Банчук, В. М. Бевзенко, І. П. Голосніченко, Н. В. Гришина, Є. В. Додін, О. С. Доценко, О. Ю. Дрозд, Р. Я. Заяць, В. К. Колпаков, Р. А. Калюжний, М. В. Ковалів, А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, В. А. Куліков, А. В. Мілашевич, В. І. Олефір, О. І. Остапенко, І. Д. Пастух, І. М. Пахомов, Ю. І. Римаренко, В. Д. Сущенко, М. М. Тищенко, В. О. Шамрай, О. М. Якуба та ін.

У сфері будівництва та містобудування проблеми адміністративного права та адміністративної відповідальності розглядали А. В. Запотоцький,

І. В. Миронець, К. Р. Резворович, Б. М. Семенко, О. В. Стукаленко, К. Р. Резворович, Ю. В. Тарасюк та ін. Однак окремого монографічного дослідження щодо проблем адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні (ст. 96 КУпАП) донині не було проведено.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Обраний напрям дослідження відповідає Стратегії національної безпеки України, затвердженій Указом Президента України від 6 травня 2015 року № 287/2015; Національній стратегії у сфері прав людини, затвердженій Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015; Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 року № 474-р; Стратегії розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 року № 1023-р; Стратегії воєнної безпеки України, затвердженій Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021; Основним науковим напрямом та найважливішим проблемам фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук на 2019–2023 роки, затвердженим постановою президії Національної академії наук України від 30 січня 2019 року № 30. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Плану науково-дослідницької роботи Науково-дослідного інституту публічного права на тему «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 29 жовтня 2019 року (протокол № 22).

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є всебічний правовий аналіз адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні (ст. 96 КУпАП), а також вивчення позитивного досвіду зарубіжних країн у цій сфері.

Для досягнення вказаної мети поставлено такі основні *завдання*:

- розглянути теоретико-правові засади адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні;
- схарактеризувати поняття та ознаки адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва;
- проаналізувати зарубіжний досвід щодо відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва;
- розкрити об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу порушень вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні (ст. 96 КУпАП);
- узагальнити теоретичні та правові засади адміністративного провадження щодо порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва;
- проаналізувати адміністративні стягнення за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення адміністративної відповідальності й адміністративних стягнень за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва з урахуванням досвіду зарубіжних країн.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, у сфері адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні.

Предмет дослідження – адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні (ст. 96 КУпАП).

Методи дослідження. У процесі дослідження було використано *діалектичний* метод, за допомогою якого розкрито сутність адміністративної

відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні крізь призму розвитку цього явища з огляду на зміни й закономірності (розділи 1, 3). *Системний та структурний* методи використано з метою проведення об'єктивного дослідження адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, як окремої організаційної системи і її структури (підрозділи 2.1, 2.2). Методи *індукції та дедукції* застосовано для пізнання досліджуваного явища від загального його буття і до конкретного та навпаки (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2). *Порівняльно-правовий* метод дав змогу здійснити зіставлення національного та зарубіжного законодавства (підрозділи 1.3, 3.2). *Формально-юридичний* метод застосовано для аналізу змісту нормативно-правових актів (підрозділи 1.3, 3.1). Методи *моделювання, аналізу та синтезу* використано в межах обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення законодавства. Дослідженню адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва сприяв науковий підхід *органічної єдності теорії та практики* (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2). *Емпіричну основу дослідження* становлять статистичні дані й матеріали, а також узагальнення результатів анкетування 257 респондентів щодо проблем адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні (опитано 123 посадові особи органів архітектурно-будівельного контролю та 134 громадян України).

У процесі реалізації поставлених завдань і досягнення мети використано також аксіологічний (ціннісний), герменевтичний, порівняльний, системний і функціональний підходи, а також такі методи, як спостереження, аналогія, аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, узагальнення, висунення гіпотез, структурно-функціональний, формально-юридичний (догматичний), порівняльно-правовий (компаративістський), метод конкретносоціологічних досліджень, статистичний і математичний.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших системних досліджень, у якому комплексно з використанням сучасних методів пізнання та з урахуванням новітніх досягнень правової науки проаналізовано теоретико-правові засади адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні (ст. 96 КУпАП). Найсуттєвішими результатами дослідження, що зумовлюють його новизну та визначають особистий внесок дисертанта в розроблення зазначеної проблеми, є такі:

у перше:

- сформульовано авторське визначення адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва та схарактеризовано такі її ознаки: є наслідком учинення особою адміністративного правопорушення; має публічний обов'язковий характер; є однією з форм адміністративного примусу; передбачає особливий процесуальний порядок її реалізації; має позитивне значення, що полягає в охороні суспільних відносин, а також виховний вплив;

- з метою врегулювання суспільних відносин та систематизації будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва запропоновано розробити Будівельний кодекс України та визначено його структуру (загальні положення, характеристика будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, підстави юридичної відповідальності за порушення у сфері будівництва, порядок проваджень за порушення у сфері будівництва, а також прикінцеві та перехідні положення);

- визначено напрями вдосконалення адміністративно-правової заборони, передбаченої ст. 96 КУпАП, шляхом оптимальної диференціації форм об'єктивної сторони цього адміністративного правопорушення та посилення відповідних санкцій;

удосконалено:

– підходи до формування теоретико-методичних засад адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні;

– зміст об'єктивних та суб'єктивних ознак складу порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, передбачених ст. 96 КУпАП;

– обґрунтування необхідності комплексного підходу до адміністративного провадження за ст. 96 КУпАП, зокрема визначено посадових осіб і порядок заходів, які необхідні для притягнення до адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва;

набули подальшого розвитку:

– пропозиції щодо необхідності криміналізації найбільш небезпечних виявів порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. На прикладі досвіду Іспанії, Італії, Франції та Німеччини доведено ефективність притягнення до кримінальної відповідальності за умисні протиправні діяння у сфері будівництва;

– аргументація доцільності вивчення позитивного зарубіжного досвіду щодо притягнення до відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва з метою вдосконалення вітчизняного адміністративного законодавства стосовно посилення адміністративних стягнень. Наголошено, що законодавством Італії за окремі порушення у сфері будівництва передбачено штраф у розмірі понад 2 тис. євро, натомість ст. 96 КУпАП визначено максимальний розмір штрафу близько 51 тис. грн;

– наукове розуміння стадій адміністративного провадження щодо порушення законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, що включають: порушення справи; адміністративне

розслідування; розгляд і вирішення справи; перегляд рішення; виконання рішення;

– теоретичні та методологічні положення, що стосуються аналізу поняття адміністративних стягнень, їхніх ознак і принципів, а також правового змісту адміністративного штрафу.

На підставі висновків запропоновано внести відповідні зміни й доповнення до чинного законодавства України.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані й обґрунтовані в дисертації висновки та пропозиції мають науково-теоретичне і практичне значення, адже використовуються та можуть бути застосовані в:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого розроблення актуальних проблем адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва (акт Національної академії внутрішніх справ від 17 червня 2022 року);

– *правотворчості* – для подальшого вдосконалення законодавства щодо адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва (лист Комітету з питань правоохоронної діяльності Верховної Ради України від 05 серпня 2022 року № 04-27/12-2022/129600);

– *освітньому процесі* – під час проведення занять з навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес» (акт Національної академії внутрішніх справ від 17 червня 2022 року).

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та висновки дисертації оприлюднено на всеукраїнських і регіональних науково-практичних конференціях, з-поміж яких: IV Міжнародна науково-практична конференція «Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі» (Київ, 12 грудня 2019 р.); XI Всеукраїнська науково-теоретична конференція, присвячена пам'яті професора П. П. Михайленка «Актуальні проблеми кримінального права» (Київ, 20 листопада 2020 р.); XII Всеукраїнська науково-

теоретична конференція, присвячена пам'яті професора П. П. Михайленка «Актуальні проблеми кримінального права» (Київ, 18 листопада 2021 р.); VI Міжнародна науково-практична конференція «Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі» (Київ, 9–10 грудня 2021 р.); I Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції» (Хмельницький, 28 жовтня 2021 р.).

Публікації. Основні теоретичні висновки і практичні рекомендації, що містяться в дисертації, викладено в дев'яти наукових публікаціях за темою дослідження, з яких три статті опубліковано в наукових фахових виданнях України, одна стаття – в іноземному науковому періодичному виданні (Республіка Польща), п'ять тез доповідей і наукових повідомлень на науково-практичних конференціях, а також одні методичні рекомендації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 211 сторінок. Список використаних джерел містить 133 найменування на 14 сторінках, додатки викладено на 22 сторінках. Основний текст викладено на 162 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА, БУДІВЕЛЬНИХ НОРМ, СТАНДАРТІВ І ПРАВИЛ ПІД ЧАС БУДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

1.1. Теоретико-методологічні засади адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні

Комплексне дослідження теоретико-методологічних засад адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва вважаємо за необхідне розпочати з визначення адміністративної відповідальності як правового явища. Отже, *адміністративна відповідальність* – це особливе реагування держави на адміністративне правопорушення, яке полягає в застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого законом стягнення до суб'єкта правопорушення.

Основи сучасного розуміння адміністративної відповідальності були закладені в працях німецьких учених Р. фон Моля та Л. Штейна. Зокрема, Л. Штейн вказував, що система управління держави характеризується поділом влади та встановленням суб'єктивних правових позицій кожного індивідуума відносно влади з утворенням державно-правового порядку. Нові суспільні відносини у сфері правопорядку започаткували формування передумов для розвитку адміністративної відповідальності в науці адміністративного права [63, с. 38–39].

Адміністративна відповідальність як правове явище має свої специфічні ознаки. Виокремлюють основні та похідні ознаки адміністративної

відповідальності. Основні ознаки пов'язані з тим, що адміністративна відповідальність:

- є засобом охорони встановленого правопорядку;
- нормативно визначена й полягає в застосуванні санкцій адміністративних правових норм;
- супроводжується осудом з боку держави правопорушника та правопорушення;
- пов'язана із застосуванням примусу та негативних для правопорушника наслідків;
- реалізується у визначених законодавством процесуальних формах.

Натомість похідними є такі ознаки:

- підставою адміністративної відповідальності є не лише проступки, передбачені нормами адміністративного права, а й порушення, передбачені нормами інших галузей права (наприклад, житлового, трудового, земельного тощо);
- адміністративна відповідальність полягає в застосуванні до винних адміністративних стягнень;
- право притягувати до адміністративної відповідальності мають державні органи та їхні посадові особи;
- існує особливий порядок притягнення до адміністративної відповідальності тощо.

Адміністративна відповідальність настає з досягненням 16-річного віку (ст. 12 КУпАП) [40].

На підставі визначених постулатів науки адміністративного права спробуємо розкрити особливості адміністративної відповідальності за порушення будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Так, опрацювавши наукові джерела та нормативні документи, можна об'єднати методологічні засади адміністративної відповідальності щодо порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва у два блоки. У першому блоці розглянемо загальні методологічні засади

адміністративної відповідальності, а в другому – розкриємо зміст спеціальних методів дослідження адміністративної відповідальності за порушення будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.

Перший блок ґрунтується на поглядах окремих учених, зміст яких розглянемо більш докладно.

З точки зору структури адміністративна відповідальність є складним системним утворенням, вивчення якого в комплексі доцільно проводити і в статичному, і в динамічному стані.

Під час розгляду в статичному стані використовується системний підхід, який передбачає розгляд адміністративної відповідальності як сукупність нормативної, організаційної та інструментальної складових. У межах дослідження динаміки процесів адміністративної відповідальності доцільно використовувати функціональний підхід, що дозволяє розглянути статичні складові в процесі взаємодії. Метою такої взаємодії є реалізація функцій адміністративної відповідальності. Функціональний підхід до розуміння адміністративної відповідальності дозволяє виділити дві основні сфери функціонування: правотворчу та правозастосовну. За допомогою правозастосовної діяльності адміністративна відповідальність реалізує регулятивну й охоронну функції.

Специфіка адміністративної відповідальності зумовлюється подвійністю цільових установок, що визначають їх функціональну компетенцію. З одного боку, адміністративна відповідальність забезпечує реалізацію і захист публічних інтересів держави й суспільства. З іншого – відповідно до чинного законодавства, має на меті захист прав і законних інтересів громадян.

Реалізацію адміністративної відповідальності здійснюють державні органи й недержавні організації, діяльність яких безпосередньо пов'язана з охороною та захистом прав і законних інтересів держави й суспільства.

Функціональний підхід до розуміння адміністративної відповідальності передбачає диференціацію охорони публічного права й захисту законних прав та інтересів індивідів і громадських організацій, дає змогу аналізувати

взаємодію у формі координації та субординації. Сферами координаційної взаємодії є профілактична діяльність, а також діяльність з виявлення та припинення правопорушень.

Субординаційна взаємодія здійснюється у сфері контрольно-наглядової діяльності між державними правоохоронними структурами та недержавними правоохоронними організаціями, а також у сфері адміністративно-юрисдикційного правосуддя. У цьому контексті Гарольд Дж. Берман стверджує: «Нам необхідно подолати оману щодо виключно політичної і аналітичної юриспруденції (“позитивізм”), або виключно філософської та моральної юриспруденції (“теорія природного права”), або виключно історичної та соціоекономічної юриспруденції (“історична школа”, “соціальна теорія права”). Нам необхідна юриспруденція, яка інтегрує всі три традиційні школи і сягає за їхні межі» [14, с. 16–17].

Дослідження методологічних проблем адміністративної відповідальності з точки зору системного аналізу дає змогу дійти висновку, що адміністративна відповідальність є складовою правової підсистеми механізму соціального регулювання, що включає сферу регулятивних та охоронних правових засобів централізованого й децентралізованого регулювання, за допомогою яких об’єктивне і суб’єктивне право втілюється у фактичній поведінці та юридичній діяльності суб’єктів. Адміністративна відповідальність як інституційне утворення складається із системи засобів, інструментів, юридичних механізмів, використання яких у практичній діяльності уможливорює вирішення поставлених перед суспільством завдань. Зазначене є вираженням сутності системно-наукового підходу до дослідження, який безпосередньо пов’язаний з юридичною практикою, тобто діяльністю у сфері правотворчості й правозастосування з урахуванням філософського та загальносоціологічного аспектів. Системний характер адміністративної відповідальності виявляється через діяльність, спрямовану на реалізацію права та правозастосовну діяльність. Реалізація права забезпечується імперативними правовими засобами централізованого регулювання та означена виконанням юридичних обов’язків,

використанням суб'єктивних прав у складі дозвільного регулювання; – правозастосовна діяльність у системі адміністративної відповідальності є особливим, владним способом реалізації права, що супроводжується гранично суворим і точним використанням процесуально-процедурних засобів і спрямована на вирішення конкретної адміністративної справи.

Структуру правозастосовної діяльності становить певне розташування та взаємозалежність основних елементів і зв'язків, які забезпечують її цілісність, зберігають її властивості та функції. Правові засоби в структурі правозастосовної діяльності визначаються як встановлені в законі інституційні утворення, що використовуються суб'єктами та іншими учасниками правозастосування в процесі правозастосовної діяльності й сприяють досягненню результату у вирішенні адміністративної справи.

Системний характер методологічного підходу до адміністративної відповідальності зумовлений тим, що соціально-правові явища є результатом одночасного впливу значної кількості причин. Однак і тип зв'язку, і його ознаки не можуть бути встановлені самостійно, без застосування статистики. Наявність зв'язку і його вид повинні бути встановлені за допомогою тієї науки, яка вивчає зазначені явища.

У нашому дослідженні важливим є вивчення та аналіз статистичних даних за ст. 96 КУпАП. Знання характеру залежності адміністративної деліктності від інших явищ дозволяє пояснити її причини й тенденції, планувати необхідні заходи з оптимізації соціального контролю у сфері адміністративно-правового захисту держави, суспільства та особи. Сфера будівництва в Україні активно розвивається. Водночас зростає і кількість порушень вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Тому охорона учасників відносин у сфері будівництва реалізовується на різних законодавчих рівнях, зокрема за допомогою цивільного, кримінального й адміністративного законодавства. У ст. 96 КУпАП передбачено порядок притягнення до відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.

Вивчення наукових напрацювань, законодавства, судової та правової практики дає змогу констатувати недостатню розробленість питання дотримання вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні. Попри те, що вченими-адміністративістами проведено низку досліджень у сфері будівництва, недослідженими залишаються особливості адміністративної відповідальності за порушення будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.

Активне оновлення законодавства у сфері будівництва та містобудування, внесення змін до порядку розроблення проєктної документації на будівництво об'єктів, зміни щодо технічних умов і пов'язана з цим адаптація регулятивного, земельного й іншого дотичного до будівельної галузі законодавства – усе це зумовлює потребу в проведенні дослідження з використанням багатогранності методологічних підходів і методів пізнання.

Процес пізнання окремих правових явищ у сфері будівництва породжує нові знання та стає поштовхом до нормотворчості. Однак будь-які нормативно-правові акти мають бути розроблені та прийняті з урахуванням інтересів громадянського суспільства, інакше вони будуть дискредитувати інститут влади. Тому для забезпечення належної якості законодавства варто під час розроблення проєктів нормативно-правових актів використовувати наявні доктринальні бачення вчених щодо напрямів удосконалення норм, оскільки вони ґрунтуються на детальному аналізі як правових норм, так і практики їх застосування, а також відображають основні теоретичні ідеї про права людини та громадянина.

Пошук оптимальних шляхів удосконалення закону про адміністративну відповідальність у сфері будівництва та містобудування повинен здійснюватися шляхом безпосереднього залучення провідних науковців до робочих груп, у складі яких слід готувати нормативно-правові акти для подальшого направлення до відповідних комітетів Верховної Ради України. Дослідження проблемних питань адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва

доцільно здійснювати з урахуванням уже напрацьованих вітчизняними вченими доктринальних уявлень у цій сфері. Вважаємо за доцільне враховувати лише ті наукові досягнення вчених-адміністративістів, які становлять основу для розкриття проблем адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, інакше буде більш складно визначити шляхи вдосконалення законодавчої бази в зазначеній сфері.

Другий блок методологічних засад містить узагальнення напрацювань, зміст яких розглядаємо нижче.

Останні зміни, що відбуваються в соціальній, економічній, політичній, законотворчій сферах суспільства, спрямовані на зміцнення і розбудову демократичної, соціально спрямованої та правової держави. Ці зміни пов'язані з прагненням політичного керівництва держави до європейської інтеграції. Утвердження в нашій країні громадянського суспільства, правової держави, належного забезпечення діяльності уповноважених суб'єктів на будівельному ринку обумовлює нові тенденції в правовому регулюванні суспільних відносин щодо вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Тому існує потреба у визначенні методологічних засад дослідження питань адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, що дозволить об'єктивно вирішити поставлені задачі нашого комплексного монографічного дослідження. Сьогодні для юридичної науки актуальною є проблема адекватності методології [35, с. 26]. Крім того, адекватною буде така методологія, яка не просто дозволяє досліджувати предмет й узгоджувати результати пізнання з вихідними ідеями, а й виражати своєрідність власне предмета, стратегії його пізнання та конструювання. Ідеться, серед іншого, про адаптування загальнонаукових методів до специфіки предмета дослідження. Будь-який рух до поставленої мети передбачає наявність адекватного інструментарію, використання всіх необхідних засобів, що дозволяє досягти бажаних результатів [30, с. 54]. Методологією в юридичній літературі вважають

схему, план виконання поставлених завдань наукового дослідження [46, с. 65]. Предметом методології як специфічної сфери теоретичного дослідження повинно бути все, що має те чи інше методологічне значення, тобто спроможне виконати методологічну функцію [51, с. 25].

Дослідники Б. І. Бараненко та Е. О. Дідоренко методологією визнають учення про принципи побудови, форми та способи наукового пізнання. Конкретизуючи це тлумачення, можна стверджувати, що вона призначена для визначення та розкриття характеру і змісту основних компонентів науково-пізнавальної діяльності, тобто її об'єкта і предмета, цілей, завдань, методів, а також послідовності вирішення дослідницьких питань.

Учені виокремлюють три основні методологічні рівні науки. Перший – *філософський*, який ґрунтується на застосуванні найзагальніших законів пізнання природи, суспільства й мислення. Його підґрунтям слугує матеріалістична діалектика. Другий рівень охоплює методологічні принципи та закономірності пізнання, що є основою конкретної науки або галузі наукових знань. Його ще називають *методологією окремої науки*. Третій рівень методології становлять *методика й техніка конкретного дослідження* [12, с. 7–8].

Отже, під час дослідження питань адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва вважаємо за доцільне керуватися принципом методологічного плюралізму, що полягає в використанні різноманітних методів наукового пізнання. Лише за цих умов отримані нами теоретичні знання будуть відповідати соціально-правовій реальності, уможливлють визначення науково обґрунтованих пропозицій, рекомендацій та ідей щодо вдосконалення чинного законодавства.

У сучасній науці адміністративного права такий підхід сприяє найбільш повній доктринальній характеристиці питань адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.

Розглядаючи методологічні засади дослідження, варто зауважити, що давньогрецьке слово «method» означає шлях до досягнення будь-якої мети. Тому в широкому значенні методом вважають упорядкований та організований спосіб діяльності, спрямований на досягнення певної практичної чи теоретичної мети. Метод наукового дослідження – це система розумових та/або практичних операцій (процедур), що спрямовані на розв’язання певних пізнавальних завдань з урахуванням конкретної пізнавальної мети [51, с. 78]. Жоден з методів не здатний самотійно у всій повноті й багатоманітності охопити предмет пізнання: це до снаги лише комплексному його осягненню, що ґрунтується на системі наявних в арсеналі науки методів [12, с. 21].

Значна кількість методів наукового пізнання – універсальні, але ступінь модифікації того чи іншого методу відносно предмета нашого дослідження та якісні особливості можуть бути настільки ефективними, що він стане спеціальним методом пізнання адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.

Визначаючи метод, переважно вказують на такі його характеристики, як послідовність і доцільність дій, прийомів, операцій, системність, а також нормативний характер процедур, що використовуються [25, с. 88]. Серед основних підходів, що можуть бути корисними для дослідження питань адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, виокремлюють: аксіологічний (ціннісний), герменевтичний, порівняльний, системний і функціональний підходи.

Аксіологічний (ціннісний) підхід дозволяє розглядати адміністративну відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва крізь призму їх відповідності загальнолюдським фундаментальним цінностям, серед яких: справедливість, правова рівність, гуманізм, суспільне благо. Зазначені цінності є базисними засадами, на основі яких має будуватися цей вид юридичної відповідальності за

вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 96 КУпАП, інакше природні права та свободи громадян не будуть захищені повною мірою. Безперечно, аксіологічний підхід є пріоритетним у контексті врегулювання суспільних відносин певними законодавчими нормами. Адже лише в разі збереження соціальної справедливості, соціального блага, дотримання принципу гуманізму варто встановлювати певну міру відповідальності особи за вчинення певного правопорушення. Інакше суспільство вкрай негативно оцінить правову норму, яка не захищає соціальне благо, не зберігає соціальну справедливість, а передбачає придушення свідомості осіб з іншими переконаннями.

Герменевтичний підхід набуває дедалі більшого поширення в доктринальних дослідженнях, адже відкриває нові можливості для тлумачення правових норм законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. На нашу думку, використання цього підходу є доцільним для аналізу змісту, поняття, ознак цього виду юридичної відповідальності. Вважаємо, що застосування герменевтичного підходу дозволяє на доктринальному рівні тлумачити чинні норми законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, а також надає можливість напрацювати науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення законодавчої бази в цій сфері.

Вагомий методологічний і пізнавальний потенціал для дослідження адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва має *синергетичний* підхід. Його особливість полягає в тому, що правозастосування норм законодавства у сфері адміністративної відповідальності за правопорушення, передбачене ст. 96 КУпАП, інколи містить певну непередбачуваність, особливо в умовах нестабільності нормативно-правової бази. Синергетичний підхід дозволяє розкрити багатогранність механізму адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм,

стандартів і правил під час будівництва. Такий підхід дозволяє розглядати декілька варіантів удосконалення адміністративно-деліктного законодавства для пошуку найбільш оптимальних напрямів. Синергетичний підхід переважно зорієнтований на внутрішню специфіку механізму адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, а не об'єктивні причини й умови вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 96 КУпАП.

Порівняльний підхід може бути використаний для виявлення подібностей, закономірностей і відмінностей між правовими нормами вітчизняного й зарубіжного законодавства, виявлення повноти або часткової їх спорідненості, виокремлення загального та специфічного в їх змістовому наповненні, визначення особливостей взаємодії органів адміністративної юрисдикції. Напрацювання пропозицій, ідей щодо вдосконалення чинних нормативно-правових актів у сфері адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва може бути отримане в результаті вивчення зарубіжного досвіду, міжнародних правових норм, використовуючи сукупність засобів і прийомів порівняльного методу. Для України особливий інтерес становить досвід європейських держав з розвинутою ринковою економікою та ефективним ринком будівництва. З огляду на те, що країни колишнього пострадянського простору певний час перебували в єдиному адміністративно-територіальному устрої з нашою державою, а отже, мають подібну систему законодавства, їхній позитивний досвід правового регулювання може бути врахований під час напрацювання пропозицій з удосконалення вітчизняної законодавчої бази.

Системний підхід полягає в комплексному аналізі правових норм та інститутів, галузей законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, дослідженні їх як єдиного цілого з узгодженим функціонуванням усіх елементів, взаємного їх впливу на правове регулювання суспільних відносин. Адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства,

будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва теж врегульована певною системою законодавства, що складається з відповідних правових норм [25, с. 88].

Для дослідження питань адміністративної відповідальності доцільним є використання також *функціонального* підходу, основне призначення якого – виявлення найбільш важливих умов існування, функціонування тих чи інших механізмів. Завдяки цьому підходу можемо спостерігати як функціонування всього механізму, так і окремих його елементів, тобто правових норм [16, с. 178]. Використання функціонального підходу є найбільш ефективним у динамічних механізмах, яким і є адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Застосування функціонального підходу дає змогу зосередитися на функціях конкретного елементу механізму правового регулювання адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Це дозволяє повною мірою виявити ознаки певного елементу, ураховуючи результати його функціональності й порядку взаємодії з іншими елементами.

Розглянувши основні підходи до аналізу адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, пропонуємо перейти до визначення методів наукового пізнання, які можна застосувати в процесі проведення нашого комплексного монографічного дослідження. Зокрема, варто зауважити, що в доктрині адміністративного права використовують філософський (фундаментальний), загальнонауковий і спеціально-науковий методологічні рівні, кожен з яких охоплює відповідну групу методів наукового пізнання, необхідних для проведення будь-якого дослідження як на теоретичному, так і на емпіричному рівнях. Філософські методи сприяють використанню в доктринальному дослідженні адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій категорій, положень, принципів і законів певної філософської етики. Крім того, варті уваги принципи

фундаментальної методології: діалектики, детермінізму й ізоморфізму. Завдяки принципу діалектики ми розглядаємо правові явища в їхньому постійному розвитку, з урахуванням змін у законодавстві. Цей принцип уможливить дослідження адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва як соціально-правового явища, означеного динамічним розвитком. Звернення до принципу детермінізму (причинової зумовленості) сприяє виявленню причинових зав'язків у явищах, без урахування яких неможливо дослідити події, що мають значення для науки. Принцип детермінізму передбачає вивчення явищ з позиції притаманної їм мінливості. Принцип ізоморфізму в нашому дослідженні використано з метою виявлення аналогічності побудови певних сукупностей елементів, незалежно від їх природи, тобто відповідності структури механізму адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва структурі. Ідеться також про врахування подібних механізмів у зарубіжних країнах, що дозволяє їх моделювати за допомогою іншої системи, схожої за певними критеріями на нашу.

Методологічна роль законів єдності та боротьби протилежностей, заперечення та взаємного переходу кількісних змін у якісні, парних філософських категорій змісту й форми, явища та суті, причини й наслідку, необхідності і випадковості, можливості та дійсності, одиничного, особливого й загального є надзвичайно важливою, адже вони дають змогу дослідити та проаналізувати механізм адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, а також виявити й усунути суперечності під час тлумачення подій і явищ, сформулювати критичне ставлення до будь-яких неточностей і непослідовностей в отриманій інформації. Розглядаючи питання адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва на теоретичному рівні дослідження, варто використовувати загальнонаукові методи, зокрема такі

як спостереження, аналогія, аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, висунення гіпотез, структурно-функціональний. Використання методу спостереження сприятиме цілеспрямованому вивченню об'єкта дослідження відповідно до поставлених у роботі завдань. Спостереження дасть змогу отримати первинну інформацію про стан, тенденції, проблемні питання адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.

Варто мати на увазі, що застосування методу спостереження відбувається за умов дотримання таких умов: 1) визначення основних напрямів дослідження та подальше спостереження за ними; 2) обрання методу спостереження; 3) складання плану проведення спостереження; 4) спрямованість спостереження на значущі факти, явища, події, ознаки обраного напрямку дослідження; 5) об'єктивний і детальний опис обраного напрямку дослідження; 6) перевірка обґрунтованості обраного напрямку дослідження шляхом проведення повторного спостереження в інших просторово-часових умовах.

Вагомим методом є аналогія. За допомогою цього методу можна запропонувати найбільш ефективні напрями вдосконалення чинного законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, з урахуванням досвіду зарубіжних країн. Застосування методу аналогії не дозволяє виявити правильність припущення про обрання певного напрямку вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства у сфері будівництва, але наводить на думку про той чи інший спосіб імовірного варіанту шляхів удосконалення. Крім того, завдяки аналогічній системі законодавства пострадянських країн, застосування цього методу дозволяє виявити певні подібності в правовому регулюванні суспільних відносин у сфері будівництва, даючи можливість напрацювати пропозиції з урахування наявного досвіду. Безперечно, аналогія не дозволяє виявити достовірні знання, проте вона сприяє висуненню гіпотез, слугує способом виявлення проблеми та пошуку оптимальних шляхів її усунення.

Аналіз і синтез є взаємопов'язаними та основними методами наукового пізнання. Для нашого дослідження доречним є аналіз особливостей суб'єктів, які здійснюють провадження в справах про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в зарубіжних країнах з подальшим використанням результатів упровадження позитивного досвіду в Україні. Синтез, навпаки, передбачає процес уявного або фактичного утворення цілого з частин, наприклад, за результатами характеристики ознак адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва можна сформулювати поняття цього виду юридичної відповідальності. Єдність аналізу й синтезу виявляється під час використання системного підходу до дослідження складних процесів, наприклад, у межах розгляду особливостей провадження в справах про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва як системи.

Дедукція – це логічний прийом, за допомогою якого на основі загального знання можна отримати знання про частину. Так, на основі загальних знань про поняття та ознаки адміністративної відповідальності ми можемо визначити поняття й ознаки цього виду юридичної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, а використовуючи метод індукції, – навпаки. Зокрема, завдяки індукції за результатами аналізу об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта, суб'єктивної сторони елементів юридичного складу правопорушення, передбаченого ст. 96 КУпАП, ми матимемо цілісне уявлення про склад цього виду адміністративного правопорушення. З метою досягнення результатів дослідження та для затрати меншої кількості часу в юридичній науці часто використовують метод абстрагування. Зокрема, абстрагуючись від уже достатньо вивченої категорії «адміністративні стягнення», ми зосереджуємо увагу саме на характеристиці, наприклад, штрафу як виду адміністративного стягнення за вчинення правопорушником суспільно небезпечного діяння, передбаченого ст. 96 КУпАП. Крім того, метод доцільно використовувати для

розгляду певного чітко визначеного елементу складу порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Сутність висунення гіпотези як методу дослідження полягає в побудові припущення стосовно даних про певні явища, процеси, події, причини їх виникнення, існування та поширення. Визначення гіпотез фактично є початковим процесом доктринального дослідження, коли науковець висуває декілька гіпотез, а вже за результатами проведення дослідження або його завершення підтверджує чи спростовує їх. Наприклад, завдяки цьому методу можна зробити припущення про те, що правове регулювання суспільних відносин у сфері адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва потребує вдосконалення.

Використання структурно-функціонального методу дає змогу виокремити певні складові в об'єкті дослідження, визначити взаємозв'язки між цими елементами, а також схарактеризувати функціональне призначення, функції кожного з них. Застосування цього методу дозволяє нам, наприклад, дослідити особливості стадій провадження в справах про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Зокрема, структурно-функціональний аналіз дав змогу виокремити певні стадії провадження за правопорушення, передбачене ст. 96 КУпАП, надати їх функціональну характеристику, проаналізувати процесуально-правові взаємозв'язки між окремими стадіями.

Крім застосування загальнотеоретичних методів наукового пізнання, під час дослідження проблем адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва доцільно послуговуватися спеціально-юридичними методами, такими як формально-юридичний (догматичний) та порівняльно-правовий (компаративістський). Зокрема, формально-юридичний метод наукового пізнання дає змогу проаналізувати структуру, формальну визначеність ст. 96 КУпАП, її відповідність правилам юридичної техніки, взаємозв'язку з іншими

нормами законодавства щодо адміністративної відповідальності за порушення під час будівництва.

Завдяки цьому методу можна сформулювати визначення конкретних понять, описати їх, класифікувати чи систематизувати певні ознаки, види, елементи, напрацювати понятійно-категоріальний апарат у сфері будівництва.

Водночас у процесі дослідження варто застосовувати порівняльно-правовий метод наукового пізнання, який, на думку Т. С. Подорожної, дає змогу більш рельєфно представити специфіку функціонування правової системи України порівняно з іншими сучасними країнами. Такий підхід є обґрунтованим і правильним, адже характер глобалізаційних процесів впливає на розвиток національних систем. Урахування цього фактору є невід'ємною передумовою всіх сучасних теоретико-правових досліджень в Україні [72, с. 48].

Порівняльно-правовий метод наукового пізнання слід застосувати в процесі аналізу законодавства зарубіжних країн щодо адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва для зіставлення, порівняння, виявлення подібних або відмінних рис у нормативно-правовому регулюванні суспільних відносин у досліджуваній сфері. Це необхідно робити будь-якому науковцю під час проведення комплексного монографічного дослідження проблемних питань адміністративно-деліктного законодавства, адже в процесі гармонізації вітчизняного законодавства з європейським на теоретичному рівні вже слід напрацьовувати чіткі пропозиції з удосконалення чинного законодавства ґрунтуючись на правовому аналізі законодавства демократичних європейських держав [49, с. 280]. Значущість цього методу наукового пізнання полягає в тому, що його застосування дозволить нам уникнути тих помилок у правовому регулюванні суспільних відносин адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, з якими вже стикнулися інші країни, зокрема країни, у яких досі існує чітка грань між кримінальною та адміністративною відповідальністю.

Причому застосування порівняльно-правового методу дозволяє виявити як позитивні, так і негативні моменти в правовому регулюванні суспільних відносин притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.

Причому варто враховувати, що кожна держава пройшла свій історичний шлях, який має відповідні наслідки соціально-економічного становища країни, а також особливості традицій, культури, звичаїв, політичного управління і системи законодавства. На наш погляд, не слід також запозичувати ідентичні норми до свого законодавства, адже як було зазначено вище, у правовій системі кожної країни є певні особливості.

Використання методу конкретно-соціологічних досліджень передбачає різноманітні прийоми: аналіз документів, офіційних повідомлень, усні та письмові опитування (інтерв'ю, співбесіди, анкетування), вивчення громадської думки про ефективність адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Важливим є правильне застосування методу конкретно-соціологічних досліджень, інакше результати його використання можуть мати лише негативний ефект. Передусім слід акцентувати увагу на визначенні чіткого переліку питань, які будуть мати декілька варіантів відповіді, а також кола суб'єктів (респондентів), які з урахуванням їх професійного та життєвого досвіду мають певні знання, навички у сфері діяльності порушеної проблематики.

Статистичний метод сприяє характеристиці кількісних показників певних правових явищ і подій. Цей метод доцільно використовувати для визначення стану та тенденцій учинених порушень вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Статистичний метод дозволяє виявити певні закономірності щодо кількісно та якісного складу суб'єктів, яких притягували до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, передбаченого ст. 96 КУпАП. Аналіз таких закономірностей

дозволяє як законодавцю, так і правозастосовному органу вживати більш ефективних заходів запобігання, виявлення та протидії подібним негативним явищам. Варто зауважити, що статистичний метод використовують стосовно даних, отриманих за допомогою методів анкетування, спостереження, аналізу письмових джерел, з метою виявлення загального й особливого, що в поодиноких подіях, фактах вуалюється багатьма другорядними, побічними обставинами [119, с. 15]. Логічне завершення статистичного аналізу передбачає пояснення та узагальнення фактів у сфері адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Результати використання статистичного методу можуть бути представлені у формі статистичних даних, що розкривають кількісну сторону виявів адміністративних правопорушень, передбачених ст. 96 КУпАП.

Застосування математичного методу забезпечує оперативність і надійність обробки різного виду інформації, та, відповідно, підвищує якість дослідження кількісних закономірностей. Крім того, математичний метод доцільно використовувати під час оцінки діяльності суб'єктів, уповноважених виявляти й притягати до адміністративної відповідальності за порушення у сфері будівництва [59, с. 343]. Застосування математичного методу не є поширеною практикою в науковців з адміністративного права, адже вони переважно користуються філософськими й теоретичними методами наукового пізнання. Математичний метод залишається недооціненим сучасними вченими, адже здебільшого використовується в поєднанні зі статистичними методами, а також під час узагальнення результатів проведеного анкетування, інтерв'ювання. Застосування математичних методів у доктрині адміністративного права є раціональним і необхідним. Раціональність полягає в тому, що під час дослідження поширюваності того чи іншого суспільно небезпечного діяння варто виявляти певні закономірності, що можливо лише шляхом математичного аналізу. Саме під час аналізу емпіричного матеріалу слід використовувати математичні методи це дозволяє більш якісно визначити певні тенденції. Зазначені методи можуть використовуватися на певному рівні

пізнавальної діяльності. Так, наприклад, статистичний метод використано на емпіричному рівні та під час узагальнення досліджуваних фактів щодо адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, а такий метод, як аналіз, застосовано і на емпіричному, і на теоретичному рівнях.

Відмова від використання одних методів, так само як й абсолютизація чи неточне використання інших, призводить до формулювання неповних, а іноді й неправильних висновків щодо питань адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.

Отже, методологічні засади дослідження питань адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва означені різноманіттю підходів, прийомів, способів наукового пізнання. Залежно від завдань на тому чи іншому етапі й рівні використовувалися певні методи наукового пізнання. Причому не слід вважати якісь з них головними, а інші – факультативними. Варто наголосити на необхідності саме системного використання різних методологічних підходів і методів під час нашого комплексного монографічного дослідження.

Наявність різних методологічних підходів дослідження питань адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва засвідчує, що ця творча робота є складним, багатогранним процесом у розбудові правової держави та формуванні громадянського суспільства, а поєднання загальнонаукових, спеціально-юридичних і конкретно-наукових методів дозволяє об'єктивно, повно та всебічно розв'язати проблемні питання в досліджуваній сфері. У зв'язку з цим, застосування значного арсеналу теоретичних та емпіричних методів наукового пізнання дозволяє нам повною мірою схарактеризувати предмет дослідження, вирішити поставлені задачі, досягти поставленої мети дослідження адміністративної відповідальності за

порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.

1.2. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва

Проголошення нашою державою політичного курсу на євроінтеграцію передбачає потребу в приведенні вітчизняного законодавства у відповідність до правил і стандартів, які діють у розвинутих демократичних країнах, з метою якомога швидшого входження України до економічного, фінансового, політичного товариства – ЄС. Лише шляхом уніфікації нормативно-правової бази згідно з рекомендаціями міжнародної, європейської спільноти можна досягнути економічного процвітання, політичної єдності, військової могутності, ефективного захисту незалежності, суверенітету й територіальної цілісності.

Вектор нашої демократичної, правової та соціальної держави на зближення з країнами ЄС потребує не лише політичної волі народних обранців, а й визначення науковою спільнотою найбільш проблемних питань у правовому регулюванні суспільних відносин щодо функціонування пріоритетних сфер правового врегулювання, які потребують удосконалення. Зрозуміло, що це зумовлено в основному тим чинником, що для подолання триваючої фінансово-економічної кризи, варто покращити інвестиційну привабливість нашої країни шляхом розробки та прийняття уніфікованих правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері будівництва, що відповідають міжнародному, європейському досвіду.

В умовах глобалізації, інтенсивного розвитку інформаційно-комунікативних технологій, посилення конкуренції на зарубіжних ринках продажу товарів і надання послуг неможливо успішно функціонувати

підприємствам, установам, організаціям, зокрема громадянам, у площині неоновлених правових норм. У зв'язку з цим законодавство у сфері будівництва повинне максимально сприяти захисту прав населення та суб'єктів підприємницької діяльності, а також належного захисту іноземних інвестицій, прозорості ринку. Тому питання адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва завжди є актуальним з огляду на необхідність зближення вітчизняного законодавства до типових стандартів, правил, які діють в економічно розвинутих державах.

У сучасній науці адміністративного права існує багато підходів до розуміння змісту адміністративної відповідальності, тлумачення низки відповідних понять.

Адміністративно-правову відповідальність можна визначити як правовідносини між державою та правопорушником, у яких внаслідок протиправного діяння уповноважені державні органи накладають на правопорушника обов'язок понести несприятливі наслідки. Попри те, що традиційно ці відносини розглядають лише як обов'язок особи нести відповідальність перед державою, останніми роками увагу приділяють і відповідальності у «зворотному напрямі», тобто відповідальності держави перед особою за порушення прав і законних інтересів особи.

Законодавче визначення поняття адміністративного правопорушення наведено в ст. 9 КУпАП. Так, адміністративним правопорушенням (проступком) є протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [40].

Адміністративну відповідальність визначають також як застосування уповноваженим органом чи посадовою особою адміністративного стягнення до особи, яка вчинила правопорушення, за яке не передбачено кримінальної відповідальності.

Поняття «адміністративна відповідальність» можна визначити також як форму реагування органів державного управління на адміністративне правопорушення, що виявляється в застосуванні до порушника каральних адміністративних санкцій. Адміністративна відповідальність – обов’язок особи, яка вчинила адміністративний проступок, нести відповідальність за власні протиправні дії в межах встановленого законом стягнення.

І. Л. Бородін розглядає провадження в справах про адміністративні правопорушення та, відповідно, притягнення до адміністративної відповідальності як частину адміністративно-юрисдикційного процесу [19].

Вивчаючи питання адміністративної відповідальності, Д. М. Лук’янець слушно зауважує, що «притягнення до адміністративної відповідальності завершує собою процес реалізації органом державного управління такої функції державного управління, як контроль» [61, с. 150–151].

Саме правопорушеннями у сфері містобудівної діяльності є протиправні діяння (дії чи бездіяльність) суб’єктів містобудування – юридичних і фізичних осіб – підприємців, що призвели до невиконання або неналежного виконання вимог, установлених законодавством, будівельними нормами, державними стандартами та правилами. Цей закон встановлює відповідальність лише для юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців, тому у визначенні правопорушення у сфері містобудівної діяльності йдеться лише про цих осіб. Загалом суб’єктами адміністративних правопорушень у сфері будівництва можуть бути й фізичні особи, але вони притягуються до адміністративної відповідальності на підставі КУпАП. Тобто адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва визначається у межах ст. 9 КУпАП, де зазначено, що адміністративна відповідальність – це встановлена законом відповідальність за адміністративні правопорушення (проступки), якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності [20, с. 62–63]. Безперечно, адміністративна відповідальність у сфері будівництва має свою специфіку. Для розуміння всіх особливостей

адміністративної відповідальності в галузі будівництва необхідно проаналізувати її структуру.

Адміністративною відповідальністю в галузі будівництва слід вважати застосування заходів адміністративно-правового впливу (попередження, штраф, позбавлення спеціального права тощо) до фізичної та юридичної особи, що вчинили правопорушення в галузі будівництва. Ці заходи мають бути реалізовані в правовідносинах, що виникають у момент учинення адміністративного правопорушення в галузі містобудівної діяльності. Суб'єктами адміністративно-процесуальних відносин є правопорушник і компетентний орган, наділений владними юрисдикційними повноваженнями в галузі будівництва [26, с. 36].

На думку І. М. Миронець, адміністративну відповідальність за правопорушення в будівельній діяльності варто визначити як застосування уповноваженими органами передбачених законодавством адміністративних санкцій за правопорушення у сфері будівельної діяльності.

Притягнення до адміністративної відповідальності за порушення у сфері будівництва має специфічний процесуальний порядок, що є виявом її характерних ознак, до яких належить також специфічні державні органи з відповідними повноваженнями.

У КУпАП визначено певні адміністративні проступки та встановлено стягнення, які накладають за їх учинення. За порушення у сфері будівництва – передбачено адміністративні стягнення, найчастіше у вигляді штрафу [26, с. 231]. Зміст норми та порядку адміністративних штрафів у галузі будівництва, визначені у законодавстві України [40].

До функцій адміністративної відповідальності належать: регулятивна, каральна, превентивна, альтернативна та виховна функції. Варта уваги позиція М. П. Трофімової, яка зазначає, що «виховна функція є загально соціальною функцією юридичної відповідальності», а її виховний характер – є ознакою.

Підстави притягнення до адміністративної відповідальності традиційно розподіляють на правові та фактичні. Правовими підставами слід вважати

систему правових актів, що встановлюють адміністративну відповідальність (матеріально-правова підстава) і систему правових актів, що регулюють провадження в справах про адміністративні правопорушення (процесуально-правова підстава). Натомість фактичною підставою застосування адміністративної відповідальності визнають саме правопорушення, тобто адміністративний проступок [61, с. 150–151].

Підставами притягнення до адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва є положення, передбачені в КУпАП від 7 грудня 1984 р. № 8073-Х.

Як було зазначено вище, адміністративній відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва притаманні загальні риси адміністративної відповідальності, проте вона має свої певні особливості.

Підставою для застосування норм адміністративної відповідальності є порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Згідно із законодавством, порушеннями за ст. 96 КУпАП є протиправні діяння (дії чи бездіяльність) суб'єктів – юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців і в окремих випадках – громадян, що призвели до невиконання або неналежного виконання вимог, установлених законодавством, будівельними нормами, державними стандартами та правилами.

Одним з наслідків недосконалого містобудівного законодавства та низьких штрафних санкцій є самовільне будівництво. В Україні самовільне будівництво законодавчо заборонено. Відповідно до п. 1 ст. 376 ЦК України [128], будівництво є самочинним, коли наявні такі ознаки: а) на земельній ділянці збудовано або будується житловий будинок, будівля, споруда, інше нерухоме майно; б) земельна ділянка не відведена для будівництва названих об'єктів нерухомості; в) забудова проведена або здійснюється без одержаного у встановленому порядку дозволу чи належно затвердженого проєкту або з істотними порушеннями будівельних норм і правил.

Контроль за дотриманням законності у сфері будівельної діяльності здійснюють компетентні уповноважені органи, які виконують власні функції згідно з відомчою нормативною базою, однак умови, в яких нині перебуває Україна є дуже складними для ефективної діяльності відповідних органів.

Основні наглядові функції у сфері дотримання вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва виконує ДІАМ. Положення про ДІАМ передбачає широкі права та повноваження для відповідних посадових осіб [54, с. 198]. Серед них – можливість безперешкодного доступу до об'єктів будівництва і підприємств, що виготовляють будівельні матеріали, конструкції та вироби незалежно від форм власності.

У разі недопущення посадових осіб органів державного архітектурно-будівельного контролю на об'єкти будівництва під час здійснення ними відповідного контролю передбачена адміністративна відповідальність статтею 188-42 КУпАП, що тягне за собою накладення штрафу від трьохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Посадові особи органів державного архітектурно-будівельного контролю, здійснюють, зокрема, планові та позапланові перевірки суб'єктів містобудування на предмет дотримання ними під час здійснення будівництва вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності та інших нормативних актів, що регулюють даний вид діяльності та під час здійснення такого контролю мають право на безперешкодний доступ на місце будівництва об'єкта та до об'єктів, що підлягають обов'язковому обстеженню.

Вказаному праву контролюючого органу гарантує право суб'єкта містобудування бути присутнім під час здійснення перевірки, або забезпечити присутність своїх представників, в разі дотримання посадовими особами порядку здійснення державного архітектурно-будівельного контролю. В такому разі допуск до проведення перевірки є обов'язком такого суб'єкта містобудування.

Важливо, якщо органом державного архітектурно-будівельного контролю виконано усі вимоги законодавства стосовно призначення і проведення перевірки, зокрема, перед її початком пред'явлено службові посвідчення та направлення для перевірки або його копію, тобто у передбачений законом спосіб повідомлено про намір проведення такої перевірки, суб'єкт містобудування зобов'язаний допустити перевіряючих до перевірки, а також надати доступ до місць будівництва об'єктів та до об'єктів, що підлягають обов'язковому обстеженню. У такому разі, відсутність суб'єкта містобудування належним чином повідомленого (проінформованого, обізнаного) про місце, день і час проведення перевірки, визначені у направленні, а так само умисне і свідоме незабезпечення присутності при проведенні перевірки уповноважених ним осіб, свідчить про наявність складу правопорушення у сфері містобудівної діяльності – недопущення посадових осіб органів державного архітектурно-будівельного контролю на об'єкти будівництва, підприємства будівельної галузі для виконання покладених на них функцій. Це є підставою для складання акту, припису і протоколу.

Винятком з такого правила є лише наявність об'єктивних і непереборних обставин, підтверджених доказами, які унеможливили присутність суб'єкта містобудування при проведенні перевірки. Такими обставинами можуть бути визнані, наприклад, перебування суб'єкта, щодо якого видано наказ про перевірку, на час її проведення у відрядженні, що унеможливорює вчинення дій щодо не допуску на об'єкт будівництва посадових осіб органу ДАБК, яким було про це відомо (постанова Верховного Суду від 08.11.2019 у справі №685/1279/17) [75].

Водночас маємо ситуацію, коли особи завідомо свідомо порушують вимоги законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва шляхом подання недостовірних даних у деклараціях, повідомленнях та інших документах. Так, наприклад, під час перевірки встановлено, що ОСОБА_1 та ОСОБА_2 наведено недостовірні дані в повідомленні про початок виконання будівельних робіт стосовно необхідності

отримання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки та документа, який посвідчує право власності або користування земельною ділянкою, розроблення проектної документації, проведення експертизи проекту, забезпечення здійснення авторського та технічного нагляду. При цьому у вищезазначеному повідомленні присутня відмітка, що ОСОБА_1 та ОСОБА_2 відомо, що за подання не в повному обсязі та недостовірних даних, зазначених у повідомленні, встановлена відповідальність відповідно до закону, що підтверджується їхніми підписами [111].

Тому підставами для притягнення до адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва є наявність у складі правопорушення таких елементів, як об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт і суб'єктивна сторона. Серед теоретиків у адміністративному праві України існують різні погляди щодо сутності порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Детально розглянемо їх у другому розділі дослідження.

Напрацювання пропозицій щодо вдосконалення законодавства стосовно адміністративної відповідальності за порушення вимог будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва є вимогою часу для належного забезпечення функціонування громадянського суспільства та правової держави. Слушною слід визнати думку Н. П. Христинченко, на думку якої об'єктивні процеси, що відбуваються в житті нашої держави та суспільства, потребують перегляду багатьох положень сучасної юридичної науки. Формування нового розуміння правових інститутів на певному етапі розвитку прямо пов'язане з політичними, соціально-економічними й іншими процесами в країні. У зв'язку з цим деякі інститути, правові явища та категорії потребують перегляду та наукового обґрунтування [127, с. 933].

Правильне визначення поняття адміністративної відповідальності має значення як для науки, так і практики, адже дозволяє уповноваженій посадовій особі швидше, об'єктивніше визначити вид юридичної відповідальності до якого можна притягнути особу за вчинене нею правопорушення. Крім того,

практичне значення полягає у врегулюванні суспільних відносин як правовими нормами матеріального, так і процесуального права в одному КУпАП, що дозволяє практичному працівнику краще орієнтуватися в пошуку адміністративно-правової норми за якої можна кваліфікувати діяння особи та притягти її до адміністративної відповідальності [17, с. 77]. Варто зауважити, що розуміння категорії «адміністративна відповідальність» залежить від суб'єктивного ставлення кожного науковця до цього явища. Зазначене зумовлено тим чинником, що законодавчо закріпленого поняття адміністративної відповідальності немає як і в КУпАП, так і в будь-якому нормативно-правовому акті законодавства. З огляду на зазначене, перед тим, як формулювати власне визначення адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, розглянемо погляди вчених стосовно цього явища.

Так, одна група вчених вважає, що адміністративна відповідальність – це вид юридичної відповідальності, яка є складовою адміністративного примусу. Зокрема, Д. М. Бахрах зазначає, що адміністративна відповідальність – це особливий вид юридичної відповідальності, яка є частиною адміністративного примусу й наділена всіма його властивостями [13, с. 23]. Розвиваючи попередню думку, Ю. С. Шемшученко стверджує, що адміністративна відповідальність – вид юридичної відповідальності громадян і службових осіб за вчинення ними адміністративного правопорушення [21, с. 17]. Наведена позиція є об'єктивною, однак лише в загальних рисах характеризує адміністративну відповідальність як вид юридичної відповідальності та складову адміністративного примусу, що настає за вчинення адміністративного правопорушення. Проте ця група вчених у запропонованих визначеннях не врахують окремих особливостей адміністративної відповідальності, таких як: специфічна форма негативного реагування держави в особі її уповноважених органів шляхом застосування ними адміністративних санкцій; обов'язок правопорушника зазнати матеріальних, моральних, особистісних чи іншого характеру позбавлень; засіб забезпечення важливих суспільних відносин.

Представники другої групи вчених зазначають, що адміністративною відповідальністю слід вважати специфічну форму реагування держави в особі її компетентних органів на правопорушення. Так, С. Т. Гончарук тлумачить адміністративну відповідальність як специфічну форму негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних виявів (передусім адміністративних проступків), згідно з якою особи, які вчинили ці правопорушення, повинні відповісти перед повноважними державними органами за свої неправомірні дії і понести за це адміністративні стягнення в установленому законом порядку [24, с. 19]. На думку С. О. Мосьондза, адміністративна відповідальність – це специфічне реагування держави на адміністративний проступок, що полягає в застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого законом стягнення до суб'єкта проступку [65, с. 110]. Ця група вчених акцентує лише на окремих ознаках адміністративної відповідальності, проте не згадує таких основних, як те, що це – вид юридичної відповідальності; засіб забезпечення найбільш важливих суспільних відносин; складова адміністративного примусу; має особливий процесуальний порядок застосування. Третя група вчених вважає адміністративною відповідальністю застосування уповноваженими органами до винних осіб заходів адміністративного стягнення. Зокрема, В. Б. Авер'янов, зазначає, що адміністративна відповідальність – це застосування органами виконавчої влади або іншими уповноваженими на те органами, зокрема судами, до осіб, винних у вчиненні адміністративних правопорушень, визначених КУпАП та іншими законами, адміністративних стягнень, що передбачає забезпечений державним примусом обов'язок цих осіб понести позбавлення особистого, майнового або організаційного характеру відповідно до накладеного адміністративного стягнення [1, с. 10]. Подібне визначення також пропонує П. В. Макушев, який вважає, що адміністративна відповідальність – це застосування до осіб, які вчинили адміністративні проступки, адміністративних стягнень, що тягнуть для цих осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру й

накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і в порядку, встановлених нормами адміністративного права [53, с. 96]. Ця група вчених у власних визначеннях вказаного виду юридичної відповідальності повною мірою охопила більшість ознак адміністративної відповідальності.

Однак, на наш погляд, поза увагою залишилися такі ознаки, як публічний обов'язковий характер, а також виховний характер. Четверта група вчених ототожнює адміністративну відповідальність із застосуванням адміністративних санкцій. Зокрема, Л. Л. Попов стверджує, що адміністративна відповідальність – це реалізація адміністративно-правових санкцій, які застосовуються уповноваженим органом або посадовою особою до громадян та юридичних осіб, які вчинили правопорушення [74, с. 105]. Безперечно, визначати адміністративну відповідальність як процес реалізації лише адміністративних санкцій буде не зовсім доречно, адже застосування санкцій є одним з етапів притягнення правопорушника до цього виду юридичної відповідальності за рішенням правозастосовного органу, а також мірою відповідальності. Крім того, у наведеному визначенні поза увагою автора залишилися майже всі ознаки адміністративної відповідальності. П'ята група вчених розглядає адміністративну відповідальність як примусове застосування правомочною особою заходів впливу на правопорушника. Зокрема, О. Г. Стрельченко вважає, що адміністративна відповідальність – це примусове, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу до правопорушника [115, с. 76]. Д. М. Овсянко зазначає, що адміністративна відповідальність – це застосування державними органами, посадовими особами та представниками влади встановлених державою заходів адміністративного впливу до громадян, а у відповідних випадках – і до установ за порушення законності й державної дисципліни [70, с. 104].

У зазначених вище визначеннях дослідники зосередилися на суб'єктах, уповноважених на виявлення, процесуальне оформлення протоколу про

адміністративне правопорушення та притягнення до адміністративної відповідальності шляхом накладення адміністративного стягнення. Водночас науковці знову не приділили достатньої уваги таким ознакам адміністративної відповідальності, як публічний обов'язковий характер і виховний характер.

Шоста група вчених характеризує адміністративну відповідальність як обов'язок винної особи понести відповідальність за своє протиправне діяння. Так, І. П. Голосніченко зазначає, що адміністративна відповідальність – це обов'язок особи, яка вчинила адміністративний проступок, нести відповідальність за свої протиправні дії в межах встановленого законом стягнення [6, с. 82]. Цей вчений у своєму визначенні адміністративної відповідальності акцентує увагу на суб'єкті правопорушення, який зобов'язаний відповісти за своє суспільно небезпечне діяння. Слід зауважити, що вчений не врахував більшість ознак адміністративної відповідальності, наприклад таких, як публічний обов'язковий характер, одна із форм адміністративного примусу, особливий процесуальний порядок її реалізації.

Сьома група вчених розглядає адміністративну відповідальність як особливий вид юридичної відповідальності, яка застосовується до осіб, що вчинили адміністративне правопорушення. Зокрема, на думку В. І. Теремецького, адміністративна відповідальність – це особливий різновид юридичної відповідальності, яка застосовується до осіб, що вчинили адміністративні проступки, уповноваженими на те державними органами чи їхніми посадовими особами на підставах і у порядку, встановлених нормами адміністративного законодавства, і має наслідки майнового, матеріального, морального, особистісного чи іншого характеру [120, с. 345–346]. Ця група вчених найбільш повно характеризує адміністративну відповідальність, однак все ж таки вищезазначені визначення не охоплюють всіх ознак цього виду юридичної відповідальності, таких як публічний обов'язковий характер, виховний характер та одна із форм адміністративного примусу.

Таким чином, у теорії адміністративного права відсутнє єдине, уніфіковане, загальновизнане доктринальне визначення поняття

адміністративної відповідальності, адже кожен науковець у зв'язку з відсутністю легального визначення цієї категорії, пропонує власне бачення явища. Усі наведені тлумачення адміністративної відповідальності мають загальний характер. На основі розглянутих визначень можемо конкретизувати поняття адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва як синергетичне поєднання загальних принципів та ознак, адже воно має як загальні ознаки, притаманні визначенню адміністративної відповідальності, так і спеціальні – характерні лише для сфери будівництва.

Так, І. М. Миронець розглядає адміністративну відповідальність у сфері будівництва як застосування уповноваженими органами передбачених законом адміністративних санкцій за правопорушення у сфері адміністративної діяльності [62, с. 50]. Дослідник Б. М. Семенко окреслює це явище як застосування до осіб, які вчинили адміністративні порушення в галузі будівництва, чим порушили не лише порядок надання та отримання дозвільних реєстраційних послуг, а й загалом нормативну роботу будівельної галузі, адміністративних стягнень, що тягнуть за собою негативні наслідки для цих осіб і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах, встановлених нормами адміністративного законодавства [113, с. 65]. На основі проведеного дослідження та з урахуванням позиції науковців варто сформулювати нове визначення. На наш погляд, адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва є одним з видів юридичної відповідальності, що полягає у визначенні підстав і порядку застосування стягнень, передбачених ст. 96 КУпАП. Вказаний вид юридичної відповідальності сприяє якомога швидшому притягненню винної особи до відповідальності шляхом накладення на неї в установленому порядку адміністративного стягнення, що дає змогу стримувати поведінку правопорушника в майбутньому, а також запобігати вчиненню правопорушень іншими особами. Однак варто мати на увазі, що адміністративна відповідальність є пережитком радянського періоду

державотворення, адже вона була запроваджена з метою позасудового механізму притягнення громадян до юридичної відповідальності в порядку юрисдикційно-деліктного провадження за незначні за ступенем суспільної небезпеки правопорушення. Законодавчі норми щодо адміністративної відповідальності існують переважно в країнах – колишніх пострадянських республіках. Натомість у демократичних країнах європейської спільноти немає розподілу юридичної відповідальності на адміністративну та кримінальну залежно від ступеня суспільної небезпеки делікту.

Основний принцип юридичної відповідальності в країнах західної демократії також передбачає врахування ступеня суспільної небезпеки правопорушень та особи правопорушника, але всі особи притягуються до кримінальної відповідальності та міра покарання визначається залежно від кваліфікації діяння особи [18, с. 59]. Проте такий пережиток радянської доби державотворення, як адміністративна відповідальність, і надалі залишається в чинному законодавстві, адже законотворець до цього часу так і не визначив концепції вітчизняної нормативно-правової бази до європейської. На сьогодні ця проблема є особливо актуальною, адже Європейська Рада на саміті у Брюсселі 23 червня 2022 року ухвалила рішення про надання Україні статусу кандидата в Європейський Союз. Зазначене стало поштовхом до проведення роботи з удосконалення вітчизняного законодавства. Вважаємо, що доцільніше притягати винну особу до відповідальності, накладаючи відповідне стягнення лише за рішенням суду, а не рішенням квазіюрисдикційного органу. Тому варто чітко диференціювати кримінальні правопорушення, кримінальні проступки й адміністративні правопорушення, а механізм визнання особи винною залишити єдиним – рішенням суду, що відповідало б нормам Конституції України.

Для кращого розуміння сутності адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва пропонуємо перейти до розгляду її ознак.

Вважаємо за доцільне виокремити такі основні ознаки адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм,

стандартів і правил під час будівництва: 1) є наслідком учинення особою адміністративного правопорушення; 2) має публічний обов'язковий характер; 3) є однією з форм адміністративного примусу; 4) передбачає особливий процесуальний порядок реалізації; 5) має позитивне значення, що полягає в охороні суспільних відносин; 6) означена виховним впливом.

Розглянемо наведені ознаки більш докладно. Адміністративна відповідальність є наслідком вчинення особою адміністративного правопорушення. Вона настає лише в разі вчинення правопорушення. У КУпАП передбачено декілька норм, які передбачають адміністративну відповідальність у сфері будівництва та містобудування, однак предметом нашого дослідження слугуватиме саме ст. 96.

Диспозиція статті й фактична підстава – це порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в реальній дійсності. Ідеться про юридичне закріплення відповідальності за таке діяння в КУпАП як складу адміністративного правопорушення.

Зокрема, у ст. 96 КУпАП передбачено адміністративну відповідальність за:

1. Порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил та затверджених проєктних рішень під час нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту об'єктів чи споруд – тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та на посадових осіб – від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі самі порушення, – тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та на посадових осіб – від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Виконання підготовчих робіт без подання повідомлення про початок виконання зазначених робіт, якщо подання такого повідомлення є

обов'язковим, а також наведення недостовірних даних у повідомленні про початок виконання підготовчих робіт – тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

4. Виконання будівельних робіт без подання повідомлення про початок виконання зазначених робіт щодо об'єктів, будівництво яких здійснюється на підставі будівельного паспорта, а також наведення недостовірних даних у такому повідомленні – тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот п'ятдесяти до трьохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

5. Виконання будівельних робіт без подання повідомлення про початок виконання зазначених робіт, а також наведення недостовірних даних у такому повідомленні, учинені щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), крім порушень, передбачених ч. 4 цієї статті, – тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятисот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

6. Виконання будівельних робіт без дозволу на їх виконання, учинене щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми наслідками (СС2), – тягне за собою накладення штрафу від тисячі до тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

7. Діяння, передбачене частиною шостою цієї статті, вчинене щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із значними наслідками (СС3), – тягне за собою накладення штрафу від двох до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

8. Експлуатація об'єктів, не прийнятих в експлуатацію, а також наведення недостовірних даних у декларації про готовність об'єкта до експлуатації, вчинені щодо об'єктів, будівництво яких здійснювалося на підставі будівельного паспорта, – тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот п'ятдесяти до трьохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

9. Експлуатація об'єктів будівництва, не прийнятих в експлуатацію, а також наведення недостовірних даних у декларації про готовність об'єкта до експлуатації, вчинені щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), крім порушень, передбачених ч. 8 ст. 96, тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятисот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

10. Експлуатація об'єктів будівництва, не прийнятих в експлуатацію, а також наведення недостовірних даних в акті готовності об'єкта до експлуатації, учинені щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми наслідками (СС2), – тягнуть за собою накладення штрафу від тисячі до тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

11. Діяння, передбачені ч. 10 ст. 96 КУпАП, учинені щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів зі значними наслідками (СС3), тягнуть за собою накладення штрафу від двох до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

12. Незабезпечення замовником здійснення авторського нагляду, якщо такий нагляд є обов'язковим згідно з вимогами законодавства, передбачає накладення штрафу від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

13. Незабезпечення замовником здійснення технічного нагляду, якщо такий нагляд є обов'язковим згідно з вимогами законодавства, тягне за собою накладення штрафу від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

14. Неподання чи несвоєчасне подання замовником інформації про передачу права на будівництво об'єкта іншому замовнику, зміну генерального підрядника чи підрядника, осіб, відповідальних за проведення авторського й технічного нагляду, відповідальних виконавців робіт, а також про коригування проєктної документації, якщо подання такої інформації є обов'язковим, передбачає накладення штрафу від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [40].

Отже, ст. 96 КУпАП передбачає підстави притягнення до адміністративної відповідальності та розмір штрафів. Зазначені положення, на наш погляд, є застарілими та потребують оновлення. Зокрема, вважаємо, що положення цієї статті варто викласти в більш лаконічній редакції, а розмір штрафів підвищити, з огляду на сучасні реалії. Нашу позицію підтверджують результати проведеного анкетування, згідно з якими на цьому наголосили близько 77,8 % опитаних громадян і посадових осіб органів архітектурно-будівельного контролю. Саме це спонукало до розроблення положень проєкту Закону України «Про внесення змін до ст. 96 КУпАП щодо посилення відповідальності» (додаток В).

Підставою для адміністративної відповідальності є наявність складу правопорушення та повна відповідність фактичної і юридичної сторін учиненого порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Основними ознаками зазначеного правопорушення є: протиправність, винність, караність, суспільна небезпечність. Зокрема, протиправність характеризує певне суспільно небезпечне діяння як правопорушення лише тоді, коли відповідальність за його вчинення передбачена відповідною законодавчою нормою. Тому в разі, якщо суспільно шкідливе діяння не визнано протиправним на легальному рівні, за його вчинення не може наставати певний вид юридичної відповідальності. Протиправність порушення адміністративно-правової норми передбачено ст. 96 КУпАП.

Протиправність адміністративного проступку перебуває в нерозривному зв'язку з винністю особи в його вчиненні. Якщо адміністративна протиправність характеризує діяння з боку його юридичної форми, тобто зовнішнього прояву, то винність характеризує його внутрішню, суб'єктивну сторону, розкриває ставлення до проступку особи, яка цей проступок учинила, тобто правопорушника [44, с. 99–100].

Винність слід сприймати як ставлення правопорушника до вчиненого ним порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час

будівництва та до його наслідків. Адміністративне правопорушення, передбачене ст. 96 КУпАП, вчиняється як умисно, так і з необережності. Порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва визнають учиненим умисно, якщо згідно зі ст. 10 КУпАП, особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер власної дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки й бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків.

Правопорушення визнають учиненим з необережності за умови, що особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоч повинна була й могла їх передбачити. Адміністративна караність – закріплена в ст. 96 КУпАП конкретна міра адміністративної відповідальності, яка настає за вчинення особою порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.

Караність полягає в потенційній загрозі застосування адміністративного стягнення до правопорушника, що передбачено санкцією відповідної статті КУпАП. Наслідком учинення особою адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 96 КУпАП, є правомочне рішення правозастосовного органу про накладення на винну особу штрафу.

Соціальна шкідливість правопорушення полягає в тому, що воно завдає майнової, соціальної, моральної, політичної та іншої шкоди суспільним відносинам.

Шкода – це сукупність негативних наслідків правопорушення. Соціальною суттю шкоди є зменшення чи знищення будь-якого блага, цінності, суб'єктивного права тощо [5, с. 167]. Діяння визнають адміністративним правопорушенням за наявності такої ознаки, як суспільна шкідливість. Суспільна шкідливість дії чи бездіяльності означає, що вона заподіює або створює загрозу заподіяння шкоди об'єктам адміністративно-правової охорони [15, с. 175].

Будь-яке публічне правопорушення, як злочин, так і адміністративний проступок, передбачають потенційну загрозу заподіяння реальних збитків суспільним відносинам і, відповідно, є не лише суспільно небезпечними, а суспільно шкідливими, якщо наслідком такого діяння стало заподіяння шкоди [71, с. 80]. Загальновизнаним критерієм розмежування злочинів, кримінальних проступків та адміністративних правопорушень вважають ступінь суспільної небезпеки діяння та розмір заподіяної шкоди. Ми погоджуємося з думкою Т. П. Мінки стосовно того, що саме ступінь суспільної небезпеки дає змогу розрізняти: 1) злочини – як правопорушення високого ступеня суспільної небезпеки (причому слід урахувувати такі елементи суспільної небезпеки, як повторність, обсяги заподіяної шкоди тощо); 2) кримінальні проступки – як правопорушення підвищеного ступеня суспільної небезпеки; 3) адміністративні правопорушення – як правопорушення незначної суспільної небезпеки (суспільно шкідливі) [64, с. 190].

Крім того, до критеріїв розмежування злочину, кримінального проступку та адміністративного правопорушення належить різна процесуальна форма досудового й судового розгляду матеріалів щодо цих діянь і суб'єкти процесуальної діяльності [125, с. 94]. Таким чином, суспільна небезпечність є характерною ознакою злочинів, кримінальних проступків та адміністративних правопорушень, тобто публічних правопорушень, а цивільно-правові та дисциплінарні правопорушення мають таку ознаку, як шкідливість. Тому порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва слід визнати публічним правопорушенням, що наділене такою ознакою адміністративного правопорушення, як суспільна небезпечність. Для того, щоб виникли правовідносини адміністративної відповідальності, крім зазначених вище фактичних підстав, необхідні ще й правові підстави, якими є конкретні юридичні факти, тобто наявність у діях фізичних осіб складу адміністративного проступку [33, с. 300]. Тут варто мати на увазі, що особа притягається до адміністративної відповідальності лише за наявності в її діянні юридичного складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 96

КУпАП, а саме таких його елементів, як об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Елементи юридичного складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 96 КУпАП, більш детально буде розглянуто в розділі 2 нашого дисертаційного дослідження.

Отже, вчинення особою адміністративного правопорушення є лише фактичною підставою адміністративної відповідальності, а складання уповноваженими посадовими особами органів державного архітектурно-будівельного контролю протоколу про правопорушення, передбачене ст. 96 КУпАП, – юридичною підставою. Лише за наявності як фактичної, так і юридичної підстав адміністративної відповідальності розпочинається юрисдикційно-деліктне провадження в справах про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.

Публічний обов'язковий характер. Особливістю публічних правовідносин є те, що в більшості випадків вони мають вертикальну спрямованість і є субординаційними, оскільки суб'єкти державно-владних повноважень посідають чітко визначене місце в ієрархії державного механізму і мають визначене коло владних повноважень. Поведінка суб'єктів державно-владних повноважень визначається нормами законодавства, що мають імперативний характер [36, с. 298]. У разі порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в держави в особі уповноважених посадових осіб виникають юридичні та фактичні підстави у встановленому законом порядку притягнути винну особу до адміністративної відповідальності з метою осудження перед суспільством її протиправної поведінки. Зрозуміло, що в разі коли уповноважена посадова особа згідно з чинним адміністративно-деліктним законодавством упереджено буде ставитися до винної особи, вона також може бути притягнута до певного виду юридичної відповідальності за невиконання або неналежне виконання своїх посадових обов'язків. Публічний обов'язковий характер усвідомлюється як обов'язок посадової особи діяти у встановленому процесуальному порядку з метою позбавлення винної особи

матеріальних благ шляхом накладення на неї штрафу за вчинення адміністративного правопорушення.

Адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва забезпечує належну охорону суспільних відносин у сфері архітектурного та будівельного контролю, сприяє реалізації прав та обов'язків суб'єктів, дає змогу притягати винну особу до відповідальності. Закріплення в КУпАП норми про адміністративну відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва дає змогу законодавцю виховувати громадян у дусі дотримання норм вітчизняного законодавства, що сприяє забезпеченню поваги до основних прав та обов'язків людини і громадянина, а також зміцненню законності в державі. Нам імponує думка Ю. О. Левенець про те, що адміністративна відповідальність є засобом охорони й захисту суспільних відносин, який держава застосовує як адміністративний примус, що полягає в застосуванні до суб'єкта адміністративного проступку адміністративних стягнень і заходів впливу, визначених КУпАП [52, с. 60]. Адже вибіркове притягнення осіб до адміністративної відповідальності унеможливлуватиме реалізацію принципу законності, а також ефективно запобігання вчиненню правопорушень, передбачених ст. 96 КУпАП.

Адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва є однією з форм адміністративного примусу. Адміністративним примусом науковці вважають застосування органами державного управління (а також судами, суддями), а у випадках делегування відповідних державно-владних повноважень – громадськими організаціями встановлених законом заходів, що полягають у спонуканні до виконання громадянами, посадовими особами юридичних обов'язків з метою припинення протиправних дій, притягнення до відповідальності за адміністративні проступки або для забезпечення громадської безпеки. Крім того, адміністративний примус є примусом правовим. Застосування примусових заходів суворо регламентовано законом.

Незаконне застосування примусових заходів є свавіллям [60, с. 11]. Ми погоджуємося з думкою В. В. Іванникової, що адміністративний примус – це застосування вповноваженим суб'єктом до фізичної або юридичної особи, яка не перебуває в його підпорядкуванні, передбачених адміністративно-правовими нормами заходів морального, майнового, фізичного, організаційного та іншого характеру, спрямованих на примушування цієї особи до визначеної цим суб'єктом поведінки, з метою попередження та припинення правопорушень, покарання за їх учинення, забезпечення громадської безпеки [34, с. 197].

Таким чином, адміністративним примусом у науці адміністративного права зазвичай вважають вид державного примусу, що полягає у використанні органами публічного адміністрування способів примусового характеру з метою забезпечення належної охорони найбільш важливих суспільних відносин. Цей адміністративний примус застосовують лише на підставі адміністративно-правових норм. Це зумовлено тим фактором, що посадових осіб юридичних осіб (крім уповноважених установ), громадян – суб'єктів підприємницької діяльності притягують до адміністративної відповідальності уповноважені суб'єкти адміністративно-деліктної юрисдикції (посадові особи органів архітектурно-будівельного контролю) та суд.

Особливий процесуальний порядок реалізації. Нормами адміністративного права встановлено особливий порядок притягнення до адміністративної відповідальності. Щодо порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, то процедуру притягнення до адміністративної відповідальності вважаємо за доцільне, закріпити в розділі III Будівельного кодексу України, який потребує нині розроблення та прийняття.

Модель Будівельного кодексу України, запропонована в додатках дисертаційного дослідження, на нашу думку, відповідає вимогам сьогодення та підкріплена досвідом окремих високорозвинених країн світу (додаток Б).

Адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва здійснюється в межах правовідносин.

Охорона суспільних відносин дозволяє забезпечувати на належному рівні права та свободи громадян у різноманітних сферах людського буття, що можливо здійснити за умови застосування такої форми адміністративного примусу, як адміністративна відповідальність. Ми погоджуємося з позицією О. В. Тихонової, на думку якої ефективна реалізація суспільних інтересів можлива лише за умови сталості суспільних відносин та їх стійкості до негативних впливів і з боку об'єктивних процесів, і з боку суб'єктивних факторів. Тому в будь-якому суспільстві існує соціальна потреба в охороні суспільних відносин, що має забезпечити їх стійкість, стабільність і непорушність [121, с. 244].

Охоронні правовідносини означені владним характером, тобто уповноважені особи органів публічної адміністрації мають право вимагати від особи у встановленому законом порядку дотримання тієї поведінки, яка не забороняється правовими нормами чинного КУпАП. У разі порушення особою імперативних норм чинного закону про адміністративну відповідальність в уповноважених посадових осіб виникає обов'язок зафіксувати таку протиправну поведінку, вирішити справу по суті та притягнути винну особу до відповідальності шляхом накладення адміністративного стягнення. Це зумовлено тим, що відносно невеликий ступінь суспільної небезпеки адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 96 КУпАП, вимагає від уповноважених посадових осіб швидкої реакції відповідно до процесуального порядку, визначеного в законі про адміністративну відповідальність, щоб притягти винну особу до відповідальності шляхом накладення на неї штрафу. Крім того, цей вид юридичної відповідальності дозволяє внаслідок більш спрощеного порядку, ніж, наприклад, у кримінальних провадженнях, економити бюджетні кошти та сприяє основній цілі правозастосування – невідворотності покарання та запобігання правопорушенням, а отже,

забезпеченню належного рівня охорони суспільних відносин від протиправних посягань.

На нашу думку, до ознак адміністративної відповідальності належить також виховний характер правопорушення (норми ст. 96 КУпАП містять стягнення у вигляді штрафів). Саме здатність особи до усвідомлення аналогічного фінансового збитку в разі вчинення відповідного правопорушення, а також усвідомлення правових наслідків притягнення до адміністративної відповідальності забезпечують виховний вплив на особу правопорушника або потенційного порушника. Такі особи здатні переоцінити можливість дії чи бездіяльності й уникнути правопорушення. У процесі життєдіяльності посадові особи та громадяни дотримуються вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.

Отже, ознаками адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва є такі: є наслідком учинення особою адміністративного правопорушення; має публічний обов'язковий характер; є однією з форм адміністративного примусу; передбачає особливий процесуальний порядок її реалізації; здійснення в межах визначених правовідносин; має позитивне значення, що полягає в забезпеченні охорони суспільних відносин; має виховний характер.

Ураховуючи наведені ознаки, адміністративну відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва можна розуміти як вид юридичної відповідальності, підстави якої визначено ст. 96 КУпАП.

Безперечно, запропоноване нами визначення не може мати загальновживаного характеру, а є лише спробою пояснити сутність об'єктивного правового явища адміністративної відповідальності за правопорушення, передбачені ст. 96 КУпАП.

1.3. Зарубіжний досвід адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва

Протягом останнього століття будівельна галузь була й залишається однією з найважливіших у сфері забезпечення економіки кожної держави світу. Саме тому всі країни разом та кожна окремо створюють правові механізми захисту юридичних та фізичних осіб від порушень у цій сфері. Постійне проведення досліджень та обмін досвідом є необхідними в період глобалізації світу й удосконалення юридичних механізмів протидії порушенням у сфері будівництва. Вивчення підходів до юридичної відповідальності за порушення будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в різних країнах світу дає змогу визначити напрями реформування українського законодавства з урахуванням світового досвіду. Так, О. М. Козин доречно зауважує, що вивчення та застосування досвіду провідних країн світу в будівельній галузі має суттєве значення для подальшого розвитку й розбудови всієї вітчизняної будівельної галузі в умовах кризи. Завдяки врахуванню позитивного закордонного досвіду процес оптимізації державного регулювання будівельною галуззю України має стати запорукою подальшого економічного зростання, а отже, зниження інфляції, скорочення дефіциту державного бюджету, стабілізації грошового обороту і зміцнення національної валюти [41]. Важливість вивчення зарубіжного досвіду щодо відповідальності за порушення в будівній галузі зумовлена також тим, що в більшості країн світу за досліджуваних порушення передбачено кримінальну відповідальність та більш жорсткі покарання, ніж у законодавстві України, з огляду на що корупційна складова є нижчою. Тривалий час учені всього світу працюють над створенням безпечної та оптимальної будівельної галузі. Однак комплексні дослідження законодавства зарубіжних країн щодо особливостей відповідальності за порушення будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва донині не проводили.

Становлення демократії та розвиток української державності передбачають закріплення в законодавстві європейських цінностей, які є основою створення нової парадигми містобудівної діяльності, будівельних норм, стандартів і правил у сфері будівництва, що слугуватимуть підґрунтям сучасного комплексного реформування сфери містобудування України з метою створення надійного адміністративно-правового механізму регулювання та контролю будівельної галузі. Адже містобудівна діяльність спрямована на задоволення основних, природних прав людини: на житло, безпечне навколишнє середовище та загалом – на комфортне життя. Держава має забезпечити прозорі та зрозумілі правила її регулювання. Упродовж останніх років правове регулювання містобудівної діяльності стрімко змінюється. Така тенденція буде продовжена у зв'язку з проведенням реформи децентралізації влади та євроінтеграційних процесів [92].

У Законі України «Про будівельні норми» визначено, що будівельні норми – нормативний акт технічного характеру, що встановлює обов'язкові вимоги до об'єкта нормування в будівництві [95].

В умовах інтеграції нашого суспільства до ЄС поступово скасовуються будівельні норми минулої епохи та з'являються в практиці правореалізації європейські, які в багатьох секторах є більш жорсткими, ніж попередні. Деякі країни мають будівельні кодекси. У США, наприклад, усі великі міста мають свої будівельні норми і правила. Водночас 2008 року Нью-Йорк відмовився від свого спеціального будівельного кодексу «New York City Building Codes» на користь спеціальної версії Міжнародного будівельного кодексу [129; 130]. На думку О. Стукаленко, у США загальна стандартизація у сфері будівництва має за мету забезпечення раціонального використання всіх видів національних ресурсів, усунення технічних бар'єрів та підвищення конкурентоспроможності [118, с. 112–113].

Міжнародний будівельний кодекс є нормативно-правовим актом прямої дії в більшості штатів США. Положення Міжнародного будівельного кодексу врегульовують проблеми щодо безпечності об'єктів будівництва, дотримання

санітарних норм, розпорядчі й експлуатаційні вимоги до будівель. Положення Кодексу призначені для створення правових вимог для безпечності об'єктів будівництва, ефективності будівництва, використання в ньому безпечних та екологічних матеріалів [129]. Міжнародний будівельний кодекс є універсальним, він є стандартом ISO, на основі рекомендацій якого безпосередньо здійснюється будівництво (наприклад, у більшості штатів США), або розробляються стандарти будівництва, визначено правові вимоги безпечності об'єктів будівництва, його ефективності, використання в ньому безпечних й екологічних матеріалів та інші важливі для зручності й безпеки критерії.

У країнах ЄС галузь будівництва є також структурованою та має декілька рівнів ієрархії. На найвищому рівні знаходиться Регламент ЄС № 305/2011 Європейського Парламенту і Ради. Документами встановлено загальні підходи до технічного регулювання в галузі будівництва на всій території ЄС. Передбачається, що рівень потрібної безпеки будівельних об'єктів на території тієї чи іншої держави є виключною прерогативою цієї держави. Установлено, що вимоги до забудови територій та об'єктів будівництва приймаються на національному рівні. Тлумачні й керівні документи до Директиви уточнюють її положення і підкреслюють її специфічність порівняно з іншими директивами. Сьогодні в ЄС налічується близько 500 стандартів, які забезпечують відповідність вимогам Директиви. Крім того, у галузі будівництва діє близько 2500 інших стандартів (категорії B та Bh), що так чи інакше пов'язані з виконанням Директиви. Ці складові є невід'ємними частинами технічного регулювання в комплексній сфері будівництва та промисловості будівельних матеріалів [132]. У країнах-учасниках ЄС у сфері будівництва застосовується так званий «Єврокод», який замінює національні стандарти.

Реформування законодавства у сфері будівництва в Україні спрямоване на запозичення позитивного досвіду зарубіжних країн. Дотримання норм, стандартів і правил у сфері будівництва в Україні на сьогодні проводиться системно та виявляється у визначених законодавством формах контролю, який

здійснюється уповноваженими органами. У національному законодавстві України передбачено адміністративну відповідальність за порушення правил будівництва в ст. 96 КУпАП [40]. У ст. 275 КК України передбачено відповідальність за порушення під час проектування чи будівництва правил, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд особою, яка зобов'язана дотримувати таких правил, якщо це створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого [48]. Подібна модель адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення у сфері будівництва спостерігається в багатьох пострадянських країнах.

У країнах ЄС, порівняно з іншими державами, передбачено лише кримінальну відповідальність за вказані правопорушення та більш суворі покарання. Вважаємо за доцільне розглянути особливості юридичної відповідальності в окремих країнах. На наш погляд, вартий уваги досвід таких європейських країн, як Італії, Іспанії, Франції, Німеччини, а також країн пострадянського простору: Грузії, Молдови, Казахстану. Зокрема, в *Італії* порушення у сфері будівництва охороняються кримінальним законодавством. У Кримінальному кодексі Італії, книзі другій, главі шість, серед злочинів проти громадської безпеки в ст. 434 «Обвал будівель чи інші шкідливі катастрофи» передбачено покарання у вигляді позбавлення волі від одного до п'яти років. Покарання – позбавлення волі від трьох до дванадцяти років у разі краху чи катастрофи. Також у книзі другій Кодексу серед злочинів проти власності через насильство над речами або людьми, у ст. 633 «Вторгнення в землю або будівлі» визначено, що кожен, хто самовільно зазіхає на землю або будівлі інших, державні чи приватні, з метою зайняти їх чи іншим чином отримати з них прибуток, карається за скаргою ображеної особи позбавленням волі від одного до трьох років та штрафом від 103 до 1,032 євро. Покарання у вигляді позбавлення волі від двох до чотирьох років штрафу від 206 євро до 2064 євро застосовується, якщо правопорушення скоїло більше п'яти осіб або якщо злочин скоєно озброєною особою. Якщо правопорушення вчиняють дві або

більше осіб, штраф для виконавців та організаторів збільшується. До злочинів у будівельній сфері віднесено і ст. 634 «Насильне порушення права володіння нерухомим майном», а також ст. 635 «Пошкодження». Нормою передбачено кримінальну відповідальність у вигляді позбавлення волі аж до трьох років за пошкодження нерухомого майна [50].

У законодавстві *Іспанії*, як і в більшості інших країн Європи, порушення в галузі будівництва вважаються кримінальними проступками і передбачають кримінальну відповідальність. Так, у заголовку XVI «Злочини, пов'язані із землекористуванням та містобудуванням, захистом історичної спадщини та довкілля», а саме ст. 319–320 глави I «Злочини щодо просторового планування та містобудування» передбачено кримінальну відповідальність за несанкціоновану урбанізацію, будівництво або будівництво на землях, призначених для доріг, зелених зон, або в місцях загальнодоступного користування, які юридично чи адміністративно визнали їх ландшафтну, екологічну, мистецьку, історичну чи культурну цінність або з тих самих причин перебувають під особливими захистом держави. Організаторам, будівельникам або технічним керівникам, які здійснюють таку незаконну діяльність, передбачено покарання у вигляді позбавлення волі від одного до чотирьох років, в окремих випадках – штраф. У ст. 320 КК Іспанії посадові особи, які погодили неправомірні проекти на будівництво, видали ліцензію на будівництво, яке порушує норми і стандарти містобудування або замовчали про результати перевірки об'єктів, що побудовані з порушенням норм, підлягають кримінальній відповідальності та покаранню у вигляді позбавлення волі від одного року шести місяців до чотирьох років та штраф.

Також у ст. 321–322 КК Іспанії передбачено відповідальність у вигляді позбавлення волі від шести місяців до трьох років для осіб, які руйнують історичні будівлі, що становлять культурну, мистецьку чи іншу цінність для суспільства [131].

У *Франції* прийнято Кодекс будівництва та житлового господарства, який визначає норми, стандарти і правила здійснення будівництва. Документ

регулює правовідносини в галузі містобудування країни. За порушення визначених законодавством норм передбачено покарання в Кримінальному кодексі Республіки Франції [47]. Ідея прийняття подібного Кодексу, на нашу думку, є актуальною і для нашої країни.

Німеччина також є однією з європейських країн, де за порушення у сфері будівництва передбачено кримінальну відповідальність. Зазначені порушення в Кримінальному кодексі Федеративної Республіки Німеччина містяться у двох розділах – 27 «Пошкодження майна» (підрозділи 304, 305, 305а) та 29 «Злочини проти довкілля» (підрозділи 324, 329, 330). Покарання визначені у вигляді позбавлення волі, за окремі порушення – до п'яти років, а також передбачають кримінальні покарання у вигляді штрафів [133].

Вектор становлення країн пострадянського простору переважно спрямований на європейські стандарти. Саме це стало основою формування механізму правового захисту в галузі будівництва. Вважаємо, що для повного аналізу юридичної відповідальності за порушення норм містобудування доречно дослідити досвід *Молдови*, адже в законодавстві цієї країни передбачено відповідальність за кримінальні правопорушення й адміністративні правопорушення. Так, у Кримінальному кодексі Республіки Молдови (ст. 199-2 «Виконання недозволених робіт у місцях розташування археологічних пам'яток або в зонах з археологічним потенціалом» глави VI «Злочини проти власності») норма містить дві частини і передбачає виконання недозволених розкопок або пошук скарбів у місцях розташування археологічних пам'яток або в зонах з археологічним потенціалом, виконання інших земляних робіт у місцях розташування археологічних пам'яток або в зонах з археологічним потенціалом без сертифіката про звільнення від археологічного потенціалу. Санкція статті передбачає штраф у розмірі від 850 до 10 350 умовних одиниць або позбавленням волі на строк до 1 до 2 років, а для юридичної особи – штраф у розмірі від 7350 умовних одиниць з ліквідацією або без юридичної особи. Крім того, у ст. 223 глави IX «Екологічні злочини» йдеться про порушення вимог екологічної безпеки під час проектування,

розміщення, будівництва, введення в експлуатацію, а також експлуатації промислових, сільськогосподарських, наукових чи інших об'єктів особами, відповідальними за їх дотримання, якщо це спричинило:

- істотне збільшення рівня радіації;
- заподіяння шкоди здоров'ю населення;
- масову загибель тварин;
- інші тяжкі наслідки,

Санкцією статті передбачено кримінальну відповідальність у вигляді штрафу в розмірі від 650 до 950 умовних одиниць або позбавленням волі на строк від 2 до 5 років з позбавленням або без позбавлення в обох випадках права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 5 років, а в разі юридичної особи – штрафом у розмірі від 2000 до 4000 умовних одиниць з позбавленням права займатися певною діяльністю або з ліквідацією юридичної особи. Стаття 228 передбачає відповідальність за порушення вимог охорони надр, зокрема охорони корисних копалин або інших ресурсів надр, самовільну забудову площ залягання корисних копалин, розміщення на них токсичних відходів, а також несанкціоноване скидання шкідливих речовин у ґрунт, якщо ці дії спричинили:

- значні обвали або зсуви;
- забруднення підземних вод, що становить реальну небезпеку для здоров'я населення;
- смерть людини з необережності;
- інші тяжкі наслідки.

Покарання – у вигляді штрафу в розмірі від 650 до 1150 умовних одиниць або позбавленням волі на строк до 5 років, а в разі юридичної особи – у вигляді штрафу в розмірі від 2000 до 4000 умовних одиниць з позбавленням права займатися певною діяльністю.

У ст. 257 глави X «Економічні злочини» йдеться про недоброякісне будівництво. Відповідно до ч. 4, передбачено покарання у вигляді позбавлення волі до 10 років [124].

За менш значні правопорушення у сфері будівництва визначено відповідальність згідно з Кодексом «Про правопорушення» Республіки Молдови. У ст. 159 глави X Кодексу йдеться про правопорушення у сфері промисловості, будівництва, енергетики, житлово-комунального господарства та благоустрою території, а саме про порушення положень нормативних актів, нормативно-технічних документів з безпечного ведення робіт, які можуть привести до аварій та інцидентів. Тут передбачено відповідальність у вигляді штрафів, які залежать від шкоди, завданої правопорушенням.

У змісті ст. 177 визначено порушення законодавства і нормативних документів з будівництва в трьох частинах та 32 пунктах, які містять організаційні складові неправильного оформлення документів, їх фальсифікацію, ігнорування та порушення діяльності визначеної законодавством і передбачають покарання у вигляді штрафів.

Статтями 178 та 179 Кодексу визначено порушення правил будівництва однорівневих будинків у сільських населених пунктах і садових будиночків у садових товариствах і несанкціоноване будівництво та втручання в наявні споруди [39].

Цікавим є законодавство *Республіки Грузії*, у якому передбачено також адміністративну та кримінальну відповідальність за порушення норм будівництва.

У Кримінальному Кодексі Грузії - Глава 31, статтею 240 визначено лише одну норму «Порушення правил безпеки при веденні гірських, будівельних та інших робіт», яка складається із двох частин і передбачає покарання у вигляді штрафу або виправних робіт на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до двох років із позбавленням права займати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років чи без такого (ч.1). У випадках, коли внаслідок правопорушення загинула людина або настали інші тяжкі наслідки, передбачено кримінальне покарання у вигляді домашнього арешту на строк від шести місяців до двох років або позбавлення волі на строк від двох до п'яти

років із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років чи без такого (ч.2) [122].

Однак, адміністративна відповідальність та процедура її реалізації визначена у Кодексі Грузії про просторове планування, архітектурної та будівельної діяльності. Зазначений нормативний акт складається із 18 глав та 144 статей. Зокрема, у Главі 15 статтями 130-138 зазначено види адміністративних правопорушень у галузі будівництва та розмір стягнень. Так, наприклад, статтею 130 визначено будівництво без дозволу, із мінімальним розміром штрафу 1000 ларі, а статтею 132 – порушення будівельних умов, що визначає максимальний розмір штрафу у вигляді 15 000 ларі [37].

Важливим для аналізу досвіду зарубіжних країн є законодавство *Республіки Казахстан*. Як і в інших пострадянських країнах, тут передбачено адміністративну та кримінальну відповідальність. У Кримінальному кодексі Республіки, а саме в главі XX «Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки та громадського порядку», визначено порушення правил безпеки під час ведення гірських або будівельних робіт – ст. 277; недоброякісне будівництво – ст. 278; порушення правил або вимог нормативів у сфері архітектурної, містобудівної та будівельної діяльності – ст. 279; неналежне виконання експертних робіт або інжинірингових послуг – ст. 280. За вчинені кримінальні правопорушення передбачено основне покарання у вигляді позбавлення волі й додаткове – позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на певний строк, залежно від наслідків кримінального правопорушення.

Крім того, у главі XIII КК Республіки Казахстан визначено екологічні кримінальні правопорушення – ст. 324 та 331 [123].

За діяння, які не викликали тяжких наслідків, передбачено також адміністративну відповідальність. Зокрема, у главі XX Кодексу Республіки Казахстан про адміністративні правопорушення виокремлено п'ятнадцять норм, які визначають адміністративні правопорушення та відповідальність за вчинення цих протиправних діянь (ст. 312–323-1) [38].

Дослідивши законодавство зарубіжних країн, резюмуємо, що в жодній з країн Західної Європи немає аналогічної норми про адміністративну відповідальність, адміністративні правопорушення або адміністративні покарання, ідентичних до ст. 96 КУпАП. Водночас цінності у сфері будівництва всіх країн світу є спільними.

Адміністративна відповідальність за порушення норм і стандартів у сфері містобудування спостерігається лише в пострадянських державах. Окремі положення відображено в законодавстві *Естонії* про адміністративні делікти, що діє за прикладом ФРН, воно є частиною Кримінального кодексу Республіки.

У *Латвії* та *Польщі* законодавство про адміністративні проступки майже повністю відокремлене від кримінального права. Це зумовлено існуванням старих кодексів про адміністративні делікти, які регулюють відмінні від кримінального права діяння. У кримінальному законодавстві всіх зазначених вище країн існує поділ кримінальних правопорушень на злочини та проступки.

Опрацювавши кримінальне законодавство вказаних європейських країн, можна зазначити, що кожна держава має свої безпосередні норми, які відображають притаманні їм санкції. В окремих європейських країнах злочини у сфері містобудування віднесено до злочинів проти власності (Румунія), економічних (Болгарія) майнових (Німеччина) злочинів з відповідним родовим об'єктом. Значна кількість країн Європи відносить кримінальні правопорушення у сфері містобудівної діяльності до порушень проти громадської безпеки та громадського порядку (Грузія, Казахстан, Португалія, Туркменістан). Більшість європейських країн розглядають кримінальні правопорушення як злочини, небезпечні для навколишнього середовища, у сфері екології (Словачія, Чорногорія, Узбекистан) [57].

Отже, проведене дослідження засвідчує, що у світі існує модель кримінальної відповідальності за порушення у сфері будівництва, а також модель кримінальної та адміністративної відповідальності – залежно від завданої шкоди. На наш погляд, для всіх цивілізованих країн, зокрема України, доречними є ратифікація норм Міжнародного будівельного Кодексу, а також

систематизація будівельних норм, стандартів і правил у сфері будівництва та містобудування. Також вважаємо, що кожна країна повинна мати Будівельний кодекс, де один з розділів має стосуватися юридичної відповідальності за порушення у сфері будівництва. Зазначене дозволить уникнути розбіжностей і колізій, які часто виникають у досліджуваній сфері. З огляду на проведене дослідження юридичної відповідальності в найбільш розвинених країнах світу й окремих країн – сусідів України, варто зазначити, що межі покарання та юридичної відповідальності є потужнішими, ніж у нашій країні. Тому вважаємо, що покарання за порушення будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні мають бути більш жорсткими, ніж зараз.

Загалом формування державної політики у сфері містобудування потребує чіткого законодавчого врегулювання діяльності всіх учасників, визначення їх адміністративно-правового статусу, а також прозорості та лібералізації їх функціонування і притягнення до відповідальності. Невипадково В. В. Стукаленко наголошує на необхідності гармонізації механізму притягнення до адміністративної відповідальності у сфері містобудування з актуальними міжнародними стандартами [116].

З метою запозичення позитивного досвіду зарубіжних країн вважаємо за доцільне розробити та прийняти Будівельний кодекс України, приблизну модель якого наведено в додатку 1. Так, у першому розділі слід окреслити загальні положення, у другому розділі – норми, стандарти і правила в галузі будівництва, у третьому – повноваження посадових осіб щодо здійснення контролю в галузі будівництва та юридичну відповідальність за порушення будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.

Висновки до розділу 1

Попри високі досягнення в науці адміністративного права України на сьогодні відсутнє комплексне монографічне дослідження адміністративної

відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва (ст. 96 КУпАП). Причому значна кількість як законодавчих, так і підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють правовідносини у сфері будівництва та містобудування, обмежені КУпАП, у якому передбачено адміністративну відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Назріла потреба в оновленні, гармонізації та уніфікації положень ст. 96 КУпАП.

Залежно від завдань на тому чи іншому етапі або рівні використано ті або інші методи наукового пізнання. Причому не слід розглядати якісь із них головними, а інші – факультативними. Варто наголосити на необхідності саме системного використання різних методологічних підходів і методів пізнання під час проведення комплексного монографічного дослідження.

Плюралізм методологічних підходів дослідження проблем адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва свідчить про те, що ця творча робота є складним, багатогранним процесом у розбудові правової держави та формуванні громадянського суспільства, а поєднання загальнонаукових, спеціально-юридичних і конкретно-наукових методів дозволяє об'єктивно, повно та всебічно розкрити, розв'язати проблемні питання у цій сфері. Систематизовано два основні підходи та притаманну кожному з них специфіку методології.

Серед основних ознак порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва визначено: протиправність, винність, караність, суспільну небезпечність. Також ознаками адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва є такі: слугує наслідком вчинення особою адміністративного правопорушення; має публічний обов'язковий характер; є однією з форм адміністративного примусу; передбачає особливий

процесуальний порядок її реалізації; має позитивне значення, яке полягає в забезпеченні охорони суспільних відносин; має виховний характер.

Ураховуючи вказані ознаки, адміністративною відповідальністю за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва визнано один з видів юридичної відповідальності, що полягає у визначенні підстав і порядку застосування стягнень, передбачених ст. 96 КУпАП. Безперечно, запропоноване нами визначення не може мати загальнозживаного характеру, а є лише спробою пояснити сутність об'єктивного правового явища адміністративної відповідальності за порушення будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.

Проаналізовано норми законодавства окремих країн пострадянського простору, ЄС та США, на підставі чого з'ясовано, що за порушення у сфері будівництва осіб притягують до юридичної відповідальності. Лише в пострадянських країнах за порушення законодавства у сфері будівництва та містобудування передбачено адміністративну та кримінальну відповідальність. Натомість в інших демократичних державах Європи та США за ці порушення передбачено кримінальну відповідальність і більш жорсткі покарання. Позитивним є досвід окремих країн світу, де розроблено й успішно функціонує Будівельний кодекс.

РОЗДІЛ 2

ОБ'ЄКТИВНІ ТА СУБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ СКЛАДУ ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА, БУДІВЕЛЬНИХ НОРМ, СТАНДАРТІВ І ПРАВИЛ ПІД ЧАС БУДІВНИЦТВА

2.1. Об'єкт та об'єктивна сторона складу порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва

Сьогодні будівництво в Україні зазнає глобальних перетворень на організаційному, правовому та науково-технічному рівнях. Регулювання будівельної діяльності виключно державними інструментами контролю та нагляду не забезпечує повною мірою якості продукції, дотримування прав споживачів, не гарантує відсутність недобросовісних учасників будівельного ринку [29].

Для досягнення мети дослідження розглянемо особливості об'єкта й об'єктивної сторони складу порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Так, у науці адміністративного права об'єктом адміністративного правопорушення вважають те, на що воно посягає. З огляду на предмет нашого дослідження, об'єктом у ст. 96 КУпАП є суспільні відносини, які виникають унаслідок порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Залежно від рівня узагальнення виокремлюють:

– *загальний об'єкт* – уся сукупність суспільних відносин, які охороняються адміністративними санкціями (про загальний об'єкт ішлося вище);

– *родовий об'єкт* – однорідні групи суспільних відносин, які в сукупності становлять загальний об'єкт (наприклад, відносини у сфері будівництва, громадського порядку тощо). Залежно від родового об'єкта адміністративні правопорушення згруповано в главах Особливої частини розділу II КУпАП;

– *видовий об'єкт* – самостійний складовий різновид родового об'єкта, відокремлена група суспільних відносин, загальних для низки правопорушень (наприклад, суспільні відносини, пов'язані з дотриманням паспортного режиму, правил дозвільної системи, правил військового обліку тощо, які в комплексі з іншими відносинами становлять родовий об'єкт у сфері встановленого порядку управління);

– *безпосередній об'єкт* – одне або декілька суспільних відносин, яким спричиняється шкода певним проступком (наприклад, безпека руху, людська гідність тощо).

В окремих випадках безпосереднім об'єктом може бути *предмет посягання*, а також гроші, валюта тощо (наприклад, наркотичні засоби, мисливська зброя), на що прямо вказано в ст. 24 КУпАП [8; 40].

Отже, загальним об'єктом порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва є суспільні відносини, які охороняються адміністративними санкціями. Родовим об'єктом є визначені Главою 8 КУпАП правовідносини у сфері промисловості та будівництва. Видовим об'єктом – суспільні відносини у сфері будівництва, а безпосереднім – зміст конкретної норми, що відображено в ст. 96 КУпАП.

Водночас позитивним фактором, що сприяє активному розвитку будівельної галузі, стала Угода, яка регламентує низку норм щодо будівництва, впровадження яких дозволить вивести галузь на якісно новий рівень. Адекватна адаптація національного законодавства до європейських стандартів, як цього вимагає Угода, сприятиме виходу будівельної галузі на європейські ринки, а також забезпечить технологічний розвиток галузі. Тим паче, що запровадження нових технологій є не лише бажанням, а вимогою часу, адже конкуренція стимулює розвиток. В Україні протягом останніх років активно формується національна шкала нормування в будівництві, головним завданням якої є: гармонізація нормативної бази з напрацюваннями технічно розвинутих країн; гармонізація процедур оцінки відповідності з процедурами технічно

розвинутих країн; поширення нормативної бази на весь період життєвого циклу об'єктів будівництва [23, с. 38–39].

Встановлення ознак адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 96 КУпАП, є обов'язковим у кожному провадженні. Передусім у процесі кваліфікації діяння встановлюють його об'єктивні ознаки, які своєю чергою класифікують відповідно до закріплених у диспозиції статті положень. Важливість повноцінного дослідження об'єктивної сторони досліджуваного нами адміністративного правопорушення обумовлено тим, що від повноти встановлення всіх без винятку елементів залежить точність кваліфікації діяння, що впливає на дотримання вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.

Одним з елементів складу адміністративного правопорушення є об'єктивна сторона, якою вважають зовнішній вияв суспільно небезпечного посягання на об'єкт, що знаходиться під охороною адміністративно-правових санкцій.

Отже, *об'єктивна сторона* порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва – це система передбачених адміністративно-правовою нормою ознак, що характеризують зовнішню сторону цього правопорушення.

Вона виявляється за допомогою таких ознак, як:

- протиправне діяння – дія чи бездіяльність (найчастіше це правопорушення вчиняють у формі протиправного діяння);
- шкідливі наслідки діяння;
- причиновий зв'язок між протиправним діянням і шкідливими наслідками, що настали;
- час, місце, умови, способи й засоби вчинення правопорушення.

На прикладах з рішень судів у роботі неодноразово розглянуто конкретні справи з визначенням згаданих вище ознак.

Протиправне діяння (дія чи бездіяльність) є *обов'язковою ознакою* об'єктивної сторони, усі ж інші ознаки є *факультативними*.

Протиправне діяння, передбачене ст. 96 КУпАП, може характеризуватись як *просте* та *складне*.

Просте діяння становить єдину однократну (одноактну) дію чи бездіяльність – (наприклад, порушення будівельних норм).

Складне протиправне діяння утворює різні склади адміністративних правопорушень, зокрема:

– з двома різними діями (наприклад, експлуатація об'єктів будівництва, не прийнятих в експлуатацію, а також наведення недостовірних даних в акті готовності об'єкта до експлуатації, учинені щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми наслідками (СС2));

– з альтернативними діями (наприклад, неподання чи несвоєчасне подання замовником інформації про передачу права на будівництво об'єкта іншому замовнику, зміну генерального підрядника чи підрядника, осіб, відповідальних за проведення авторського і технічного нагляду, відповідальних виконавців робіт, а також про коригування проектної документації, якщо подання такої інформації є обов'язковим). Кожна з альтернативних дій у таких випадках вже сама по собі є достатньою підставою для притягнення до адміністративної відповідальності. Однак особа не вчиняє нового складу правопорушення, якщо вона послідовно здійснює всі зазначені в диспозиції норми права заборонені дії;

– зі збірними діями – про них може йтися в тих випадках, коли простий склад правопорушення як конструктивна ознака передбачає неодноразовість дій, як би її не називали: повторність, систематичність, злісність, у вигляді промислу тощо (наприклад, неодноразове порушення посадовою особою правил та інструкцій з безпечного ведення будівельних робіт тощо);

Зазначене правопорушення може бути *тривалим*, тобто таким, яке почавшись одним актом дії чи бездіяльності продовжується до їх припинення власне правопорушником чи правоохоронним органом; а також може бути *продовжуваним* правопорушенням, тобто таким, яке складаються з декількох

тотожних протиправних дій, пов'язаних між собою і спрямованих для досягнення загальної мети, і які в сукупності утворюють єдиний адміністративний проступок, передбачений ст. 96 КУпАП. Такий проступок учиняється не безперервно, а окремими епізодами, внутрішньо тісно пов'язаними, але відокремленими в часі, які слугують ніби ланками одного ланцюга.

Важливим є обов'язковий *причинний зв'язок* між протиправним діянням та наявними шкідливими наслідками.

Важливими ознаками об'єктивної сторони є також час, місце, умови, способи й засоби.

Спробуємо узагальнити й виокремити такі форми об'єктивної сторони за ст. 96 КУпАП:

1. Порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил та затверджених проектних рішень під час нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту об'єктів чи споруд.

Будівництво – нове будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт об'єкта будівництва [106].

Об'єкт будівництва – будинки, будівлі, споруди будь-якого призначення, їх комплекси або частини, лінійні об'єкти інженерно-транспортної інфраструктури [114].

Нове будівництво – будівництво будинків, будівель, споруд, їх комплексів, що здійснюється з метою створення об'єктів виробничого й невиробничого призначення, а також лінійних об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури, зокрема добудова зупинених об'єктів незавершеного будівництва [114].

Реконструкція – перебудова прийнятого в експлуатацію наявного об'єкта, що передбачає зміну його геометричних розмірів та/або функціонального призначення, унаслідок чого відбувається зміна основних техніко-економічних показників (кількість продукції, потужність тощо), забезпечується вдосконалення виробництва, підвищення його техніко-

економічного рівня та якості продукції, що виготовляється, поліпшення умов експлуатації та якості послуг. **Реконструкція** передбачає повне або часткове збереження елементів несучих конструкцій та призупинення на час виконання робіт експлуатації об'єкта загалом або його частин (за умови їх автономності) [114].

Реставрація – сукупність науково обґрунтованих заходів щодо укріплення (консервації) фізичного стану, розкриття найбільш характерних ознак, відновлення втрачених або пошкоджених елементів об'єктів культурної спадщини із забезпеченням збереження їхньої автентичності [105].

Капітальний ремонт – сукупність робіт на об'єкті будівництва, введеному в експлуатацію в установленому порядку, без зміни його геометричних розмірів і функціонального призначення, що передбачають втручання в несучі й огорожувальні системи при заміні або відновленні конструкцій чи інженерних систем та обладнання у зв'язку з їх фізичною зношеністю та руйнуванням, поліпшення його експлуатаційних показників, а також благоустрій території. Капітальний ремонт передбачає призупинення на час виконання робіт експлуатації об'єкта загалом або його частин (за умови їх автономності) [114].

Порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил та затверджених проєктних рішень під час нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту об'єктів чи споруд вирізняються своєю багатогранністю та різноманіттям варіацій учинення. Тому об'єктивна сторона цього правопорушення варіюється залежно від об'єкта будівництва, технічних показників, проєктних вимог тощо. Так, наприклад, *за результатами перевірки складено акт перевірки дотримання вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, державних стандартів і правил, у якому зафіксовано такі порушення:*

– будівельні роботи на об'єкті будівництва виконані без належно затвердженого проєкту, а саме: без отримання технічних умов на водопостачання та в частині забезпечення пожежної і технічної безпеки;

– роботи з благоустрою території виконані з відхиленням від проєкту РП 12-00-ГП лист ГП-7, замість асфальтобетонного покриття виконано армобетонне;

– на об'єкті відсутній журнал зварювальних робіт, акти на закриття прихованих робіт з ущільнення ґрунту під фундаменти, акт про зняття та збереження родючого шару ґрунту, акт лабораторних випробувань зразків бетону тощо;

– особа, відповідальна за здійснення авторського нагляду, не фіксує результати авторського нагляду;

– особа, відповідальна за здійснення технічного нагляду, не оформлювала акти виконаних з недоліками робіт, не вимагала від підрядника виконання робіт відповідно до проєктно-кошторисної документації, усунення відхилень від проєктних рішень, перевірка відповідності виконаних будівельно-монтажних робіт проєктним рішенням і вимогам державних стандартів, будівельних норм і правил [78].

Водночас поширеною є практика, коли правопорушення кваліфікують за різними частинами ст. 96 КУпАП, оскільки об'єднують у собі ознаки декількох порушень. Так, наприклад, відповідно до акта № 21-пп від 23 січня 2020 року, складеного за результатами позапланової перевірки Інспекції ДАБК у м. Л. щодо дотримання суб'єктами містобудування вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, стандартів і правил на об'єкті, було встановлено, що ОСОБА_1 провела реконструкцію квартири АДРЕСА_1, з втручанням у несучі й огорожувальні конструкції житлового будинку, без проєктної та дозвільної документації, а саме отримання дозволу на виконання будівельних робіт у відповідному органі державного архітектурно-будівельного контролю. Відповідно до ДСТУ 8855:2019 «Визначення класу наслідків (відповідальності)», зазначений об'єкт будівництва належить до об'єктів із середніми наслідками (СС2). На час проведення цієї перевірки за вказаною адресою будівельні роботи не проводились. На підставі вказаного акта головним спеціалістом відділу інспекційної роботи Інспекції ДАБК у м. Л.

складено відносно ОСОБА_1 протоколи про адміністративні правопорушення за ч. 1 та ч. 6 ст. 96 КУпАП, надано припис про усунення порушення вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, стандартів і правил з вимогою вчинити дії щодо усунення виявлених порушень шляхом приведення об'єкта самочинного будівництва у відповідність до вимог чинного законодавства у сфері містобудівної діяльності [82].

Ще одним прикладом є таке рішення суду: суд переглядав справу, відповідно до якої постановою відповідача ОСОБА_1 було визнано винним у вчиненні адміністративного правопорушення передбаченого ч. 1 ст. 96 КУпАП та накладено стягнення у вигляді штрафу в розмірі 1700,00 грн. Вказане адміністративне стягнення було накладено за наведення недостовірних даних, які були вказані останнім у п. 11.1 декларації про готовність об'єкта до експлуатації. Перевіливши доводи касаційної скарги, правильність застосування норм матеріального та процесуального права судами попередніх інстанцій, Суд дійшов таких висновків: заповнення та подання документів обумовлюється вчиненням разової дії в певний час, яка своєю чергою завершується моментом реєстрації такого документа уповноваженим органом. У випадку, що переглядався Верховним судом, після реєстрації декларації, уповноважений орган у встановлені строки не вчинив жодних дій щодо відомостей, зазначених у декларації, а тому порушення, передбачене ч. 1 ст. 96 КУпАП, не можна вважати триваючим [79]. У цьому разі недостовірні дані було зазначено відповідачем у декларації про готовність об'єкта до експлуатації, однак у постанові останнього визнано винним у вчиненні адміністративного правопорушення передбаченого ч. 1 ст. 96 КУпАП.

2. Виконання підготовчих робіт без подання повідомлення про початок виконання зазначених робіт, якщо подання такого повідомлення є обов'язковим.

У повідомленні зазначають (у разі порушення можуть містити недостовірні відомості) такі дані:

– найменування органу, якому надсилається повідомлення;

- прізвище, ім'я та по батькові замовника;
- місце проживання замовника, серія і номер паспорта, номер телефону;
- дата складання повідомлення про початок виконання підготовчих робіт;
- найменування об'єкта будівництва згідно з містобудівними умовами і обмеженнями;
- поштова/будівельна адреса об'єкта будівництва згідно з правовстановлюючим документом на землю;
- вид будівництва, до якого належать роботи, що виконуються на об'єкті відповідно до містобудівних умов і обмежень;
- документ, на підставі якого використовується земельна ділянка для будівництва (державний акт, свідоцтво про право власності на землю, договір оренди/суперфіцію), дата, номер.
- особистий підпис, прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи – замовника.

Відомості щодо земельної ділянки не зазначаються в разі реконструкції, реставрації або капітального ремонту об'єктів будівництва без зміни зовнішніх геометричних розмірів їх фундаментів у плані [110].

Порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва полягає в тому, що в процесі дослідження об'єктивної сторони припускаються помилок, які призводять до порушення процедури складання протоколу про адміністративне правопорушення в частині кваліфікації діяння та подальшого винесення незаконної постанови посадовими особами.

Такі постанови згодом оскаржують, що здебільшого призводить до скасування судом постанови та визнання незаконними дій суб'єкта владних повноважень у частині винесення постанови про адміністративне правопорушення, передбачене певною частиною ст. 96 КУпАП [40].

Таким чином, оскільки відповідно до встановленого механізму фіксації повідомлення про початок виконання будівельних робіт і лише на підставі відповідного наказу ДІАМ України чи її територіального органу Уповноважені

особи виключають дані про реєстрацію такого повідомлення, об'єктивною стороною вказаного порушення буде виконання будь-яких підготовчих робіт без подання повідомлення про початок виконання зазначених робіт. Саме факт неподання повідомлення є ключовою об'єктивною ознакою.

3. Виконання будівельних робіт без:

- подання повідомлення про початок виконання будівельних робіт щодо об'єктів, будівництво яких здійснюється на підставі будівельного паспорта;
- подання повідомлення про початок виконання зазначених робіт щодо об'єктів з незначними наслідками (СС1), крім передбачених ч. 4 ст. 96 КУпАП;
- дозволу на виконання зазначених робіт, учинене щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми наслідками (СС2);
- дозволу на виконання зазначених робіт, учинене щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів зі значними наслідками (СС3).

Повідомлення про початок виконання будівельних робіт стосується об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними (СС1) наслідками, а також щодо об'єктів, будівництво яких здійснюється на підставі будівельного паспорта та які не потребують отримання дозволу на виконання будівельних робіт.

Відповідно до ст. 34 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», замовник має право виконувати будівельні роботи після:

- 1) подання замовником повідомлення про початок виконання будівельних робіт відповідному органу державного архітектурно-будівельного контролю – щодо об'єктів будівництва, які за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), та щодо об'єктів, будівництво яких здійснюється на підставі будівельного паспорта та які не потребують отримання дозволу на виконання будівельних робіт згідно з переліком об'єктів будівництва, затвердженим Кабінетом Міністрів України. Форма повідомлення

про початок виконання будівельних робіт і порядок його подання визначаються Кабінетом Міністрів України;

2) видачі замовнику органом державного архітектурно-будівельного контролю дозволу на виконання будівельних робіт – щодо об'єктів, які за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками або підлягають оцінці впливу на довкілля згідно із Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» [106].

Для отримання будівельного паспорта замовник звертається до відповідного уповноваженого органу містобудування та архітектури (структурного підрозділу районної державної адміністрації, виконавчого комітету міської ради) із заявою наведеної форми, до якої додаються:

- засвідчена в установленому порядку копія документа, що підтверджує право власності чи користування земельною ділянкою або договір суперфіцію (терміном «засвідчена в установленому порядку» позначають або нотаріальне посвідчення документа, або посвідчення документа керівником підприємства, установи, організації, що надає такий документ);

- засвідчена в установленому порядку згода співвласників земельної ділянки (житлового будинку) на забудову (у разі необхідності) (зазначені вимоги застосовуються у випадках, коли наміри забудови мають не всі співвласники земельної ділянки або домоволодіння. Крім того, зазначена норма, у вигляді договору суперфіцію, має бути задіяна в разі передачі права на забудову іншій особі, що не є власником земельної ділянки);

- ескізні наміри забудови (виконується в довільній графічній і текстовій формі та містить інформацію щодо місця розташування будівель, споруд на земельній ділянці, відстаней до меж сусідніх земельних ділянок та розташованих на них об'єктів, інженерних мереж і споруд, фасадів та планів поверхів об'єктів із зазначенням габаритних розмірів, переліку систем інженерного забезпечення, зокрема автономного, що плануються до застосування, тощо);

– проєкт будівництва (розробляється та включається до будівельного паспорта лише за бажанням замовника).

На підставі отриманого пакета документів структурний підрозділ уповноваженого органу містобудування та архітектури визначає відповідність намірів забудови земельної ділянки вимогам чинної містобудівної документації на місцевому рівні, планувальним рішенням проєктів садових і дачних товариств, державним будівельним нормам, стандартам і правилам та за його результатами протягом десяти робочих днів:

а) комплектує будівельний паспорт схемою забудови земельної ділянки, яка виготовляється за наведеною формою; готує пам'ятку замовнику індивідуального будівництва, вносить електронний витяг із матеріалів будівельного паспорта в базу даних містобудівного кадастру (у разі його створення) з присвоєнням йому індивідуального номера; реєструє будівельний паспорт у журналі реєстрації будівельних паспортів або автоматизованій системі електронного документообігу; надає замовнику примірник будівельного паспорта, підписаний керівником уповноваженого органу містобудування й архітектури;

б) надає відмову у видачі будівельного паспорта з відповідним обґрунтуванням.

У разі позитивного результату після направлення замовником згідно зі ст. 34 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» відповідного повідомлення до органів державного архітектурно-будівельного контролю зареєстрований будівельний паспорт є підставою для виконання будівельних робіт [110].

Оскільки уповноважені особи не наділені повноваженнями відмовляти в реєстрації отриманих повідомлень про початок виконання, підготовчих чи будівельних робіт та, відповідно, не встановлено підстав для такої відмови. У практичній діяльності створена закономірна практика, якої притримуються фахівці. Для початку виконання підготовчих чи будівельних робіт є єдиною підставою.

Дозвіл на виконання будівельних робіт видається органами державного архітектурно-будівельного контролю на безоплатній основі протягом десяти робочих днів з дня реєстрації заяви.

За наявності дозволу на виконання будівельних робіт отримання замовником і генеральним підрядником чи підрядником (у разі якщо будівельні роботи виконуються без залучення субпідрядників) інших документів дозвільного характеру для виконання будівельних робіт і видалення зелених насаджень у межах будівельного майданчика не вимагається.

Прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), та об'єктів, будівництво яких здійснювалося на підставі будівельного паспорта, здійснюється шляхом реєстрації відповідним органом державного архітектурно-будівельного контролю на безоплатній основі поданої замовником декларації про готовність об'єкта до експлуатації протягом десяти робочих днів з дня реєстрації заяви за відсутності дозволу на виконання зазначених робіт [106].

4. Наведення недостовірних даних у:

– повідомленні про початок виконання підготовчих робіт. Підготовчі роботи – це роботи з підготовки земельної ділянки, влаштування огороження будівельного майданчика та знесення будівель і споруд, порушення елементів благоустрою в межах відведеної земельної ділянки, вишукувальні роботи, роботи зі спорудження тимчасових виробничих і побутових споруд, необхідних для організації та обслуговування будівництва, улаштування під'їзних шляхів, складування будівельних матеріалів, підведення тимчасових інженерних мереж, а також з винесення інженерних мереж і видалення зелених насаджень.

Документи, що надають право на виконання підготовчих і будівельних робіт, подають за вибором замовника до відповідного органу державного архітектурно-будівельного контролю особисто через центр надання адміністративних послуг або через електронний кабінет шляхом подання засобами програмного забезпечення Єдиного державного вебпорталу

електронних послуг або заповнюються та надсилаються рекомендованим листом з описом вкладення до центру надання адміністративних послуг.

Центри надання адміністративних послуг під час прийняття документів у замовників, адміністратори центрів надання адміністративних послуг через кабінет на порталі Дія або електронний кабінет користувача створюють заявку з накладенням електронного підпису, завантажують до кабінету шляхом сканування документи, що подані заявником, та надсилають до відповідного органу державного архітектурно-будівельного контролю.

Адміністратор центру надання адміністративних послуг вносить відомості, необхідні для отримання адміністративних послуг у сфері будівництва, з використанням кабінету на порталі Дія засобами програмного забезпечення Єдиного державного вебпорталу електронних послуг.

Центри надання адміністративних послуг повертають замовнику документи, які були надіслані рекомендованим листом до центру надання адміністративних послуг, та інформують замовника щодо внесення таких документів до електронної системи й надсилання їх до відповідного органу державного архітектурно-будівельного контролю.

Виключно в електронній формі через електронний кабінет або іншу державну інформаційну систему, інтегровану з електронним кабінетом, користувачами якої є замовник та відповідний орган державного архітектурно-будівельного контролю, подаються документи для отримання права на виконання підготовчих і будівельних робіт щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками (крім об'єктів, на які поширюється дія Закону України «Про державну таємницю»).

Створення та подання електронних документів, завантаження документів, необхідних для отримання адміністративних та інших послуг у сфері будівництва, отримання відомостей (даних) про стан розгляду електронних документів та результати їх розгляду здійснюється через електронний кабінет відповідно до Порядку ведення Єдиної державної електронної системи у сфері

будівництва, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 681.

За зверненням замовника орган, що здійснює розгляд документів, повертає без розгляду подані документи, якщо до моменту надходження заяви не було прийнято рішення. У разі надходження декількох однакових ідентичних документів щодо одного й того самого об'єкта розгляд таких документів проводиться одночасно, рішення приймається щодо одного документа, а інші ідентичні документи повертаються без розгляду [27].

У цьому повідомленні зазначають (у разі порушення можуть містити недостовірні відомості) такі дані:

- найменування органу, якому надсилається повідомлення;
- прізвище, ім'я та по батькові замовника (заповнюється лише фізичними особами);
- місце проживання замовника, серія та номер паспорта, номер телефону;
- дата складання повідомлення про початок виконання підготовчих робіт;
- найменування об'єкта будівництва згідно з проектною документацією, розробленою відповідно до вимог Порядку розроблення проектної документації на будівництво об'єктів, затвердженого наказом Мінрегіонбуду України 16 травня 2011 року № 45 та ДБН А.2.2-3-2012 «Склад та зміст проектної документації на будівництво об'єктів»;
- поштова/будівельна адреса об'єкта будівництва згідно з правовстановлюючим документом на землю;
- вид будівництва, до якого віднесені роботи, що виконуються на об'єкті відповідно до містобудівних умов і обмежень;
- зазначається документ, на підставі якого використовується земельна ділянка для будівництва (державний акт, свідоцтво про право власності на землю, договір оренди/суперфіцію), дата, номер [32];
- *повідомленні про початок виконання будівельних робіт щодо об'єктів, будівництво яких здійснюється на підставі будівельного паспорта. У цьому*

повідомленні зазначають (у разі порушення можуть містити недостовірні відомості) такі дані:

- прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи – замовника;
- місце проживання фізичної особи – замовника, серія і номер паспорта, номер телефону;
- фізичні особи не заповнюють;
- повідомлення складається саме про початок виконання будівельних робіт, а не про зміну даних у поданому раніше повідомленні;
- дата складання повідомлення про початок виконання будівельних робіт;
- найменування об'єкта будівництва згідно з проєктною документацією або будівельним паспортом;
- поштова/будівельна адреса об'єкта будівництва згідно з правовстановлюючим документом на землю, проєктом будівництва чи будівельним паспортом;
- вид будівництва, до якого належать роботи, що виконуються на об'єкті, відповідно до проєктної документації чи будівельного паспорта;
- код об'єкта будівництва згідно з Державним класифікатором будівель та споруд ДК 018-2000;
- номер будівельного паспорта;
- найменування органу, який видав будівельний паспорт, дата видачі;
- найменування проєктувальника, його код згідно з ЄДРПОУ, інформація про фахівця, під керівництвом якого розроблена проєктна документація (заповнюється в разі будівництва за проєктом);
- дата затвердження замовником проєктної документації (заповнюється в разі будівництва за проєктом);
- відомості щодо експертної організації та експерта зазначають стосовно об'єктів, для яких проводилася експертиза проєкту відповідно до Порядку затвердження проєктів будівництва і проведення їх експертизи, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 травня 2011 року № 560;

– прізвище, ім'я та по батькові відповідальної особи проєктувальника, що здійснює авторський нагляд (заповнюють у разі будівництва за проєктом);

– зазначається документ, на підставі якого використовується земельна ділянка для будівництва (державний акт, свідоцтво про право власності на землю, договір оренди/суперфіцію), дата, номер документа. Відомості щодо земельної ділянки не зазначаються в разі реконструкції, реставрації або капітального ремонту об'єктів будівництва без зміни зовнішніх геометричних розмірів їх фундаментів у плані [32].

Таким чином, нормативно закріплено порядок підготовки та проведення будівельних робіт, який вважаємо будівельною нормою.

– *повідомленні про початок виконання будівельних робіт, учинені щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), крім порушень, передбачених ч. 4 ст. 96 КУпАП;*

– *декларації про готовність об'єкта до експлуатації, учинене щодо об'єктів, будівництво яких здійснювалося на підставі будівельного паспорта;*

– *декларації про готовність об'єкта до експлуатації, учинені щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), крім порушень, передбачених ч. 8 ст. 96 КУпАП;*

– *акті готовності об'єкта до експлуатації, учинені щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми наслідками (СС2);*

– *акті готовності об'єкта до експлуатації, учинені щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів зі значними наслідками (СС3).*

Водночас варто зазначити, що окремі проблемні питання виникають стосовно узгодженості диспозицій ст. 96 КУпАП з положеннями, визначеними в Законі України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» [96]. Ця правова позиція міститься, зокрема, у постанові Верховного Суду від 23 липня 2019 року в справі № 826/5607/17 [81]. Однак, досліджуючи судову практику, можна дійти висновку, що в більшості

випадків розглядаючи справи з приводу регулювання містобудівної діяльності та землекористування, суд керується трьома ключовими законодавчими актами: постановою Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 року № 466, якою затверджено Порядок виконання підготовчих та будівельних робіт [27], де в п. 11 зазначено, що замовник несе відповідальність за повноту й достовірність даних, зазначених у поданому ним повідомленні, за виконання будівельних робіт без подання повідомлення та за порушення вимог, визначених цим Порядком, Законом України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» [96], а також КУпАП [40].

Водночас трапляються випадки, коли особи завідомо свідомо порушують вимоги законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва шляхом подання недостовірних даних у деклараціях, повідомленнях та інших документах. Так, наприклад, під час перевірки встановлено, що ОСОБА_1 та ОСОБА_2 наведено недостовірні дані в повідомленні про початок виконання будівельних робіт стосовно необхідності отримання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки та документа, який посвідчує право власності або користування земельною ділянкою, розроблення проєктної документації, проведення експертизи проєкту, забезпечення здійснення авторського та технічного нагляду. Причому в зазначеному повідомленні наявна відмітка, що ОСОБА_1 та ОСОБА_2 відомо, що за подання не в повному обсязі та недостовірних даних, зазначених у повідомленні, встановлена відповідальність відповідно до закону, що підтверджується їх підписами [90].

Таким чином, об'єктивною стороною зазначеного вище адміністративного правопорушення є надання недостовірних даних (яке судячи з результатів дослідження судової практики може бути як умисним, так і з не обережності, наприклад технічна помилка, описка тощо) у повідомленнях про початок виконання підготовчих робіт, повідомленнях про початок виконання будівельних робіт, деклараціях про готовність об'єкта до експлуатації, актах готовності об'єкта до експлуатації.

5. Експлуатація об'єктів будівництва не прийнятих в експлуатацію:

- вчинена щодо об'єктів, будівництво яких здійснювалося на підставі будівельного паспорта;
- вчинена щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), крім порушень, передбачених частиною восьмою ст. 96 КУПАП;
- вчинена щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми наслідками (СС2).

Поняття «експлуатація не прийнятого в експлуатацію об'єкта» не можна тлумачити як триваюче правопорушення. Змістом цього правопорушення є невиконання обов'язку із введення в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта містобудування до початку його експлуатації. Суспільна небезпека такого правопорушення насамперед полягає не в недотриманні встановленого правопорядку, а в небезпеці, яка може мати місце внаслідок відсутності контролю за безпечністю побудованого об'єкта містобудування з початку його використання [91].

Ч. 8 ст. 39 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» з урахуванням змін встановлює, що експлуатація закінчених будівництвом об'єктів, не прийнятих (якщо таке прийняття передбачено законодавством) в експлуатацію, забороняється [91].

Чинним законодавством залежно від класу наслідків (відповідальності) визначено два механізми прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів:

- через реєстрацію декларації про готовність об'єкта до експлуатації для об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), та об'єктів, будівництво яких здійснено на підставі будівельного паспорта;
- через видачу сертифіката для об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками [126].

Водночас варто виокремити порядок прийняття в експлуатацію об'єктів за будівельною амністією. Кожному з наведених варіантів притаманні свої особливості та проблемні моменти, які впливають на реалізацію будівельних проєктів.

Так, наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства від 03 липня 2018 року № 158 [104], прийняття в експлуатацію збудованих у період з 05 серпня 1992 року до 09 квітня 2015 року без оформлення дозвільних документів індивідуальних (садибних) житлових будинків, садових, дачних будинків загальною площею до 300 кв. м., а також господарських (присадибних) будівель і споруд загальною площею до 300 кв. м. та будівель і споруд сільськогосподарського призначення, збудованих до 12 березня 2011 року, здійснюється в спрощеному порядку за результатами технічного обстеження. Однак реалізація процедури будівельної амністії була проблемною з огляду на вимогу отримати довідку про відповідність місця розташування об'єкта державним будівельним нормам, оскільки більшість об'єктів, які претендували на застосування будівельної амністії, не відповідають чинним ДБН. Зазначену проблему було знято після прийняття наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства від 14 грудня 2018 року № 342 [100], яким скасовано необхідність отримання такої довідки.

Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності» визначено вичерпний перелік підстав для відмови у видачі сертифіката:

- неподання документів, необхідних для прийняття рішення про видачу сертифіката;
- виявлення недостовірних відомостей у поданих документах;
- невідповідність об'єкта проєктній документації на будівництво такого об'єкта та/або вимогам будівельних норм і правил, зокрема щодо доступності об'єкта для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;

– невиконання вимог, передбачених Законом України «Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання», щодо оснащення будівлі вузлами обліку відповідних комунальних послуг.

Відповідно до Порядку прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів для отримання сертифіката замовник повинен подати до органу державного архітектурно-будівельного контролю лише два документи за встановленими формами: заяву про прийняття в експлуатацію об'єкта та видачу сертифіката, а також акт готовності об'єкта до експлуатації.

Водночас цим самим Порядком встановлено, що під час розгляду питання прийняття в експлуатацію об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками, орган державного архітектурно-будівельного контролю має право одержувати проєктну та виконавчу документацію, визначені будівельними нормами, стандартами й правилами, а також матеріали, відомості, довідки, пояснення з питань, що виникають під час огляду об'єкта, тощо (п. 25 Порядку).

Передбачено, що без отримання дозвільних документів та прийняття в експлуатацію можна здійснювати нове будівництво, реконструкцію, реставрацію, капітальний ремонт об'єктів військового призначення, а також переобладнання та перепланування будівель й інженерних споруд установ виконання покарань, слідчих ізоляторів.

Таким чином, об'єктивна сторона зазначеного адміністративного правопорушення полягає в експлуатації об'єктів без отримання у встановленому законом порядку документів (декларації або сертифіката) щодо введення об'єкта в експлуатацію, або експлуатація останніх без узаконення їх шляхом спрощеного порядку за результатами технічного обстеження, передбаченого наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства від 03 липня 2018 року № 158 [104].

6. Незабезпечення замовником:

– здійснення авторського нагляду, якщо такий нагляд є обов'язковим згідно з вимогами законодавства;

– здійснення технічного нагляду, якщо такий нагляд є обов'язковим відповідно до вимог законодавства.

У ч. 4 ст. 11 Закону України «Про архітектурну діяльність» [94] зазначено, що порядок проведення авторського й технічного нагляду встановлює Кабінет Міністрів України. Так, він затвердив постанову від 11 липня 2007 року № 903 «Про авторський та технічний нагляд під час будівництва об'єкта архітектури» [93].

Авторський нагляд здійснюється архітектором автором проєкту об'єкта архітектури, іншими розробниками затвердженого проєкту або уповноваженими особами відповідно до законодавства та договору із замовником (забудовником) протягом усього періоду будівництва і передбачає контроль за відповідністю будівельно-монтажних робіт проєкту [93].

Технічний нагляд забезпечує замовник (забудовник) протягом усього періоду будівництва об'єкта з метою здійснення контролю за дотриманням проєктних рішень та вимог державних стандартів, будівельних норм і правил, а також контролю за якістю та обсягами робіт, виконаних під час будівництва або зміни (зокрема шляхом знесення) такого об'єкта [93].

Замовник – фізична або юридична особа, яка має у власності або в користуванні земельну ділянку, подала у встановленому законодавством порядку заяву (клопотання) щодо її забудови для здійснення будівництва або зміни (зокрема шляхом знесення) об'єкта містобудування [98].

Аналізуючи вказані вище нормативно-правові акти, а також постанову Вищого адміністративного суду України від 25 серпня 2015 року № К/800/67663/14 [77] щодо провадження стосовно незабезпечення замовником будівництва здійснення технічного та авторського нагляду, де суд, дослідивши матеріали провадження, дійшов висновку, що здійснення авторського та технічного нагляду здійснюється не лише під час будівництва об'єкта архітектури, а протягом усього періоду будівництва того чи іншого об'єкта архітектури, можна дійти висновку про фактичну відсутність часових меж

та/або обмежень відносно забезпечення здійснення авторського й технічного нагляду.

Тривалість авторського та технічного нагляду, на наш погляд, доцільно визначати відповідно до загальної тривалості періоду будівництва, яка регулюється ДСТУ Б А.3.1-22:2013 «Визначення тривалості будівництва об'єктів» [22].

Водночас, попри вказівку в законодавстві щодо відповідальності за незабезпечення замовником здійснення авторського й технічного нагляду (якщо такий нагляд є обов'язковим згідно з вимогами законодавства), переліку, у якому такий нагляд є обов'язковим, у законодавчій базі немає. Фактично законодавець постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2007 року № 903 «Про авторський та технічний нагляд під час будівництва об'єкта архітектури» безальтернативно зобов'язує замовника до здійснення авторського та технічного нагляду протягом усього періоду будівництва того чи іншого об'єкта архітектури.

Згідно з роз'ясненням Держбуду від 16 лютого 1999 року № 14/6-39, авторський нагляд за будівництвом чи ремонтом об'єктів комунального господарства здійснюється в обов'язковому порядку за кошторисної вартості будівництва більш ніж 600 тис. грн. Однозначно можна стверджувати, що авторський нагляд є необов'язковим, коли будівництво ведеться на підставі не проєкту, а будівельного паспорта, зокрема для індивідуального житлового будинку, садового, дачного будинку, господарських будівель і споруд, гаражів, елементів благоустрою та озеленення земельної ділянки. Це саме стосується й випадків обов'язкового проведення технічного нагляду в будівництві. У Порядку здійснення технічного нагляду під час будівництва об'єкта архітектури, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2007 року № 903 їх чітко не встановлено. Тут лише зазначено, що технічний нагляд проводиться під час виконання робіт з нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту будівель і споруд, а також технічного переоснащення діючих підприємств. Водночас у затвердженій

формі повідомлення про початок виконання будівельних робіт (додаток 1 до постанови Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 року № 466 «Деякі питання виконання підготовчих та будівельних робіт») інформація про цей нагляд взагалі відсутня. Це дає підстави вважати його факультативним, тобто на розсуд замовника, під час індивідуального житлового будівництва [69].

Таким чином, об'єктивна сторона адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 96 КУпАП, у частині **незабезпечення замовником** здійснення авторського, а також технічного нагляду, якщо останні є обов'язковими згідно з вимогами законодавства, полягає в протиправних діях замовника будівництва, а саме в невиконанні покладених на нього законодавством обов'язків щодо забезпечення авторського й технічного нагляду на об'єкті будівництва. Таке «невиконання» полягає передусім у неукладенні замовником (забудовником) договору з генеральним проєктувальником або особами, що мають виданий відповідно до законодавства архітектурно-будівельною атестаційною комісією кваліфікаційний сертифікат. Важливим за цих умов є той момент, що замовник може залучати для здійснення авторського й технічного нагляду особу, яка, наприклад, перебуває в штаті організації (тобто окремо договір укладено не буде), однак остання повинна мати відповідний кваліфікаційний сертифікат, виданий відповідно до законодавства архітектурно-будівельною атестаційною комісією.

Наслідком такого порушення зазвичай є постанова службової особи контролюючого органу про накладення штрафу за правопорушення у сфері містобудівної діяльності, приписи про зупинення підготовчих і будівельних робіт, які не відповідають законодавству, будівельним нормам, державним стандартам і правилам, архітектурним вимогам, затвердженим проєктним рішенням, технічним умовам та іншим нормативно-правовим актам, виконуються без повідомлення, реєстрації декларації про початок їх виконання або без отримання дозволу на виконання будівельних робіт [77]. Так, за результатами державного архітектурно-будівельного контролю посадова особа

інспекції складається акт перевірки відповідно до вимог, установлених постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного контролю». У разі виявлення порушень вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, крім акта перевірки, складається протокол разом з приписом усунення порушення вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, державних стандартів і правил або приписом про зупинення підготовчих і будівельних робіт, які виконуються без повідомлення, реєстрації декларації про початок їх виконання або дозволу на виконання будівельних робіт.

7. Неподання чи несвоєчасне подання замовником інформації про:

– *передачу права на будівництво об'єкта іншому замовнику.* Необхідність надання інформації про передачу права на будівництво об'єкта іншому замовнику передбачена Порядком виконання підготовчих робіт та Порядком виконання будівельних робіт, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 року № 466 [27]. Крім того, таке зобов'язання покладено на замовників Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17 лютого 2011 року № 3038-VI [106].

Так, відповідно до ч. 6 ст. 36 цього Закону, у разі якщо право на будівництво об'єкта передано іншому замовнику або змінено осіб, відповідальних за проведення авторського й технічного нагляду, а також у разі коригування проєктної документації на виконання будівельних робіт в установленому законодавством порядку, замовник протягом трьох робочих днів повідомляє про такі зміни відповідний орган державного архітектурно-будівельного контролю [106].

Пунктом 33 постанови Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 року № 466 передбачено, що в разі, коли право на будівництво об'єкта передано іншому замовникові або змінено генерального підрядника чи підрядника (якщо будівельні роботи виконуються без залучення субпідрядників), чи осіб, відповідальних за проведення авторського і технічного нагляду, або відповідальних виконавців робіт, а також у разі

коригування проєктної документації замовник (його уповноважена особа) протягом трьох робочих днів повідомляє відповідному органу державного архітектурно-будівельного контролю через центр надання адміністративних послуг чи через електронний кабінет шляхом подання засобами програмного забезпечення Єдиного державного вебпорталу електронних послуг або рекомендованим листом з описом вкладення до центру надання адміністративних послуг [27].

Стягнення у вигляді штрафу визначені за порушення у сфері містобудівної діяльності. Згідно з п. 7 ч. 2 ст. 2 Закону України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності», суб'єкти містобудування, які є замовниками будівництва об'єктів (у разі провадження містобудівної діяльності), або ті, що виконують функції замовника й підрядника одночасно, несуть відповідальність у вигляді штрафу за неподання чи несвоєчасне подання замовником інформації про передачу права на будівництво об'єкта іншому замовнику, зміну генерального підрядника чи підрядника, осіб, відповідальних за проведення авторського і технічного нагляду, відповідальних виконавців робіт, а також про коригування проєктної документації у випадках, коли подання такої інформації є обов'язковим згідно із законодавством [96].

Таким чином, за неподання вказаної вище інформації передбачено адміністративну відповідальність, про що зазначено у нормативно-правових актах – КУпАП і Законі України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» [96]. Однак, порушення у сфері містобудівної діяльності є більш широкими, ніж визначено в КУпАП. Розбіжність полягає також у тому, що Законом України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» [96] встановлено відповідальність юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців (суб'єктів містобудування) за правопорушення у сфері містобудівної діяльності.

Водночас щодо замовників будівництва в особі громадян і посадових осіб, відповідальність для них за ненадання інформації про передачу права на будівництво об'єкта іншому замовнику передбачена КУпАП [40];

– зміну генерального підрядника чи підрядника, осіб, відповідальних за проведення авторського й технічного нагляду, відповідальних виконавців робіт. Такі дії мають бути реалізовані в разі, коли право на будівництво об'єкта передано іншому замовнику або змінено генерального підрядника чи підрядника (якщо будівельні роботи виконуються без залучення субпідрядників), чи змінено осіб, відповідальних за проведення авторського й технічного нагляду, або відповідальних виконавців робіт, а також у разі коригування проєктної документації.

Для зміни даних замовнику необхідно подати такі документи:

1. Заява про зміну даних у виданому дозволі про виконання будівельних робіт.

2. Засвідчені у встановленому порядку копії документів, що підтверджують зазначені зміни.

Вказані документи подають до відповідного органу державного архітектурно-будівельного контролю за місцезнаходженням об'єкта будівництва.

Належне подання такої інформації має наслідком внесення даних до єдиного реєстру документів, що дають право на виконання підготовчих та будівельних робіт і засвідчують прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, відомостей про повернення на доопрацювання, відмову у видачі, скасування й анулювання зазначених документів.

Законодавчо питання щодо зміни генерального підрядника чи підрядника, осіб, відповідальних за проведення авторського й технічного нагляду, відповідальних виконавців робіт, врегульовується Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності» [106] та постановою Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 року № 466 «Деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт» [27];

– про коригування проєктної документації, якщо подання такої інформації є обов'язковим. Оскільки 09 січня 2020 року набрали чинності зміни, внесені до наказу Міністерства розвитку громад та територій № 314 «Про затвердження Змін до Порядку розроблення проєктної документації на будівництво об'єктів» [101], проєктна документація на об'єкти будівництва, побудовані повністю або частково відповідно до затвердженого проєкту, **не підлягає коригуванню**. Виняток становлять лише ті випадки, коли таке коригування зумовлено підвищенням у нових нормативних актах таких вимог безпеки: забезпечення механічного опору та стійкості (міцності), електро-вибухо-, пожежобезпечності, енергоефективності об'єкта й вимог нормативів з питань створення умов для безперешкодного доступу для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення [76].

Зазначений виняток не застосовується до об'єктів будівництва, спорудження яких здійснюється на підставі документів, що дають право на виконання будівельних робіт, та в строки, визначені проєктною документацією, якщо інше не передбачено договором на виконання будівельних робіт [76].

Підсумовуючи викладене вище, слід констатувати, що коригування може здійснюватися відносно проєктної документації на об'єкти, щодо яких, на момент введення змін до Порядку розроблення проєктної документації на будівництво об'єктів, не отримано дозвіл на початок виконання будівельних робіт.

Таким чином, об'єктивна сторона зазначеного правопорушення полягає в здійсненні будь-яких будівельних робіт замовником, з передачею права на будівництво об'єкта іншому замовнику; зміною генерального підрядника чи підрядника, осіб, відповідальних за проведення авторського й технічного нагляду, відповідальних виконавців робіт; коригуванням проєктної документації без повідомлення про такі дії до відповідних контролюючих органів, тобто виконання робіт без права на їх виконання, за відсутності дозвільних документів.

Отже, порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва означене плюралізмом об'єктів та об'єктивної сторони.

2.2. Суб'єкт і суб'єктивна сторона складу порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів та правил під час будівництва

Для забезпечення прав людини й реалізації принципу верховенства права важливим є виокремлення та аналіз правового статусу суб'єктів адміністративного правопорушення. Адже суб'єктом правопорушень, передбачених ст. 96 КУпАП, є особа, яка вчинила адміністративне правопорушення. Це може бути фізична або посадова особа [40].

Фізичні особи – це осудні особи, що досягли 16-річного віку, громадяни України, іноземці й особи без громадянства.

Посадові особи, відповідно до ст. 14 КУпАП, підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з недотриманням встановлених правил у сфері охорони порядку управління, державного та громадського порядку, природи, здоров'я населення й інших правил, забезпечення виконання яких належить до їх службових обов'язків.

Суб'єктів цього правопорушення можна розрізняти залежно від сфери їх діяльності в будівельній галузі:

- суб'єкти, які здійснюють проектування об'єктів та експертизу проектів будівництва;
- суб'єкти, які виконують функції замовника і підрядника одночасно;
- суб'єкти, які виконують будівельні роботи;
- суб'єкти, наділені повноваженнями архітектурно-будівельного контролю;

– суб'єкти, які надають технічні умови інженерного забезпечення об'єкта будівництва.

Зазначені вище суб'єкти під час виконання своїх функцій повинні чітко дотримуватися Закону. У разі порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва вони підлягають притягненню до адміністративної відповідальності.

Юридичні особи – це різні організації незалежно від форм власності, що підлягають адміністративній юрисдикції України.

У контексті нашого дослідження варто зупинитися на визначенні суб'єкта правопорушення, передбаченого ст. 96 КУпАП [40].

Суб'єкт цього адміністративного проступку – спеціальний (посадові особи підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності) – ч. 3–18 цієї статті; як громадяни, так і посадові особи – ч. 1 і 2 цієї статті [67, с. 140].

Суб'єкти порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва можна класифікувати таким чином:

1. Посадові особи підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності (разом з відповідальністю суб'єкта містобудування за вчинене правопорушення до відповідальності може бути притягнуто й посадову особу цього суб'єкта господарювання відповідно до норм КУпАП, зокрема ст. 96, 96¹, 97 та 108⁴² [40]).

Так, згідно зі ст. 14 КУпАП, посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з недотриманням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного та громадського порядку, природи, здоров'я населення й інших правил, забезпечення виконання яких належить до їхніх службових обов'язків [40].

Відповідно до постанови Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року № 5 «Про судову практику у справах про хабарництво», під час вирішення питання, чи є та або інша особа службовою, слід керуватися правилами, які викладено в п. 1 і 2 примітки до ст. 364 КК України. Беручи до

уваги ст. 96 КУпАП, актуальною є примітка 1, згідно з якою «службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління зі спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом» [48]. Крім того, у тексті постанови уточнюється, що особа є службовою не лише тоді, коли вона здійснює відповідні функції чи виконує обов'язки постійно, а й тоді, коли вона робить це тимчасово або за спеціальним повноваженням, за умови, що зазначені функції чи обов'язки покладені на неї правомочним органом або правомочною службовою особою [107].

До посадових осіб як суб'єктів цього адміністративного проступку можна зарахувати:

– осіб, відповідальних за забезпечення здійснення авторського та технічного нагляду (посадові особи підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності). Так, наприклад, на об'єкті «Капітальний ремонт адмінбудівлі майнового комплексу КП «Палац» замовником КП «Палац» в особі директора ОСОБА_1 не забезпечено здійснення технічного нагляду, чим порушено вимоги ст. 11 Закону України «Про архітектурну діяльність», п. 2 Порядку здійснення технічного нагляду під час будівництва об'єкта архітектури, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2007 року № 903, а тому останній учинив правопорушення, відповідальність за яке передбачена ч. 17 ст. 96 КУпАП, тому на підставі протоколу, припису й акта перевірки управління Державної архітектурно-будівельної інспекції винесено постанову № 212 про визнання ОСОБА_1

винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 17 ст. 96 КУпАП та накладення штрафу в розмірі 8500 гривень [78];

– осіб, відповідальних за здійснення авторського нагляду. Авторський нагляд здійснюється архітектором автором проєкту об'єкта архітектури, іншими розробниками затвердженого проєкту або уповноваженими особами відповідно до законодавства й договору із замовником (забудовником) протягом усього періоду будівництва та передбачає контроль за відповідністю будівельно-монтажних робіт проєкту [93]. Так, наприклад, у процесі перевірки встановлено, що власником приміщення за АДРЕСА_1, приміщення № 503, ОСОБА_1 самовільно виконуються будівельні роботи без дозволу на їх виконання. На момент перевірки встановлено, що журнал авторського нагляду на об'єкті будівництва відсутній та за весь період проведення позапланової перевірки не пред'явлений. Таким чином, замовником будівництва ОСОБА_1 не забезпечено здійснення авторського нагляду за будівництвом за вищевказаною адресою. Також на момент перевірки встановлено, що виконавча документація на об'єкті будівництва відсутня та за весь період проведення позапланової перевірки не пред'явлена [89];

– осіб, відповідальних за здійснення технічного нагляду. Технічний нагляд забезпечує замовник (забудовник) протягом усього періоду будівництва об'єкта з метою здійснення контролю за дотриманням проєктних рішень та вимог державних стандартів, будівельних норм і правил, а також контролю за якістю та обсягами робіт, виконаних під час будівництва або зміни (зокрема шляхом знесення) цього об'єкта [93].

Так, наприклад, оскільки на момент перевірки й під час розгляду справи ОСОБА_1 не підтверджено правомірність виконання будівельних робіт з реконструкції об'єкта відповідним повідомленням про виконання цих робіт, забезпеченням авторського і технічного наглядів, відносно ОСОБА_1 винесено постанову, якою останню визнано винною у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 13 ст. 96 КУпАП та накладено штраф у розмірі 17 тис. грн; постанову від 21 травня 2019 року № 399/19, якою

ОСОБА_1 визнано винною в учиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 12 ст. 96 КУпАП, та накладено штраф у розмірі 17 тис. грн; постанову від 21 травня 2019 року № 400/19, якою ОСОБА_1 визнано винною в учиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 96 КУпАП, та накладено штраф у розмірі 10 200 грн. Оскільки в спірному випадку був наявний одночасний розгляд адміністративних справ одним і тим самим органом (посадовою особою), на підставі одного акта перевірки стосовно однієї особи суд першої інстанції дійшов слушного висновку, що з урахуванням вимог, передбачених ч. 2 ст. 36 КУпАП, за вчинення позивачем адміністративних правопорушень, передбачених ч. 5, 12, 13 ст. 96 КУпАП, слід накласти стягнення в межах санкції, встановленої за більш серйозне правопорушення з-поміж учинених, а саме за ч. 13 ст. 96 КУпАП в розмірі тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – у сумі 17 тис. грн [86].

2. Громадяни (фізичні особи). У цьому разі суб'єктом адміністративного проступку є фізична особа (замовник), яка має у власності або в користуванні земельну ділянку, об'єкт нерухомості тощо. Порušуючи вимоги законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, останні несуть адміністративну відповідальність [59]. Так, наприклад, під час позапланової перевірки дотримання суб'єктом містобудування вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, стандартів і правил на об'єкті виконання будівельних робіт з розширення балкона за адресою: АДРЕСА_1, замовники ОСОБА_1 та ОСОБА_3. Причому замовниками будівництва ОСОБА_1 та ОСОБА_3 (які є власниками квартири за адресою: АДРЕСА_1: ОСОБА_1 (розмір частки 5/9) та ОСОБА_3 (розмір частки 4/9)) виконуються будівельні роботи з розширення балкона шляхом влаштування металевих конструкцій у зовнішню стіну будинку орієнтованими розмірами 1,5м*4м без набутого права на виконання таких робіт, технічного нагляду під час виконання будівельних робіт забезпечено не було, договір за здійснення авторського нагляду відсутній, що є порушенням, унаслідок чого складено три протоколи про адміністративні правопорушення, а саме:

– постановою № 438/19 зазначено порушення щодо виконання будівельних робіт без набутого права за яке передбачено відповідальність згідно з ч. 5 ст. 96 КУпАП та накладено штраф у розмірі 10 200 грн;

– постановою № 439/19 зазначено порушення щодо відсутності договору на здійснення технічного нагляду за яке передбачено відповідальність згідно з ч. 13 ст. 96 КУпАП та накладено штраф у розмірі 17 тис. грн;

– постановою № 440/19 зазначено порушення щодо відсутності договору на здійснення авторського нагляду за яке передбачено відповідальність згідно з ч. 12 ст. 96 КУпАП та накладено штраф у розмірі 17 тис. грн [88].

Судова практика засвідчує, що подібні правопорушення у сфері будівництва не є поодинокими та вчиняються комплексно. Так, наприклад, на підставі даних, зафіксованих в акті перевірки, щодо відповідачки було складено протоколи про адміністративне правопорушення за фактами: порушення вимог законодавства, будівельних норм, державних стандартів і правил та затверджених проєктних рішень під час нового будівництва об'єкта за АДРЕСА_6, відповідальність за яке передбачено ч. 1 ст. 96 КУпАП; виконання будівельних робіт на вул. АДРЕСА_8, АДРЕСА_5 без реєстрації декларації про початок виконання будівельних робіт і за наведення недостовірних даних у декларації, вчинені щодо об'єкта будівництва II категорії складності, відповідальність за яке передбачена ч. 7 ст. 96 КУпАП; незабезпечення замовником ОСОБА_1 здійснення авторського нагляду в разі, коли цей нагляд є обов'язковим згідно з вимогами законодавства, відповідальність за яке передбачена ч. 16 ст. 96 КУпАП; незабезпечення замовником ОСОБА_1 здійснення технічного нагляду в разі, коли такий нагляд є обов'язковим згідно з вимогами законодавства, відповідальність за яке передбачена ч. 17 ст. 96 КУпАП [82].

Суб'єктивна сторона – це сукупність ознак, які характеризують внутрішню сторону правопорушення.

До ознак, які характеризують суб'єктивну сторону, належать вина, мотив і мета вчинення правопорушення.

Вина – це психічне ставлення особи до вчиненого нею суспільно шкідливого діяння і його наслідків, яке виявляється у формі умислу або необережності.

У загальному значенні поняття цих форм вини розкрито в ст. 10 та 11 КУпАП.

Адміністративне правопорушення визнають учиненим умисно, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер власної дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки та бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків. Усвідомлення протиправного характеру діяння і передбачення шкідливих наслідків є інтелектуальними ознаками умислу, а бажання або свідоме допущення наслідків – вольовою ознакою.

З огляду на це, виокремлюють два види умислу: прямий та непрямий.

Прямий умисел – винна особа передбачала настання наслідків і бажала їх настання.

Непрямий умисел – винна особа передбачала настання наслідків і свідомо їх допускала.

Адміністративне правопорушення визнають учиненим через необережність, коли особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків власної протиправної дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоч *повинна була та могла* їх передбачити.

На підставі цього вирізняють два види необережності: самовпевненість і недбалість.

Самовпевненість – винна особа передбачала можливість настання шкідливих наслідків, але легковажно розраховувала на їх відвернення.

Недбалість – винна особа не передбачала шкідливих наслідків власної протиправної дії, хоча повинна була і могла їх передбачити.

Мотив і мета адміністративного правопорушення – факультативні ознаки суб'єктивної сторони.

Мотив – це усвідомлене особою внутрішнє спонукання, яким вона керувалася під час учинення правопорушення.

Мета – наслідок, результат, якого прагне досягти особа, учиняючи адміністративний проступок.

Про *мету* як складову суб'єктивної сторони також у нормах права здебільшого безпосередньо не йдеться. Зазначену ознаку зафіксовано лише в конструкціях окремих статей КУпАП. Це, наприклад, незаконні придбання або зберігання без мети збуту наркотичних засобів (ст. 44 КУпАП); виготовлення самогону без мети збуту (ст. 176 КУпАП) та ін.

Настрій, емоції, спонукання та інші подібні психічні чинники, що супроводжують протиправний вчинок, до кола конструктивних ознак тих чи інших складів адміністративних правопорушень зазвичай не належать, проте в окремих випадках можуть мати юридичне значення. Скажімо, відповідно до п. 3 ст. 34 КУпАП, учинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання визнається обставиною, що пом'якшує відповідальність [9].

З метою конкретизації суб'єктивної сторони за ст. 96 КУпАП варто зазначити, що **суб'єктивна сторона** правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини як у формі умислу, так й у формі необережності [68, с. 200]. Необережністю можна «пояснити» технічні помилки, неточності, описки тощо, однак не поодинокі випадки, коли порушення здійснюються умисно особами, що завідомо усвідомлюють протиправність своїх дій, однак все ж таки наважуються на правопорушення. Так, наприклад, зі змісту акта перевірки випливає, що реконструкція квартири АДРЕСА_1 здійснюється шляхом прибудови до будинку на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети, що відповідно до п. 5 ч. 3 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення містобудівної діяльності» є фактом подання недостовірних даних, наведених у зареєстрованій декларації, які є підставою вважати об'єкт самочинним будівництвом. Також перевіркою встановлено, що ТОВ «П» проєкту документацию щодо реконструкції

квартири з розширенням за рахунок горища з частковою надбудовою та заміною пічного опалення на двоконтурний котел за АДРЕСА_1 виконано й передано замовнику з порушенням вимог законодавства, а саме: запроектовано реконструкцію квартири АДРЕСА_1 зі збільшенням площі забудови з 35,54 м² до 55 м² на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети [82].

У переважній більшості постанов щодо притягнення винних осіб до відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва прослідковується саме наявність вини у формі умислу. Так, наприклад, під час проведення позапланової перевірки встановлено, зокрема, факт виконання будівельних робіт за адресою: АДРЕСА_1 смт АДРЕСА_2, вул. АДРЕСА_1, а саме проведено роботи з демонтажу конструкцій шиферної покрівлі, металевого перекриття та зовнішніх стін з металу обкладено шлакоблоком; мурування зовнішніх стін із газобетонних блоків; влаштування перекриття з дерев'яних балок нежитлової будівлі, внаслідок чого змінено геометричні розміри вказаної нежитлової будівлі, а саме: зменшено висоту першого поверху та внутрішній об'єм. Зазначені роботи проводяться без документів, що надають право на виконання будівельних робіт, а отже, роботи проводяться самочинно. Департаментом архітектурно-будівельної інспекції за фактом виявлення вищенаведених правопорушень, було винесено постанову про накладення штрафу за правопорушення у сфері містобудівної діяльності від 29 листопада 2019 року № 818-П, визнано ОСОБА_1 винним у вчиненні правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 96 КУпАП та накладено штраф у сумі 10200,00 грн [85].

Відповідно до ст. 255 КУпАП, до осіб, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення за ст. 96 КУпАП належать особи, уповноважені на проведення перевірок під час здійснення ними архітектурно-будівельного контролю [40]. Це уточнено в Законі України від 17 лютого 2011 року № 3038-VI «Про регулювання містобудівної діяльності» [106], постанові Кабінету Міністрів України від 23 травня 2011 року № 553 «Про затвердження Порядку здійснення державного

архітектурно-будівельного контролю» [103] та Положенні про Державну інспекцію архітектури та містобудування, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2020 року № 1340 [73].

Також, відповідно до ст. 244-6 КУпАП, справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням вимог законодавства, будівельних норм, державних стандартів і правил під час будівництва розглядають органи державного архітектурно-будівельного контролю [40].

Крім того, порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва мають високий рівень корупційних ризиків. На нашу думку, це зумовлено передусім тим, що процедури з отримання дозвільної та проєктної документації є дещо ускладненими.

Досить часто фізичні та юридичні особи, бажаючи отримати ті чи інші документи й маючи на меті уникнути складних бюрократичних процедур, звертаються до посадових осіб ДІАМ з пропозицією неправомірної вигоди задля «владнання» проблемних питань.

Водночас значна частина порушень вчиняється фізичними чи юридичними особами, що завідомо усвідомлюють протиправність власних дій, однак все ж наважуються на правопорушення [56].

Грунтовне теоретичне дослідження адміністративно-правової відповідальності у сфері будівництва здійснює О. В. Стукаленко. Науковець тлумачить вказану категорію адміністративної відповідальності як інститут адміністративного права, одну зі складових адміністративного примусу, вид юридичної відповідальності й засіб запобігання порушенням права. Вчена характеризує норму як підінститут інституту адміністративної відповідальності, що ґрунтується на будівельному законодавстві та КУпАП, підставою реалізації якого є вчинення передбаченими законом суб'єктами будівництва адміністративного проступку у сфері містобудування, у зв'язку з чим уповноваженими суб'єктами накладаються адміністративні стягнення в порядку, визначеному процесуальним законодавством [117, с. 241].

Таким чином, органи архітектурно-будівельного контролю, а також інші уповноважені законодавством службові особи мають усі повноваження для винесення постанов про притягнення винних суб'єктів до відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.

Висновки до розділу 2

З'ясування сутності адміністративного правопорушення передбачає встановлення його основних елементів, об'єктивних і суб'єктивних ознак складу правопорушення.

У цьому розділі визначено поняття об'єкта порушення, передбаченого ст. 96 КУпАП. Зокрема зазначено, що загальним об'єктом порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва є суспільні відносини, які охороняються адміністративними санкціями. Родовим об'єктом ст. 96 КУпАП є правовідносини у сфері промисловості, будівництва та у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів. Видовим об'єктом є суспільні відносини у сфері будівництва, а безпосереднім об'єктом – зміст конкретної норми, що відображено в ст. 96 КУпАП.

Об'єктивна сторона слугує як зовнішньою стороною правопорушення, що виявляється у формі дії або бездіяльності. Досліджуване порушення вчиняють частіше у формі дії, але може бути й виявом бездіяльності. Досліджено види діянь, визначені в ст. 96 КУпАП, а саме:

1. Порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів, правил і затверджених проєктних рішень під час нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту об'єктів чи споруд.

2. Виконання підготовчих робіт без подання повідомлення про початок виконання зазначених робіт, якщо подання такого повідомлення є обов'язковим.

3. Виконання будівельних робіт без:

- подання повідомлення про початок виконання будівельних робіт щодо об'єктів, будівництво яких здійснюється на підставі будівельного паспорта;
- подання повідомлення про початок виконання зазначених робіт щодо об'єктів з незначними наслідками (СС1), крім передбачених ч. 4 ст. 96 КУпАП;
- дозволу на виконання зазначених робіт, учинене щодо об'єктів, які за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми наслідками (СС2);
- дозволу на виконання зазначених робіт, учинене щодо об'єктів, які за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів зі значними наслідками (СС3)

4. Наведення недостовірних даних у:

- повідомленні про початок виконання підготовчих робіт;
- повідомленні про початок виконання будівельних робіт щодо об'єктів, будівництво яких здійснюється на підставі будівельного паспорта;
- повідомленні про початок виконання будівельних робіт, учинене щодо об'єктів, які за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), крім порушень, передбачених ч. 4 ст. 96 КУпАП;
- декларації про готовність об'єкта до експлуатації, учинене щодо об'єктів, будівництво яких здійснювалося на підставі будівельного паспорта;
- декларації про готовність об'єкта до експлуатації, учинене щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), крім порушень, передбачених ч. 8 ст. 96 КУпАП;
- акті готовності об'єкта до експлуатації, учинене щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми наслідками (СС2);

– акті готовності об'єкта до експлуатації, учинене щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів зі значними наслідками (СС3).

5. Експлуатація об'єктів будівництва, не прийнятих в експлуатацію, учинена щодо:

– об'єктів, будівництво яких здійснювалося на підставі будівельного паспорта;

– об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), крім порушень, передбачених ч. 8 ст. 96 КУпАП;

– об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми наслідками (СС2).

6. Незабезпечення замовником:

– здійснення авторського нагляду, якщо такий нагляд є обов'язковим згідно з вимогами законодавства;

– здійснення технічного нагляду, якщо такий нагляд є обов'язковим відповідно до вимог законодавства

7. Неподання чи несвоєчасне подання замовником інформації про:

– передачу права на будівництво об'єкта іншому замовнику;

– зміну генерального підрядника чи підрядника, осіб, відповідальних за проведення авторського й технічного нагляду, відповідальних виконавців робіт;

– про коригування проєктної документації, якщо подання такої інформації є обов'язковим.

Розглянуто ознаки об'єктивної сторони: протиправне діяння – дія чи бездіяльність (найчастіше це правопорушення вчиняється у формі протиправного діяння); шкідливі наслідки діяння; причиновий зв'язок між протиправним діянням і шкідливими наслідками, що наступили; час, місце, умови, способи й засоби вчинення правопорушення.

Досліджено суб'єкти за ст. 96 КУпАП – спеціальний (посадові особи підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності) – ч. 3–18 статті; як громадяни, так і посадові особи – ч. 1 і 2 цієї статті. Зазначено, що суб'єктами можуть бути як громадяни, так і посадові особи, наділені повноваженнями у сфері будівництва.

Суб'єктивну сторону розглянуто як внутрішню складову порушення, яка передбачає наявність вини у формі умислу, але може виявлятися й у формі необережності.

Порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва як адміністративне правопорушення, передбачене ст. 96 КУпАП, є складним і може бути триваючим. Сутність порушення викладено в 14 диспозиціях і санкціях норм. Кожна норма має притаманні їй елементи, об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт і суб'єктивну сторону. Деякі позиції мають спільні ознаки та можуть бути об'єднані з метою оновлення й оптимізації норми.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА, БУДІВЕЛЬНИХ НОРМ, СТАНДАРТІВ І ПРАВИЛ ПІД ЧАС БУДІВНИЦТВА

3.1. Теоретичні та правові засади адміністративного провадження щодо порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва

У разі вчинення адміністративного правопорушення, доведення вини особи та притягнення її до адміністративної відповідальності, здійснюється за допомогою адміністративного процесу.

У широкому значенні адміністративний процес теоретики розглядають як урегульований нормами адміністративно-процесуального права порядок розгляду індивідуально визначених справ у сфері виконавчої діяльності органів державної влади, а у передбачених законодавством випадках й іншими уповноваженими на те органами. Інакше кажучи, адміністративний процес – це вся сукупність адміністративних проваджень [7].

Адміністративний процес охоплює адміністративні провадження та адміністративне судочинство.

Провадження в справах щодо порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва здійснюються на основі Конституції України, КУпАП, Кодексу адміністративного судочинства України, законів України «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про будівельні норми», постанови Кабінету Міністрів України № 553 від 23 травня 2011 року «Про затвердження Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного контролю» тощо.

Так, у ст. 96 КУпАП визначено порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Передбачено відповідальність за такі дії та зазначено кваліфікуючі ознаки.

Метою адміністративного провадження, зокрема щодо порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, передбачає збирання доказів, об'єктивне їх оцінювання, встановлення винних осіб і притягнення їх до адміністративної відповідальності.

Провадження в справах про порушення у сфері будівництва здійснюються з урахуванням як загальних, так і спеціальних принципів.

Одну з найбільш виважених та обґрунтованих позицій щодо системи принципів адміністративного процесу сформулювали провідні фахівці в зазначеній галузі права О. М. Бандурка та М. М. Тищенко, які виокремили такі принципи:

- 1) законності;
- 2) правової рівності;
- 3) охорони інтересів держави й особи;
- 4) публічності (офіційного) процесу;
- 5) об'єктивної істини;
- 6) гласності процесу;
- 7) здійснення процесу державною мовою та забезпечення права користування рідною мовою;
- 8) швидкості й економічності процесу;
- 9) самостійності в ухваленні рішень;
- 10) неухильності реалізації правової презумпції невинуватості й правомірності дій громадян [11, с. 34–35].

Відповідно до Закону України «Про будівельні норми», спеціальними принципами, на яких базується політика держави щодо унормування у сфері будівництва, є:

- 1) створення безпечного середовища для здоров'я та життєдіяльності людини (зокрема для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення);
- 2) відкритості, прозорості й демократичності процедури розроблення, погодження та затвердження будівельних норм;

- 3) доступності інформації про чинні будівельні норми;
 - 4) відповідності будівельних норм сучасним досягненням науки й техніки;
 - 5) відповідності будівельних норм вимогам законодавства, міжнародних норм та правил [95].
- Порушення зазначених принципів і норм є адміністративним правопорушенням передбаченим статтею 96 КУпАП.

З прийняттям 2005 року Кодексу України про адміністративне судочинство було чітко визначено систему принципів, на основі яких здійснюється розгляд і вирішення адміністративних справ. Так, відповідно до ст. 7 цього Кодексу, принципами правосуддя в адміністративних судах є:

- 1) верховенство права;
- 2) законність;
- 3) рівність усіх учасників адміністративного процесу перед законом і судом;
- 4) змагальність сторін, диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин у справі;
- 5) гласність і відкритість адміністративного процесу;
- 6) забезпечення апеляційного й касаційного оскарження рішень адміністративного суду;
- 7) обов'язковість судових рішень [66, с. 29].

Відповідно до ст. 245 КУпАП, завданнями провадження в справах про адміністративні правопорушення є: своєчасне, усебічне, повне та об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності до закону, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють учиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності.

Доктринальне тлумачення зазначеної норми засвідчує, що:

- а) своєчасне, усебічне, повне й об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, що забезпечується, з одного боку, встановленням чітких строків

розгляду справ органами, визначеними ст. 213 цього Кодексу, а з іншого – закріпленням вичерпного порядку провадження в справах щодо конкретних складів адміністративних правопорушень, визначених статтями цього Кодексу, виявляється, зокрема, у закріпленні порядку такого провадження в інструкціях (положеннях, порядках) оформлення матеріалів і розгляду справ про адміністративні правопорушення, що діють стосовно кожного суб'єкта розгляду справи про адміністративних правопорушення, визначеного розділом III цього Кодексу, та встановленням у них чітких та однозначних вимог щодо повноти й об'єктивності розгляду справи;

б) вирішення кожної справи про адміністративне правопорушення в точній відповідності із законом, що означає обов'язок органів і посадових осіб, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення та накладати за результатами такого розгляду відповідні адміністративні стягнення, неухильно додержуватися, по-перше, вимог цього Кодексу щодо порядку провадження в справах про адміністративних правопорушення та санкцій відповідальності за конкретні склади правопорушень, а, по-друге, здійснювати провадження в справах про адміністративні правопорушення лише стосовно тих фактів порушень, кваліфікація яких прямо вказує на юридичний факт порушення тих чи інших вимог спеціального закону, який регламентує відповідну сферу правовідносин, на які посягає це порушення. Згідно зі ст. 7 цього Кодексу, ніхто не може бути підданий заходу впливу у зв'язку з адміністративним правопорушенням інакше як на підставах і в порядку, встановлених законом. Провадження в справах про адміністративні правопорушення здійснюється на основі суворого додержання законності. Застосування уповноваженими на те органами й посадовими особами заходів адміністративного впливу провадиться в межах їх компетенції, відповідно до закону. Додержання вимог закону під час застосування заходів впливу за адміністративні правопорушення забезпечується систематичним контролем з боку вищих органів і посадових осіб, прокурорським наглядом, правом оскарження, іншими встановленими законом способами;

в) забезпечення виконання винесеної постанови зумовлює потребу в застосуванні всіх передбачених КУпАП заходів забезпечення виконання рішення уповноважених органів/посадових осіб про притягнення до адміністративної відповідальності й застосування накладеного адміністративного стягнення;

г) виявлення причин та умов, що сприяють учиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності, чому, зокрема, покликаний сприяти обов'язок кожного суб'єкта розгляду справи про адміністративне правопорушення, визначеного ст. 213 цього Кодексу, готувати звіт з відомостями статистичного спостереження щодо кількості зафіксованих адміністративних правопорушень та санкцій відповідальності, застосованих в результаті накладення адміністративних стягнень, а також характер окремих з передбачених цим Кодексом адміністративних стягнень, спрямованих не лише на створення для порушника невідвортної необхідності зазнати несприятливих наслідків скоєного проступку, а й сформулювати адекватний ступінь правової свідомості та правової культури учасників правовідносин, регламентованих нормами, порушеними цим проступком. Крім того, згідно зі ст. 6 цього Кодексу, органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування, громадські організації, трудові колективи розробляють і здійснюють заходи, спрямовані на запобігання адміністративним правопорушенням, виявлення та усунення причин та умов, які сприяють їх учиненню, на виховання громадян у дусі високої свідомості й дисципліни, суворого додержання законів України [67, с. 445–446].

Адміністративне провадження є складним явищем, тому в теорії адміністративного права його поділяють на певні стадії, кожна з яких потребує конкретних процесуальних дій уповноваженої особи. Найчастіше вчені-адміністративісти дотримуються позиції щодо виокремлення таких стадій адміністративного провадження: 1) виявлення та фіксація факту порушення; 2) розгляд справи і прийняття відповідного рішення; 3) оскарження прийнятого

рішення в справі; 4) звернення до виконання та виконання накладеного стягнення.

Однак ми вважаємо, що більш правильним буде підтримати дослідників, які виокремлюють стадії адміністративного провадження як сукупність певних процесуальних дій у справах про адміністративні правопорушення, які об'єднані певною метою. Серед них:

- 1) порушення справи;
- 2) адміністративне розслідування;
- 3) розгляд і вирішення справи;
- 4) перегляд рішення;
- 5) виконання рішення [4].

Порушення справи. Це початкова стадія адміністративного провадження, яка охоплює комплекс першочергових процесуальних дій, що забезпечують згодом можливість розгляду справи по суті. У межах цієї стадії встановлюють факт протиправної поведінки, особу правопорушника, інші фактичні обставини в справі, збирають та аналізують докази, дають первісну правову оцінку вчиненому, тобто здійснюється певне адміністративне розслідування в справі з відповідним процесуальним оформленням результатів такого розслідування з метою підготовки справи для розгляду по суті. Закінчується ця стадія здебільшого передачею матеріалів справи для розгляду за підвідомчістю.

Підставою для порушення справи, як і підставою для настання адміністративної відповідальності, є вчинення особою (як фізичною, так і юридичною) адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 96 КУпАП. Спеціальної процесуальної дії, як і спеціального процесуального документа щодо порушення справи про адміністративне правопорушення чинним законодавством на сьогодні не передбачено. У правозастосовній практиці зазвичай таким є факт складення протоколу про адміністративне правопорушення [3].

Адміністративне розслідування. Ця стадія провадження в справах про адміністративні правопорушення передбачає комплекс процесуальних дій, спрямованих на встановлення обставин порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів, правил і затверджених проєктних рішень під час нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту об'єктів чи споруд, їх фіксування та кваліфікацію. На цій стадії створюється передумова для об'єктивного і швидкого розгляду справи, застосування до винного передбачених законом заходів впливу.

Вона починається з етапу доказування (доведення) факту проступку. Доказування полягає у виявленні, процесуальному оформленні й дослідженні доказів та передбачає:

1) зібрання доказів (пояснення осіб, що мають причетність до правопорушення і свідків, висновки спеціалістів, показання технічних приладів тощо);

2) встановлення даних, що характеризують особу правопорушника (попередні протиправні вчинки та їхні наслідки, місце роботи, сімейний стан і стан здоров'я, джерела існування тощо);

3) процесуальне оформлення результатів розслідування;

4) направлення матеріалів для розгляду за підвідомчістю.

Доказами в справі про адміністративне правопорушення (ст. 251 КУпАП) є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність або відсутність адміністративного правопорушення, винність цієї особи й інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Зазначені дані встановлюються протоколом про адміністративне правопорушення, поясненнями особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків, висновком експерта, речовими доказами, показаннями технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- й кінозйомки, відеозапису, зокрема тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі.

Основними доказами правопорушення, передбаченого ст. 96 КУпАП, є такі:

- акт перевірки;
- припис;
- протокол про адміністративне правопорушення (документ, який фіксує правопорушення). Його оформлюють у встановленому Законом порядку, передбаченому ст. 254–258 КУпАП, та складають не пізніше 24 год з моменту виявлення особи, яка вчинила правопорушення, у двох примірниках, один з яких під розписку вручають особі, яку притягують до адміністративної відповідальності;
- пояснення осіб, які вчинили правопорушення, або свідків. Зазначений документ складають у довільній формі. Він обов'язково має містити дату й місце вчинення правопорушення, паспортні дані й підпис особи, яка викладає пояснення;
- відомості про особу, стосовно якої було складено протокол (фізична особа чи посадова особа), а також про обставини, що пом'якшують (обтяжують) відповідальність особи чи виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення;
- інші документи, які можуть свідчити про характер правопорушення, підтверджують (спростовують) факт учинення правопорушення особою, стосовно якої було складено протокол;
- копія повідомлення про розгляд справи про адміністративне правопорушення або викладена в письмовій формі відмова особи бути присутньою під час розгляду порушеної стосовно неї адміністративної справи (клопотання про розгляд справи за її відсутності);
- копія платіжного документа про сплату штрафу;
- документ щодо примусового виконання постанови;
- висновок експерта, якого, відповідно до ст. 273 КУпАП, призначає орган (посадова особа), у провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, у разі, коли виникає потреба в спеціальних

знаннях, зокрема для визначення розміру майнової шкоди, заподіяної адміністративним правопорушенням, а також суми грошей, одержаних унаслідок учинення адміністративного правопорушення, які підлягатимуть конфіскації.

Експерт зобов'язаний з'явитися на виклик органу (посадової особи) і дати об'єктивний висновок у поставлених перед ним питаннях.

Експерт має право знайомитися з матеріалами справи, що стосуються предмета експертизи, заявляти клопотання про надання йому додаткових матеріалів, необхідних для дачі висновку; з дозволу органу (посадової особи), у провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, ставити особі, яка притягається до відповідальності, потерпілому, свідкам запитання, що стосуються предмета експертизи; бути присутнім під час розгляду справи [40].

Експертом є кваліфікований спеціаліст у сфері будівництва, архітектури або містобудівної діяльності. В провадженнях щодо адміністративних правопорушень, передбачених ст. 96 КУпАП, можуть призначати будівельно-технічні експертизи. Завдання цієї експертизи, а також орієнтований перелік вирішуваних нею питань визначені в п. 5 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень і Науково-методичних рекомендаціях з підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 року № 53/5 [102].

Основними завданнями будівельно-технічної експертизи під час розслідування фактів порушення вимог законодавства, будівельних норм, державних стандартів і правил під час будівництва є:

– визначення відповідності розробленої проєктно-технічної та кошторисної документації вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва;

- визначення відповідності виконаних будівельних робіт і побудованих об'єктів нерухомого майна (будівель, споруд тощо) проєктно-технічній документації та вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва;

- визначення відповідності виконаних будівельних робіт, окремих елементів об'єктів нерухомого майна, конструкцій, виробів і матеріалів проєктно-технічній документації та вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва;

- визначення, перевірка обсягів і вартості виконаних будівельних робіт та складеної первинної звітної документації з будівництва та їх відповідність проєктно-кошторисній документації, вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва;

- визначення вартості будівельних робіт, пов'язаних з переобладнанням, усуненням наслідків залиття, пожежі, стихійного лиха, механічного впливу тощо.

Проведення будівельно-технічної експертизи в межах адміністративного провадження щодо порушення вимог законодавства, будівельних норм, державних стандартів і правил під час будівництва допомагає визначити:

- чи відповідає розроблена проєктно-кошторисна документація вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва (якщо ні, то в чому полягає невідповідність);

- чи відповідають виконані будівельні роботи проєктній документації та вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва (якщо ні, то в чому полягає невідповідність);

- чи відповідають виконані будівельні роботи (або окремі елементи об'єктів нерухомого майна, конструкції, вироби, матеріали тощо) проєктно-технічній документації та вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва: стандартам, технічним умовам тощо (якщо ні, то в чому полягає невідповідність);

- який перелік та об'єми фактично виконаних будівельних робіт з будівництва (ремонт, реконструкції) об'єктів;

- яка вартість фактично виконаних робіт з будівництва (ремонту, реконструкції) об'єктів;

- чи відповідає первинна звітна документація (форми КБ-2в, КБ-3 тощо) з будівництва (ремонту, реконструкції) за порядком складання і наведеними розрахунками вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва (якщо – ні, то в чому полягає невідповідність);

- який вид будівництва (нове будівництво, реконструкція, капітальний ремонт тощо) фактично виконано на об'єкті;

Зазначений перелік не є вичерпним, оскільки під час проведення судової будівельно-технічної експертизи можуть бути вирішені й інші питання.

Крім розглянутої вище експертизи, у провадженнях за ст. 96 КУпАП за потреби проводять також:

- оціночно-будівельну експертизу;
- оціночно-земельну експертизу;
- земельно-технічну експертизу;
- комп'ютерно-технічну експертизу;
- технічну експертизу;
- мистецтвознавчу експертизу.

Висновок експерта є вагомим доказом у прийнятті управлінського рішення або притягнення до відповідальності відповідальної особи [31].

Особливістю доказів в адміністративному процесі України є те, що вони мають бути одержані у встановленому законом порядку, інакше вони не будуть мати доказової сили. Ідеться про передбачений КУпАП порядок провадження в справі про адміністративне правопорушення. Наприклад, протокол, у якому фіксується вчинення правопорушення, має бути складений за певною формою уповноваженою на те посадовою особою чи представником громадськості (ст. 255 КУпАП).

Відповідно до закону одержання й оцінка всіх необхідних доказів здійснюються компетентним органом або посадовою особою, правомочними вирішити таку справу (ст. 252 КУпАП).

Для прийняття відповідного рішення посадовими особами у сфері державного архітектурно-будівельного контролю має бути зібрано достатньо доказів. Неналежно та неповно зібрані докази є підставою для скасування судом покарання. Так, наприклад, позивачка 19 грудня 2017 року звернулася до суду з позовом, за яким просить суд: визнати протиправними та скасувати постанови головного інспектора будівельного нагляду інспекційного нагляду відділу Департаменту державної архітектурно-будівельної інспекції в Одеській області ОСОБА_2 за номером № 555 від 5 грудня 2017 року про притягнення ОСОБА_1 до адміністративної відповідальності за ч. 13 ст. 96 КУпАП і накладення стягнення у вигляді штрафу в розмірі 17 тис. грн; за номером № 556 від 5 грудня 2017 року про притягнення ОСОБА_1 до адміністративної відповідальності за ч. 5ст. 96 КУпАП і накладення стягнення у вигляді штрафу в розмірі 51 тис. грн; за номером № 557 від 5 грудня 2017 року про притягнення ОСОБА_1 до адміністративної відповідальності за ч. 12 ст. 96 КУпАП і накладення стягнення у вигляді штрафу в розмірі 17 тис. грн; закрити справи про адміністративне правопорушення. Стягнути з відповідача понесені витрати за сплату судового збору.

Підставою звернення до суду з цим позовом стали посилання позивача на те, що вона вважає постанови такими, що винесені протиправно, з порушенням діючого законодавства України, а тому підлягають скасуванню в судовому порядку, а справи про вчинення адміністративних правопорушень, передбачених ч. 1, 5, 12, 13 ст. 96 КУпАП, закриттю у зв'язку з відсутністю події та складу адміністративного правопорушення.

Дослідивши матеріали справи, суд вважає, що позов підлягає задоволенню з таких підстав.

Аналогічні положення фактично містить п. 17 Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного контролю, за винятком того, що факт правопорушення у сфері містобудівної діяльності встановлюється органом державного архітектурно-будівельного контролю за результатом проведених перевірок, що підтверджується, крім протоколу про правопорушення у сфері

містобудівної діяльності, також актом перевірки і приписом про усунення порушення вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, державних стандартів і правил.

З тексту постанов у справі про адміністративне правопорушення випливає, що єдиними доказами вчинення позивачем адміністративних правопорушень були лише постанови, будь-яких інших доказів, які нібито свідчать про вчинення позивачем адміністративних правопорушень під час проведення позапланової перевірки, крім цих документів, зібрано не було, адже вони не були додані до вказаних протоколів під час їх передачі для розгляду справи про адміністративне правопорушення і під час власне розгляду будь-які інші докази відповідач не досліджував та до уваги не брав, адже при них не йдеться в оскаржених у цій справі постановах.

Відповідач під час розгляду справи про адміністративне правопорушення, прийняв оскаржені в цій справі постанови, якими визнав позивачку винною у вчинення адміністративних правопорушень, відповідальність за які передбачена ч. 5, 12, 13 ст. 96 КУпАП, без жодних належних доказів у підтвердження цих правопорушень.

Наведене спростовує твердження відповідача про наявність у діях позивачки складу адміністративних правопорушень, відповідальність за які передбачена ч. 5, 12, 13 ст. 96 КУпАП, оскільки докази на підтвердження вказаних обставин відповідачем не збирались, складені акт перевірки, припис та протоколи прийняті з порушенням п. 9, 11, 12, 13, 16, 17 Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного контролю, а оскаржувані постанови, своєю чергою, прийняті з порушенням ст. 36 КУпАП.

Отже, викладене підтверджує відсутність складу та події адміністративних правопорушень, відповідальність за які передбачена ч. 5, 12, 13 ст. 96 КУпАП.

Відповідно до ч. 1 ст. 247 КУпАП, провадження в справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає

закриттю в разі відсутності події та складу адміністративного правопорушення [108].

Надавати докази мають право особи, які беруть участь у провадженні в справі (особа, яку притягають до відповідальності, потерпілий, законні представники, адвокат), та інші. Докази можуть бути витребувані органом або посадовою особою, яка розглядає справу, від підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян за клопотанням учасників процесу чи за власної ініціативи.

Встановлений законом порядок збирання доказів є надійною гарантією їх достовірності. Порушення або недодержання визначеного порядку може викликати сумніви в достовірності доказів та обґрунтованості висновків.

Від доказів як фактичних даних слід відрізняти їх джерела, що становлять засоби збереження та передачі інформації, засоби, за допомогою яких вона залучається до сфери провадження в справах про адміністративні правопорушення. У науці та на практиці докази нерідко розцінюють і як саму інформацію, і як джерело відомостей.

Відповідно до ст. 251 КУпАП, доказами в справі про адміністративне правопорушення є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність цієї особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюють протоколом про адміністративне правопорушення, поясненнями особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків, висновком експерта, речовими доказами, показаннями технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- й кінозйомки, відеозапису, зокрема тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, чи засобів фото- й кінозйомки, відеозапису, зокрема тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі

або в режимі фотозйомки (відеозапису), які використовуються під час нагляду за виконанням правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, безпеки на автомобільному транспорті й паркування транспортних засобів, актом огляду та тимчасового затримання транспортного засобу, протоколом про вилучення речей і документів, а також іншими документами [40].

Науковці поділяють докази на первісні та похідні, прямі й непрямі, позитивні та негативні, звинувачувальні й виправдувальні. Проте для виконання завдань адміністративного провадження найбільш значущим є їх групування залежно від джерела відповідних відомостей.

По-перше, це дані, що їх одержують від різних осіб, здебільшого учасників провадження: правопорушника, потерпілого, свідків, тобто інформація, що передається людьми, які безпосередньо брали участь у досліджуваному діянні, були його очевидцями, мають будь-які відомості про нього. Не завжди показання протоколюються, фіксуються у вигляді пояснень, вони можуть сприйматися, репродукуватися і в усній формі.

Другим різновидом даних, які одержують від людей у формі слів, цифр, графіків та інших прийнятих у суспільстві способів інформаційного впливу, є висновки експертів, думки спеціалістів. Рішення про проведення експертизи приймається суб'єктом, що вирішує адміністративну справу. Проте питання призначення та проведення експертизи законом не регламентуються. Тому на практиці рішення про провадження експертизи оформляється у вигляді направлень, клопотань тощо. Висновки експертів, свідоцтва спеціалістів широко використовуються, виявлення порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил та затверджених проектних рішень під час нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту об'єктів чи споруд, розміру шкоди, встановлення вартості матеріалів, послуг та їх якості, характеру забруднення довкілля.

Речовими доказами є документи, як матеріальні носії інформації. Основні способи знаходження та залучення джерел матеріальних доказів – огляд,

вилучення та їх надання заінтересованими особами. Формами, якими вони представлені в процесі доказування, є протокол про адміністративне порушення, протокол вилучення речей, довідка про вартість речі тощо.

Речові докази – це предмети матеріального світу, на яких є сліди порушення. У нашому дослідженні щодо порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил доказами є затверджені проєктні рішення під час нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту об'єктів чи споруд, які своєю формою чи змістом свідчать про правопорушення. Речові докази містять інформацію в чистому вигляді. До матеріальних носіїв інформації також належать показання технічних засобів. Інформація в документах міститься у вигляді слів, цифр, креслень, схем місць подій тощо.

Доказами також вважають безпосередні спостереження осіб, уповноважених розслідувати адміністративні проступки, з відображенням ознак правопорушення у сфері будівництва.

У кримінальному процесі такий вид доказів не допускається, якщо особа була очевидцем злочину, вона стає свідком.

Спостереження уповноваженої особи, за винятком випадків спрощеного провадження, фіксуються безпосередньо в протоколі про адміністративне правопорушення. Уповноважений орган (посадова особа) оцінює зібрані докази за власним переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному й об'єктивному дослідженні обставин справи в їх сукупності. Причому він керується законом і правосвідомістю [43, с. 204].

Оцінкою доказів є висновок органу або посадової особи, яка розглядає справу, про достовірність або недостовірність одержаних фактичних даних щодо обставин цієї справи. На підставі оцінки доказів вони приймають відповідне рішення.

Оцінка має бути надана не лише кожному доказу окремо, а й усім зібраним доказам у сукупності. Для цього необхідно вирішити питання про те, чи дає можливість сукупність зібраних доказів зробити достовірний висновок

про наявність або відсутність адміністративного правопорушення, про винуватість або невинуватість особи та про інші обставини, що мають значення для розв'язання справи. Лише оцінка доказів у їх сукупності дає підстави дійти достовірних, таких, що не викликають сумніву, висновків з цих питань.

Оцінка доказів за внутрішнім переконанням означає передусім неприпустимість некритичного ставлення до окремих доказів, відсутність будь-яких переваг доказів одного виду над іншими або заздалегідь встановленої сили певної кількості доказів. Орган або посадова особа під час оцінки доказів підкоряється лише закону. Крім того, внутрішнє переконання – це і результат доведення, оцінки доказів, що виражає переконаність відповідно або невідповідно до тих чи інших обставин, важливих для вирішення справи.

Оцінка доказів нерозривно пов'язана зі з'ясуванням питання про додержання вимог закону, що встановлюють порядок збирання доказів (складання протоколу про правопорушення, провадження особистого огляду, огляду речей тощо).

Докази оцінюють також особи, які беруть участь у провадженні в справі (особа, яка притягується до відповідальності, потерпілий та ін.). Це виявляється в їх клопотаннях, поясненнях тощо. Висловлені ними думки допомагають органу або посадовій особі, що розглядають справу, усебічно повно та об'єктивно оцінити докази.

Наступний етап – встановлення даних про особу правопорушника. Ці дані встановлюють шляхом опитування правопорушника, вивчення його документів, а у необхідних випадках – зверненням до органів, що здійснюють облік громадян.

Етап процесуального оформлення результатів розслідування починається з аналізу зафіксованих у перелічених документах усіх обставин у справі та завершується складанням протоколу про адміністративне правопорушення. Саме протокол є процесуальним документом, що фіксує закінчення розслідування. Він складається про кожне правопорушення, крім випадків, прямо передбачених законодавством (ст. 258 КУпАП) [40].

Протокол про адміністративне правопорушення не належить до документів щодо вільної форми, таких як, приміром, пояснення або акт. Закон (ст. 256 КУпАП) встановлює обов'язковий перелік відомостей та атрибутів, які мають у ньому міститися. Вони поділяються на три групи.

По-перше, це відомості, що стосуються обставин учинення адміністративного правопорушення. По-друге, це відомості про особу правопорушника: прізвище, ім'я, по батькові, вік, рід занять, матеріальне становище, місце проживання і роботи, документ, що посвідчує особу (паспорт або інший документ). По-третє, це відомості, що стосуються форми протоколу. І зазначаються дата і місце його складання, прізвище і посада працівника, який оформив протокол (відсутність відомостей про нього робить його дефектним, оскільки невідомо, складений він повноважною на те особою чи ні); прізвище і адреса і свідків і потерпілих, якщо вони є.

Протокол скріплюється кількома підписами. Він має бути підписаний особою, яка його склала, та правопорушником. За наявності свідків і потерпілого протокол підписують також ці особи.

У разі вчинення проступку групою осіб протокол складається на кожного порушника окремо.

Завершальним етапом першої стадії провадження в справах про адміністративні правопорушення є направлення протоколу та всіх матеріалів розслідування на розгляд органу (посадовій особі), уповноваженого розглядати відповідну категорію справ (ст. 257 КУпАП) [40].

Стадія розгляду справи. Адміністративні провадження щодо виявлення порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил та затверджених проєктних рішень під час нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту об'єктів чи споруд, а також притягнення до адміністративної відповідальності здійснюють органи державного архітектурно-будівельного контролю.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 23 травня 2011 року № 553 «Про затвердження порядку здійснення державного

архітектурно-будівельного контролю», архітектурно-будівельний контроль здійснюють посадові особи органів державного архітектурно-будівельного контролю.

Державний архітектурно-будівельний контроль здійснюється за територіальним принципом у порядку проведення планових і позапланових перевірок. Повноваження посадових осіб ДІАМ поширюються на всю територію України. Згідно з абзацом 11 п. 7 Порядку № 553, під час проведення позапланової перевірки посадова особа органу державного архітектурно-будівельного контролю зобов'язана пред'явити службове посвідчення та направлення для проведення позапланової перевірки. Пунктом 9 Порядку № 553 здійснення державного архітектурно-будівельного контролю передбачено, що державний архітектурно-будівельний контроль здійснюється в присутності суб'єктів містобудування або їх представників, які будують або збудували об'єкт будівництва. Наведена норма кореспондує з правом суб'єкта містобудування, щодо якого здійснюються заходи державного архітектурно-будівельного контролю, бути присутнім під час здійснення державного архітектурно-будівельного контролю (п. 13 Порядку № 553). Таким чином, законодавством регламентовано чіткий і послідовний порядок проведення уповноваженими особами органів архітектурно-будівельного контролю перевірки за дотриманням суб'єктами містобудівної діяльності законодавчих вимог при здійсненні будівельних робіт, відповідно до якого початковим етапом є повідомлення всіх суб'єктів містобудування, які виконують роботи на об'єкті будівництва, про проведення перевірки. Перед початком проведення перевірки посадовою особою контролюючого органу здійснюється пред'явлення суб'єкту містобудування направлення на проведення перевірки та службового посвідчення уповноваженої особи контролюючого органу. Тому особливою умовою перевірки є обов'язкове повідомлення суб'єкта містобудування про проведення державного архітектурно-будівельного контролю. Неповідомлення суб'єкта містобудування про проведення перевірки зумовлює неможливість виконання посадовою особою контролюючого органу

встановленого п. 7 Порядку № 553 обов'язку щодо необхідності пред'явлення під час перевірки службового посвідчення та направлення на перевірку. Отже, за результатами проведення державного архітектурно-будівельного контролю складаються, зокрема, акт перевірки та протокол про правопорушення у сфері містобудівної діяльності (у разі виявлення порушень вимог чинного законодавства) [103].

Значення стадії розгляду справ про адміністративні правопорушення визначається тим, що саме тут приймається акт, у якому компетентний орган офіційно визнає громадянина винним або невинним і визначає міру відповідальності. Відповідно, і всі етапи цієї стадії набувають важливого юридичного значення та регламентовані ст. 278–286 КУпАП [40].

На етапі підготовки справи до розгляду орган (посадова особа) зобов'язаний вирішити такі питання:

- чи належить до його компетенції розгляд цієї справи;
- чи достатньо доказів у матеріалах справи;
- чи правильно складені протокол та інші матеріали справи про адміністративне правопорушення;
- чи оповіщені особи, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце розгляду;
- чи затребувані необхідні додаткові матеріали;
- чи підлягають задоволенню клопотання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, їх законних представників і адвоката.

Стаття 247 КУпАП [40] наводить вичерпний перелік обставин, що виключають можливість провадження в справі про адміністративне правопорушення, зокрема порушення вимог законодавства, будівельних норм, державних стандартів і правил під час будівництва. До таких обставин належать:

- 1) відсутність події та складу адміністративного правопорушення. Адміністративне стягнення не може бути накладене, а провадження в справі

про адміністративне правопорушення підлягає закриттю, якщо діяння, що стало приводом для відкриття провадження в справі, не передбачено Кодексом України про адміністративні правопорушення та/або іншими законами України, які, згідно зі ст. 2 цього Кодексу, є частиною законодавства про адміністративні правопорушення;

2) недосягнення особою на момент учинення адміністративного правопорушення 16-річного віку. Відповідно до ст. 12 цього Кодексу, адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент учинення адміністративного правопорушення 16-річного віку. Так, у разі, якщо суб'єктом адміністративного проступку, щодо якого відкрито провадження в справі про адміністративне правопорушення, є особа, що не досягла 16-річного віку, таке провадження підлягає закриттю;

3) неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність. Відповідно до ст. 20 цього Кодексу, не підлягає адміністративній відповідальності особа, яка під час учинення протиправної дії чи бездіяльності була в стані неосудності, тобто не могла усвідомлювати власні дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану;

4) учинення дії особою в стані крайньої необхідності або необхідної оборони. Учинення адміністративного правопорушення в стані необхідної оборони або крайньої необхідності виключає можливість настання адміністративної відповідальності. Згідно зі ст. 18 КУАП, не є адміністративним правопорушенням дія, яка хоч і передбачена цим Кодексом або іншими законами, що встановлюють відповідальність за адміністративні правопорушення, але вчинена в стані крайньої необхідності, тобто для усунення небезпеки, яка загрожує державному або громадському порядку, власності, правам і свободам громадян, установленому порядку управління, якщо ця небезпека за даних обставин не могла бути усунута іншими засобами і якщо заподіяна шкода є менш значною, ніж відвернена шкода. Також, згідно зі ст. 19 КУАП, не є адміністративним правопорушенням дія, яка хоч і

передбачена цим Кодексом або іншими законами, що встановлюють відповідальність за адміністративні правопорушення, але вчинена в стані необхідної оборони, тобто під час захисту державного або громадського порядку, власності, прав і свобод громадян, установленого порядку управління від протиправного посягання шляхом заподіяння посягаючому шкоди, якщо причому не було допущено перевищення меж необхідної оборони. Перевищенням меж необхідної оборони визнається явна невідповідність захисту характерові й суспільній шкідливості посягання;

5) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення. Амністія встановлюється законом України. Верховна Рада України може скасувати застосування адмінстягнень для тих чи інших категорій осіб спеціальним законом, який видається зазвичай раз на 1–2 роки чи присвячується певній події;

6) скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність. Згідно зі ст. 8 цього Кодексу, особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, підлягає відповідальності на підставі закону, що діє під час і за місцем учинення правопорушення. Закони, які пом'якшують або скасовують відповідальність за адміністративні правопорушення, мають зворотну силу, тобто поширюються і на правопорушення, вчинені до видання цих законів. Провадження в справах про адміністративні правопорушення ведеться на підставі закону, що діє під час і за місцем розгляду справи про правопорушення;

7) закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених ст. 38 цього Кодексу. Згідно зі ст. 38 цього Кодексу, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а в разі триваючого правопорушення – не пізніше як через два місяці з дня його виявлення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення відповідно до цього Кодексу підвідомчі суду (судді). Якщо справи про адміністративні правопорушення відповідно до цього Кодексу чи інших законів

підвідомчі суду (судді), стягнення може бути накладено не пізніш як через три місяці з дня вчинення правопорушення, а в разі триваючого правопорушення – не пізніш як через три місяці з дня його виявлення, крім справ про адміністративні правопорушення, зазначені в ч. 3 цієї статті;

8) наявність щодо особи, яку притягують до адміністративної відповідальності, постанови компетентного органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення, або не скасованої постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення, а також порушення за цим фактом кримінальної справи. Особа не може бути двічі притягнута до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення. Кримінальне провадження в справі має пріоритет щодо адміністративного, тож у разі, якщо за одне й те саме діяння передбачено відповідальність як за цим Кодексом, так і за законом про кримінальну відповідальність (Кримінальним кодексом України), провадження в справі про адмінправопорушення підлягає закриттю. Водночас, як зазначається у ст. 38 цього Кодексу, у разі відмови в порушенні кримінальної справи або закриття кримінальної справи, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення адміністративне стягнення може бути накладено не пізніш як через місяць з дня прийняття рішення про відмову в порушенні кримінальної справи або про її закриття;

9) смерть особи, щодо якої було розпочато провадження в справі [40].

Важливою складовою адміністративного провадження є учасники провадження. У професійній літературі осіб, які беруть участь в адміністративному провадженні, називають «суб'єктами адміністративного процесу» або «учасниками адміністративного процесу». Так, М. М. Тищенко, порівнюючи ці два поняття, запевняє, що суб'єктами адміністративного процесу є учасники адміністративного процесу, котрі реалізують в ході адміністративно-процесуальної діяльності свій процесуальний статус, з метою захисту своїх прав і законних інтересів чи прав і законних інтересів осіб, яких вони представляють, колективів громадян та організацій, а також з метою

сприяння здійсненню процесу, і «лідуючі суб'єкти» адміністративного процесу, що діють з метою ведення процесу, та здатні самі на державно-владній основі приймати рішення в справі [10, с. 29]. Тобто, на думку дослідника, термін «суб'єкти адміністративного провадження» має бути єдиним поняттям, що включає в себе «учасників адміністративного провадження» та органів владних повноважень, як «лідуючих суб'єктів», що здійснюють адміністративне провадження та виносять рішення в справі.

Законодавець виокремлює осіб, до компетенції яких належить виявлення адміністративних правопорушень у тій чи іншій сфері. Відповідно до мети й предмета дослідження зупинимося на окремих положеннях законодавства та розглянемо повноваження суб'єктів, які наділені повноваженнями виявлення порушень за ст. 96 КУпАП та здійснення проваджень.

Згідно зі ст. 244-6 КУпАП, органи державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду, які розглядають справи, пов'язані з порушенням вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, порушенням законодавства під час планування й забудови територій і невиконанням законних вимог (приписів) посадових осіб органів державного архітектурно-будівельного контролю (ст. 96, 96⁻¹ (крім ч. 3–5), 1 та 2 ст. 188⁻⁴²). Водночас саме від їх імені розглядати справи про адміністративні правопорушення й накладати адміністративні стягнення мають право:

– керівники виконавчих органів з питань державного архітектурно-будівельного контролю сільських, селищних, міських рад (крім міських рад населених пунктів, які є адміністративними центрами областей, та міських рад населених пунктів з чисельністю населення понад 50 тисяч) – щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), або щодо об'єктів будівництва I та II категорій складності, розташованих у межах населених пунктів (ст. 96, 96⁻¹ (крім ч. 3–5), ч. 1 та 2 ст. 188⁻⁴²);

– керівники виконавчих органів з питань державного архітектурно-будівельного контролю міських рад населених пунктів, які є адміністративними

центрами областей, міських рад населених пунктів з чисельністю населення понад 50 тисяч, структурних підрозділів з питань державного архітектурно-будівельного контролю Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій – щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними (СС1) та середніми (СС2) наслідками, або щодо об'єктів будівництва I, II, III та IV категорій складності, розташованих у межах відповідних населених пунктів (ст. 96, 96⁻¹ (крім ч. 3–5), ч. 1 та 2 ст. 188⁻⁴²);

– головні інспектори будівельного нагляду центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду, – щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними (СС1), середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками, або щодо об'єктів будівництва I, II, III, IV та V категорій складності, розташованих за межами населених пунктів і на території кількох адміністративно-територіальних одиниць, щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми наслідками (СС2), або щодо об'єктів будівництва III та IV категорій складності, розташованих у межах сіл, селищ і міст (крім міст, які є адміністративними центрами областей, міст з чисельністю населення понад 50 тисяч, міст Києва та Севастополя), щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із значними наслідками (СС3), або щодо об'єктів будівництва V категорії складності, розташованих у межах населених пунктів, а також щодо об'єктів, розташованих у межах населених пунктів, в яких не утворено органів державного архітектурно-будівельного контролю (ст. 96, 96⁻¹ (крім ч. 3–5), ч. 1 та 2 ст. 188⁻⁴²) [40].

Центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду в нашій державі, є Державна інспекція архітектури та містобудування України (ДІАМ).

Адміністративно-правовий статус ДІАМ можемо окреслити за допомогою тих завдань, які вирішує новостворений орган, а саме: реалізація державної

політики з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду, зокрема здійснення державного архітектурно-будівельного контролю, державного архітектурно-будівельного нагляду, ліцензування видів господарської діяльності з будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками, та здійснення контролю за додержанням суб'єктами господарювання ліцензійних умов провадження видів господарської діяльності з будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками.

ДІАМ володіє повноваженнями проводити перевірки; видавати приписи щодо усунення порушень вимог законодавства, зупинення підготовчих і будівельних робіт, усунення порушень ліцензійних умов; здійснювати ліцензування; скасовує чи зупиняє дію рішень об'єктів нагляду та ін. Має можливість реалізувати власні повноваження безпосередньо та через утворені в установленому порядку територіальні органи.

Відповідно до Положення про Державну інспекцію архітектури та містобудування України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2020 року № 1340, можемо визначити адміністративно-правовий статус цього державного органу через його адміністративні **повноваження:**

- підготовка та внесення на розгляд Міністра пропозицій щодо забезпечення формування державної політики з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду. Такими повноваженнями наділено центральний орган, його пропозиції не можуть залишитися поза увагою посадової особи;

- здійснення в межах повноважень, визначених законом, державного архітектурно-будівельного контролю за дотриманням замовниками, підприємствами, що надають технічні умови щодо інженерного забезпечення об'єкта будівництва, архітекторами й іншими проєктувальниками, підрядниками, експертами, експертними організаціями та відповідальними

виконавцями робіт, інженерами-консультантами, власниками будівель і лінійних споруд вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, стандартів і правил під час виконання підготовчих та будівельних робіт;

– здійснення державного архітектурно-будівельного нагляду за дотриманням вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, стандартів і правил територіальними органами ДІАМ, уповноваженими органами містобудування та архітектури, структурними підрозділами Київської та Севастопольської міських держадміністрацій та виконавчими органами сільських, селищних, міських рад з питань державного архітектурно-будівельного контролю, іншими органами, що здійснюють контроль у сфері містобудівної діяльності (далі – об’єкти нагляду), під час провадження ними містобудівної діяльності;

– ліцензування видів господарської діяльності з будівництва об’єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об’єктів із середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками, та здійснення контролю за додержанням суб’єктами господарювання ліцензійних умов провадження видів господарської діяльності з будівництва об’єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об’єктів із середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками;

– виконання дозвільних і реєстраційних функцій у будівництві у визначених законодавством випадках.

Крім того, до **компетенції** ДІАМ належить проведення перевірок щодо відповідності виконання підготовчих і будівельних робіт вимогам будівельних норм, стандартів і правил, затвердженим проектним вимогам; перевірок щодо дотримання порядку обстеження та паспортизації об’єктів, а також здійснення заходів щодо забезпечення надійності й безпеки під час їх експлуатації. Здійснення контролю додержання суб’єктами господарювання ліцензійних умов провадження видів господарської діяльності з будівництва об’єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об’єктів із середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками. Перевіряють дотримання архітекторами,

інженерами-проектувальниками, експертами, іншими відповідальними виконавцями вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил, вимог щодо відповідності кваліфікаційних сертифікатів (сертифікатів) класу наслідків (відповідальності) об'єктів, що визначені кваліфікаційними вимогами для відповідної або нижчої категорії працівників, а також законність рішень у сфері містобудівної діяльності, прийнятих об'єктами нагляду [73]. ДІАМ реалізує свої функції за допомогою представників центральних органів і на місцевому рівні.

Адміністративно-правовий статус ДІАМ, закріплений у Положенні, доповнює Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17 лютого 2011 року, що конкретизує суб'єктів у сфері архітектурно-будівельного контролю та містобудування [55].

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2011 року № 553 «Про затвердження Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного контролю», суб'єкт містобудування, щодо якого здійснюється державний архітектурно-будівельний контроль, має право:

- вимагати від посадових осіб органу державного архітектурно-будівельного контролю дотримання вимог законодавства;
- перевіряти наявність у посадових осіб органу державного архітектурно-будівельного контролю службових посвідчень;
- бути присутнім під час здійснення державного архітектурно-будівельного контролю;
- за результатами перевірки отримувати й ознайомлюватись з актом перевірки, складеним органом державного архітектурно-будівельного контролю;
- подавати в письмовій формі, зокрема через електронний кабінет, власні пояснення, зауваження або заперечення до акта перевірки, складеного органом державного архітектурно-будівельного контролю за результатами перевірки.

Суб'єкт містобудування, щодо якого здійснюється державний архітектурно-будівельний контроль, зобов'язаний:

– допускати посадових осіб органу державного архітектурно-будівельного контролю до проведення перевірки за умови дотримання ними порядку здійснення державного архітектурно-будівельного контролю;

– одержувати примірник припису органу державного архітектурно-будівельного контролю за результатами здійсненого планового чи позапланового заходу;

– виконувати вимоги органу державного архітектурно-будівельного контролю щодо усунення виявлених порушень вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності;

– надавати документи, пояснення в обсязі, який він вважає необхідним, довідки, відомості, матеріали, зокрема через електронний кабінет, з питань, що виникають під час здійснення державного архітектурно-будівельного контролю.

Уповноважені особи, які здійснюють *планові та позапланові перевірки*.

Відповідно до Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного нагляду, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 19 серпня 2015 року № 698, з метою здійснення нагляду головні інспектори будівельного нагляду:

1) перевіряють законність рішень у сфері містобудівної діяльності, прийнятих об'єктами нагляду;

2) витребовують від органів державної влади, фізичних та юридичних осіб документи й матеріали щодо предмета нагляду, одержують інформацію з автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та баз даних, створених органами державної влади;

3) мають право безперешкодного доступу до місць будівництва об'єктів, приміщень об'єктів нагляду та об'єктів будівництва, документів і матеріалів, необхідних для здійснення нагляду;

4) вимагають від органів державного архітектурно-будівельного контролю проведення перевірок у разі наявності ознак порушення вимог

законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, стандартів і правил;

5) залучають у разі потреби до здійснення нагляду фахівців підприємств, установ, організацій, контрольних і фінансових органів.

Головні інспектори будівельного нагляду під час здійснення нагляду зобов'язані:

1) у повному обсязі, об'єктивно й неупереджено здійснювати нагляд у межах повноважень, передбачених законодавством;

2) дотримуватися ділової етики у взаємовідносинах із суб'єктами містобудування;

3) ознайомлювати об'єкт нагляду з актом перевірки в останній день її проведення;

4) за письмовим зверненням об'єкта нагляду надавати роз'яснення, організовувати проведення або проводити навчання, підвищення кваліфікації, підготовку та перепідготовку посадових осіб об'єкта нагляду.

Об'єкти нагляду мають право:

1) вимагати від головних інспекторів будівельного нагляду дотримання вимог законодавства;

2) перевіряти наявність у головних інспекторів будівельного нагляду службових посвідчень, направлення на проведення перевірки;

3) бути присутніми під час здійснення заходів нагляду;

4) отримувати й ознайомлюватися з актом перевірки;

5) подавати в письмовій формі свої пояснення, зауваження або заперечення до акта перевірки, складеного головним інспектором будівельного нагляду за результатами перевірки.

Об'єкти нагляду зобов'язані:

1) допускати головних інспекторів будівельного нагляду до проведення їх перевірки;

2) виконувати вимоги головних інспекторів будівельного нагляду щодо усунення виявлених порушень вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності;

3) на вимогу головних інспекторів будівельного нагляду подавати документи, пояснення, довідки, відомості, матеріали з питань, що виникають під час здійснення нагляду;

4) звітувати про виконання покладених на об'єкт нагляду завдань, планів перевірок за формою та у строки, визначені органами державного контролю у сфері містобудування та повідомляти головному інспектору будівельного нагляду про усунення порушень і недоліків, виявлених під час проведення нагляду, а також про притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у допущених порушеннях [97].

У теорії адміністративного права не має чіткого визначення поняття провадження в справі про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Тому на основі проведених досліджень пропонуємо провадженням у справі про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва вважати певний процесуальний порядок, який визначено нормами адміністративного законодавства, що спрямовані на розгляд і вирішення справи для притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності.

Учасниками адміністративного розслідування проваджень щодо порушення вимог законодавства у сфері будівництва є визначені законодавством особи, які проводять планові й позапланові перевірки об'єктів будівництва, а також суб'єкти містобудування.

Відповідно до ч. 2 ст. 4 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», суб'єктами містобудування є органи виконавчої влади, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи [106].

Особливе значення має правильність і послідовність виявлення порушень та їх документування. Виявлення порушень, передбачених ст. 96 КУпАП,

здійснюється уповноваженими особами в результаті планових і позапланових перевірок.

Планові перевірки передбачено планом роботи органу державного архітектурно-будівельного контролю та затверджено його керівником.

Періодичність проведення планових перевірок суб'єктів містобудування на об'єктах будівництва визначається відповідно до критерію, за яким оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері містобудування та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) органами державного архітектурно-будівельного контролю.

Планові перевірки об'єктів будівництва, замовниками яких є фізичні особи (громадяни), проводяться не частіше ніж один раз на півроку.

Строк проведення планової перевірки не може перевищувати десяти робочих днів.

Крім того, уповноважені особи здійснюють позапланові перевірки, тобто ті, що не передбачені планом роботи органу державного архітектурно-будівельного контролю.

Підставами для проведення позапланової перевірки є:

- подання суб'єктом містобудування письмової заяви про проведення перевірки об'єкта будівництва або будівельної продукції за його бажанням;

- необхідність проведення перевірки достовірності даних, наведених у повідомленні про початок виконання підготовчих робіт, повідомленні про початок виконання будівельних робіт, декларації про готовність об'єкта до експлуатації, протягом трьох місяців з дня подання зазначених документів;

- виявлення факту самочинного будівництва об'єкта;

- перевірка виконання суб'єктом містобудівної діяльності вимог приписів органів державного архітектурно-будівельного контролю;

- вимога посадової особи ДІАМ щодо проведення перевірки за наявності підстав, встановлених законом;

- звернення фізичних чи юридичних осіб про порушення суб'єктом містобудування вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності;
- вимога правоохоронних органів про проведення перевірки.

Строк проведення позапланової перевірки теж не може перевищувати десяти робочих днів, а у разі потреби може бути одноразово продовжений за письмовим рішенням керівника відповідного органу державного архітектурно-будівельного контролю чи його заступника не більше ніж на два робочих дні.

Під час проведення позапланової перевірки посадова особа органу державного архітектурно-будівельного контролю зобов'язана пред'явити службове посвідчення та надати копію направлення для проведення позапланової перевірки.

Державний архітектурно-будівельний контроль здійснюється в присутності суб'єктів містобудування або їх представників, які будують або збудували об'єкт будівництва.

За результатами державного архітектурно-будівельного контролю посадова особа органу державного архітектурно-будівельного контролю складає акт перевірки відповідно до вимог, установлених законодавством.

У разі виявлення порушень вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, стандартів і правил, крім акта перевірки, складається протокол, видається припис про усунення порушення вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, стандартів і правил або припис про зупинення підготовчих та/або будівельних робіт (далі – припис).

У приписі обов'язково встановлюється строк для усунення виявлених порушень згідно з додатком.

Керівникові кожного суб'єкта містобудування, щодо якого складений акт перевірки, або його уповноваженій особі надається по одному примірнику такого акта. Один примірник акта перевірки залишається в органі державного архітектурно-будівельного контролю.

Акт перевірки підписується посадовою особою органу державного архітектурно-будівельного контролю, яка провела перевірку, та керівником суб'єкта містобудування, щодо якого здійснюється державний архітектурно-будівельний контроль, або його уповноваженою особою, в останній день перевірки.

Завірена належним чином копія акта, складеного посадовими особами органу державного архітектурно-будівельного контролю за результатами проведеної на об'єкті будівництва перевірки, щодо невиконання приписів, виданих органом державного архітектурно-будівельного контролю генеральному підряднику (підряднику), стосовно порушень вимог нормативно-правових актів, будівельних норм і нормативних документів у сфері містобудівної діяльності, затверджених проектних рішень під час будівництва об'єктів та/або зупинення підготовчих та будівельних робіт надсилається до апарату органу ліцензування для прийняття відповідного рішення.

Припис складають у двох примірниках. Один примірник припису залишають в органі державного архітектурно-будівельного контролю, а інший – надають суб'єкту містобудування, щодо якого здійснюється державний архітектурно-будівельний контроль.

Припис підписує посадова особа органу державного архітектурно-будівельного контролю, яка провела перевірку.

Протокол разом з усіма матеріалами перевірки протягом трьох днів після його складення подається посадовій особі органу державного архітектурно-будівельного контролю, до повноважень якої належить розгляд справ про правопорушення у сфері містобудівної діяльності.

Якщо суб'єкт містобудування, щодо якого здійснюється державний архітектурно-будівельний контроль, не погоджується з актом перевірки, він підписує його із зауваженнями, які є невід'ємною частиною такого акта.

У разі відмови суб'єкта містобудування, щодо якого здійснюється державний архітектурно-будівельний контроль, підписати акт перевірки та

припису, посадова особа органу державного архітектурно-будівельного контролю робить в акті відповідний запис.

У разі відмови суб'єкта містобудування, щодо якого здійснюється державний архітектурно-будівельний контроль, від отримання акта та припису, вони надсилаються йому рекомендованим листом з повідомленням.

Постанова про накладення штрафу складається у трьох примірниках. Перший примірник постанови в триденний строк після її прийняття вручається під розписку суб'єкту містобудування (керівнику або уповноваженому представнику суб'єкта містобудування) або надсилається рекомендованим листом з повідомленням, чи через електронний кабінет, про що робиться запис у справі. Два примірники залишаються в органі державного архітектурно-будівельного контролю, який наклав штраф.

Органи державного архітектурно-будівельного контролю ведуть облік справ про правопорушення у сфері містобудівної діяльності та контролюють виконання приписів і постанов про накладення штрафів.

Матеріали перевірок за результатами державного архітектурно-будівельного контролю (акт, припис, протокол, постанова про накладення штрафу) вносяться до електронного кабінету та підписуються відповідною посадовою особою органу державного архітектурно-будівельного контролю з використанням кваліфікованого електронного підпису та захищеного носія особистих ключів. Матеріали перевірок вважаються врученими суб'єкту містобудування з моменту їх відображення в електронному кабінеті [103].

Прикладом необхідності складання вище згаданих процесуальних документів є заочне рішення суду в справі, у якій позивач звернувся до суду з позовом, посилаючись на те, що на підставі направлення для проведення позапланової перевірки від 02 лютого 2015 року Управлінням Державної архітектурно-будівельної інспекції у Сумській області проведено позапланову перевірку, під час якої встановлено, що ОСОБА_1 виконано будівельні роботи з будівництва добудови до АДРЕСА_1 без зареєстрованої декларації про початок виконання будівельних робіт та проектної документації, розробленої і

затвердженої у встановленому законодавством порядку, чим порушено п. 2 ч. 1 ст. 34 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності». Вимогами припису від 14 лютого 2015 року № 94, виданого ОСОБА_1, було передбачено: усунути порушення вимог містобудівного законодавства, будівельних норм і правил шляхом приведення зазначених порушень у відповідність до чинного законодавства з терміном виконання до 01 травня 2015 року. Вказаний припис відповідач не виконав. За результатами позапланової перевірки 26 травня 2015 року посадовою особою Управління складено акт перевірки № 287, протокол про адміністративне правопорушення № 287 та видано припис № 287 про усунення порушення з терміном виконання до 15 березня 2016 року, притягнуто ОСОБА_1 до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 188-42 КУпАП та накладено штраф у розмірі 5100 грн. Штраф сплачено в повному обсязі. Позивачем вжито вичерпних заходів у межах наданих повноважень, що підтверджується матеріалами позапланових перевірок від 14 лютого 2015 року та 26 травня 2015 року, проте відповідач не реагує на приписи та продовжує здійснювати дії, спрямовані на порушення містобудівного законодавства. Посилаючись на вказані обставини, просив винести рішення, яким зобов'язати відповідача знести самочинне будівництво, а саме добудову до квартири.

Вивчивши матеріали справи, суд вважає вимоги обґрунтованими і такими, що підлягають задоволенню.

Позивачем вжив вичерпних заходів у межах наданих повноважень, що підтверджено матеріалами позапланових перевірок від 14 лютого 2015 року та 26 травня 2015 року, проте відповідач не реагує на приписи та продовжує здійснювати дії, спрямовані на порушення містобудівного законодавства.

Відповідно до ст. 376 ЦК України, житловий будинок, будівля, споруда, інше нерухоме майно вважаються самочинним будівництвом, якщо вони збудовані або будуються на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети, або без відповідного документа, який дає право виконувати будівельні роботи чи належно затвердженого проєкту, або з істотними порушеннями

будівельних норм і правил. У разі істотного відхилення від проєкту, що суперечить суспільним інтересам або порушує права інших осіб, істотного порушення будівельних норм і правил суд за позовом від повідного органу державної влади або органу місцевого самоврядування може постановити рішення, яким зобов'язати особу, яка здійснила (здійснює) будівництво, провести відповідну перебудову. Якщо проведення такої перебудови є неможливим або особа, яка здійснила (здійснює) будівництво, відмовляється від її проведення, таке нерухоме майно за рішенням суду підлягає знесенню за рахунок особи, яка здійснила (здійснює) будівництво. Особа, яка здійснила (здійснює) самочинне будівництво, зобов'язана відшкодувати витрати, пов'язані з приведенням земельної ділянки до попереднього стану.

Відповідно до ст. 376 ЦК України [128], ст. 38 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» право на звернення до суду з позовом про знесення або перебудову самочинно збудованого об'єкта нерухомості мають органи державної влади, органи місцевого самоврядування та інспекції державного архітектурно-будівельного контролю.

Згідно з ч. 1 ст. 376 ЦК України [128], об'єкт нерухомості визнають самочинним будівництвом за наявності однієї з таких умов: земельна ділянка не відведена для цієї мети; немає належного дозволу на будівництво; відсутній належним чином затверджений проєкт; під час будівництва допущено істотні порушення будівельних норм і правил.

Одночасно за положеннями ч. 7 ст. 376 ЦК України [128] у разі істотного відхилення від проєкту, що суперечить суспільним інтересам або порушує права інших осіб, істотного порушення будівельних норм і правил суд за позовом відповідного органу державної влади або органу місцевого самоврядування може постановити рішення, яким зобов'язати особу, що здійснила (здійснює) будівництво, провести відповідну перебудову.

Якщо проведення такої перебудови є неможливим або особа, яка здійснила (здійснює) будівництво, відмовляється від її проведення, таке

нерухоме майно за рішенням суду підлягає знесенню за рахунок особи, яка здійснила (здійснює) будівництво.

Знесення самочинного об'єкта нерухомості, відповідно до ст. 376 ЦК України, є крайнім заходом впливу на забудовника і можливе лише тоді, коли використано всі передбачені законодавством України заходи з метою усунення порушень щодо реагування та притягнення винної особи до відповідальності та коли неможлива перебудова об'єкта нерухомості чи особа відмовляється від здійснення такої перебудови.

З огляду на зазначене та враховуючи те, що ОСОБА_1 розпочато будівельні роботи з будівництва прибудови до квартири без документа, що посвідчує право власності на земельну ділянку, без отримання вихідних даних (містобудівні умови й обмеження забудови земельної ділянки для проєктування будівництва), без розробленої та затвердженої в установленому законодавством порядку проєктної документації та документа, що надає право на виконання будівельних робіт, ОСОБА_1 не реагує на приписи Управління Державної архітектурно-будівельної інспекції у Сумській області та продовжує здійснювати дії, спрямовані на порушення містобудівного законодавства, позовні вимоги є обґрунтованими та підлягають задоволенню в повному обсязі [109].

Крім процесуальних документів, які складають уповноважені особи ДІАМ, у матеріалах справи в провадженні за ст. 96 КУпАП можуть бути такі документи: пояснення свідків та особи, яку звинувачують у вчиненні правопорушення, висновок експерта, документи будівельної організації, інформація про які, відображається в протоколі (проєктна документація для початку виконання будівельних робіт, декларація про початок виконання будівельних робіт, декларація про готовність об'єкта до експлуатації, будівельний паспорт тощо).

Важливою є також можливість усунути помилки чи недостовірні відомості, якщо останні були виявлені замовником самостійно, або ж вказані випадково, тобто неумисно. Так, до органу державного контролю у сфері

містобудування замовник має право подати заяву про самостійне виявлення ним помилки (описки, друкарської, граматичної, арифметичної помилки тощо) в раніше зареєстрованому повідомленні чи декларації та звернутись із проханням зареєструвати нову декларацію. Це надзвичайно важливо, адже дає змогу учасникам відносин у сфері будівництва вчасно, ефективно та без негативних наслідків реагувати на ситуацію та оперативно усувати недоліки й порушення, зокрема щодо недостовірних даних у деклараціях, повідомленнях, актах [58, с. 96–97].

Порядок адміністративного провадження порушень законодавства у сфері будівництва, потребує «осучаснення» з урахуванням сформованої судової практики та міжнародних стандартів. Поділяємо позицію В. В. Стукаленко стосовно того, що необхідним є чітке визначення: системи органів, які можуть розглядати справи про адміністративні правопорушення; підстав для оскарження постанов про накладення штрафу за правопорушення у сфері містобудівної діяльності або про закриття справи щодо накладення штрафу за правопорушення у сфері містобудівної діяльності, усунення інших прогалин [116, с. 277]. Зазначене підтверджує потребу в осучасненні положень ст. 96 КУпАП.

3.2. Заходи адміністративного стягнення за порушення вимог законодавства щодо будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва

З метою належного забезпечення прав людини в Україні законодавством передбачено нормативно-правове регулювання суспільних відносин матеріальних і процесуальних особливостей застосування заходів адміністративного впливу. Реалізація адміністративного впливу за вчинені протиправні діяння відбувається шляхом накладання адміністративних стягнень. Застосування матеріальних і нематеріальних позбавлень або

обмежень до правопорушників є однією з гарантій дотримання правових норм з боку учасників правовідносин.

У главах 3 та 4 КУпАП [40] передбачено адміністративні стягнення та порядок їх застосування. Однак визначення цього явища на законодавчому рівні немає. Тому погоджуємося з науковцями, які визначили адміністративні стягнення як матеріалізований вияв адміністративної відповідальності, негативний правовий наслідок неправомірної поведінки особи, яка вчинила адміністративний проступок і повинна відповісти за свій протиправний вчинок та понести за це відповідне покарання у вигляді певних несприятливих заходів морального, матеріального та фізичного впливу.

Ці стягнення є останньою ланкою в системі заходів адміністративного примусу, мірою відповідальності і застосовуються з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, у дусі додержання законів, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню адміністративних правопорушень як власне правопорушником, так й іншими особами.

Отже, адміністративні стягнення охоплюють елементи репресивного (карального), виховного й запобіжного характеру. Конкретні види адміністративних стягнень передбачені в ст. 24 КУпАП [40]. Вони поділяються на основні та додаткові [4].

Стягнення за адміністративне правопорушення накладають у межах, установлених КУпАП та іншими законами. Під час накладення стягнення враховуються характер учиненого правопорушення, особу порушника, ступінь вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність. За одне адміністративне правопорушення може бути призначене одне основне чи основне та додаткове стягнення.

Обставини, що пом'якшують відповідальність за правопорушення:

- щире розкаяння винного;
- відвернення винним шкідливих наслідків, відшкодування збитків чи усунення заподіяної шкоди;

- учинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання або в разі збігу тяжких особистих або сімейних обставин;

- учинення правопорушення неповнолітнім, вагітною жінкою або жінкою з дитиною віком до 1 року.

Законами можуть бути передбачені й інші обставини, що пом'якшують відповідальність. Крім того, орган, що вирішує справу про адміністративне правопорушення, може визнати й інші обставини пом'якшувачими.

Обставини, що обтяжують відповідальність:

- продовження протиправної поведінки, попри вимогу уповноважених на те осіб припинити її;

- повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню; вчинення правопорушення людиною, яка раніше вчинила злочин;

- втягнення неповнолітнього в правопорушення;

- учинення правопорушення групою осіб;

- учинення правопорушення в умовах стихійного лиха чи за інших надзвичайних обставин;

- учинення правопорушення в стані сп'яніння.

Орган, який накладає адміністративне стягнення, залежно від характеру правопорушення, може не визнати певну обставину з цього переліку обтяжуючою.

У разі вчинення однією особою двох або більше правопорушень адміністративне стягнення накладають за кожне з них окремо. Якщо особа вчинила декілька правопорушень, справи про які одночасно розглядає один і той самий орган, стягнення накладають у межах санкції, встановленої за серйозніше правопорушення з-поміж учинених. До основного може бути приєднано одне з додаткових стягнень.

Адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення. Якщо правопорушення триває – через два місяці з дня його виявлення. Якщо справи про адміністративні

правопорушення підвідомчі суду чи судді, стягнення може бути накладено не пізніш як через три місяці з дня його вчинення.

Особу вважають такою, що не була піддана адміністративному стягненню, якщо протягом року вона не вчинить нове адміністративне правопорушення чи злочин [40].

Проаналізувавши зміст ст. 96 КУпАП, можна дійти висновку, що за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва передбачено лише один вид адміністративного стягнення – штраф.

Згідно зі ст. 27 КУпАП, штраф є грошовим стягненням, що накладається на громадян, посадових та юридичних осіб за адміністративні правопорушення у випадках і розмірі, встановлених цим Кодексом та іншими законами України.

У положеннях ст. 96 КУпАП розмір штрафу визначений від п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та на посадових осіб – від двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Один неоподатковуваний мінімум доходів громадян – грошова сума розміром у 17 грн, встановлена пунктом 5 підрозділу 1 розділу XX Податкового кодексу України, яка застосовується в посиланнях на неоподаткований мінімум доходів громадян у законах або інших нормативно-правових актах, за винятком норм адміністративного та кримінального законодавства в частині кваліфікації злочинів або правопорушень, для яких сума неоподатковуваного мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, визначеної підпунктом 169.1.1 п. 169.1 ст. 169 розділу IV ПКУ для відповідного року. На основі проведеного дослідження судових рішень щодо застосування стягнень за ст. 96 КУпАП вважаємо, що грошова сума в розмірі 850 грн – мінімальна і 17 тис. грн – максимальна, не може бути адекватним штрафом за правопорушення. Ураховуючи розмір прожиткового мінімуму громадян і розмір мінімальної заробітної плати у співвідношенні зі шкідливими наслідками, які настають у результаті вчинення правопорушення, передбаченого ст. 96 КУпАП та розміром штрафів, вважаємо за доцільне посилити адміністративну відповідальність шляхом підвищення розміру штрафу.

Для досягнення мети адміністративної відповідальності за допомогою співмірного адміністративного стягнення вважаємо за доцільне визначити мінімальний розмір штрафу від ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – 1700 до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – 119 тис.

Слід зазначити, що у вересні 2021 року у Верховній Раді України було зареєстровано проєкт Закону України «Про внесення змін до КУпАП та Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності у сфері містобудівної діяльності» від 1 вересня 2021 року № 5877, який у грудні 2021 року було прийнято за основу. Авторами цього проєкту Закону запропоновано й обґрунтовано посилення відповідальності за порушення у сфері будівництва та містобудування.

На думку О. Ю. Салманової, штраф – найпоширеніше адміністративне стягнення, передбачене практично за будь-яке адміністративне правопорушення, це грошове стягнення, адже в порушника вилучають певну суму у власність держави, тим самим здійснюється вплив на його майнові інтереси [112, с. 143]. Варто також погодитись із позицією Є. В. Шульги, що штраф є адміністративним стягненням, що має грошовий вираз та накладається на фізичних і юридичних осіб окремими органами через їхніх посадових осіб. Вказаний вид адміністративного стягнення встановлюється в неоподаткованих мінімумах доходів громадян.

Адміністративний штраф, його порівняно невеликі розміри, нескладний порядок застосування, значний виховний, превентивний, репресивний потенціал, оперативність процедури стягнення є на сьогодні домінуючою формою адміністративної відповідальності, оскільки він передбачений як єдиний або альтернативний захід стягнення за більшість адміністративних правопорушень, що містяться в Особливій частині КУпАП [2, с. 148]. Вважаємо, що штраф як адміністративне стягнення за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва можна схарактеризувати такими ознаками: 1) міра адміністративної

відповідальності; 2) вид адміністративного стягнення; 3) одномоментне стягнення – застосовується одноразово в повному обсязі; 4) накладається за рішенням суду в порядку, встановленому законом; 5) застосовується до посадових осіб юридичних осіб і до громадян; 6) стягнення майнового характеру – накладається в грошовому еквіваленті – неоподатковуваних мінімумах доходів громадян; 8) безальтернативне стягнення – у санкції ст. 96 КУпАП передбачено лише цей вид адміністративного стягнення. Окремі вчені-адміністративісти виділяють два варіанти сплати штрафу – добровільний та примусовий, а процес його сплати визначають як виконання на місці вчинення правопорушення та з дотриманням загальних процедур [28, с. 83]. У разі несплати добровільно штрафу вчені пропонують збільшувати розмір штрафних санкцій стосовно правопорушників [45, с. 222]. Зазначені ідеї науковців є дискусійними, адже в першому випадку позиція авторів і так має відображення в чинному законодавстві, а в іншому – пропозиція є не зовсім обґрунтованою в контексті вимог чинного КУпАП. На нашу думку, визначення конкретного розміру штрафу за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в межах санкції ст. 96 КУпАП, вирішується під час розгляду справи про адміністративне правопорушення і набуває втілення в постанові про накладення адміністративного стягнення. У разі непогодження особи з розміром штрафу, який винесено посадовими особами органів архітектурно-будівельного контролю, особа має право звернутися до суду.

Варта уваги думка Т. О. Коломоєць стосовно того, що в межах реформування системи адміністративних стягнень, зокрема поступового підвищення ролі адміністративних штрафів, необхідне подальше посилення їх ефективності, усунення факторів, які гальмують і знижують результативний вплив цієї штрафної санкції шляхом удосконалення адміністративно-штрафного законодавства й адміністративно-штрафної практики [42, с. 84].

Важливими є критерії ефективності адміністративних штрафів, серед яких Т. О. Коломоєць визначила: 1) критерій ефективності досягнення

загальнопревентивного ефекту – це загальнопревентивний результат (правомірна поведінка осіб під впливом загрози несприятливих наслідків застосування адміністративних штрафів): а) кількісні показники, що характеризують вплив на суб'єктів правовідносин унаслідок існування адміністративно-штрафного законодавства; б) кількісні показники, що характеризують вплив на суб'єктів правовідносин унаслідок застосування адміністративних штрафів до інших осіб; в) кількісні показники, які характеризують суб'єктів правовідносин, які не вчинили адміністративних правопорушень завдяки авторитетові органів адміністративно-штрафної юрисдикції; г) статистичні дані про зростання або зниження кількості адміністративних правопорушень і правопорушників; 2) критерій ефективності адміністративних штрафів з досягнення конкретнопревентивного ефекту – конкретнопревентивний результат (правомірна поведінка осіб у період адміністративної караності): а) кількісні показники рецидиву адміністративних проступків; б) кількісні показники злочинних дій осіб, які притягувалися до адміністративно-штрафної відповідальності; в) кількісні показники протиправної поведінки осіб під час виконання постанов про застосування інших адміністративних стягнень тощо; 3) критерій ефективності адміністративних штрафів щодо досягнення виховного ефекту – виховний результат (правомірна поведінка осіб): а) кількісні показники, які характеризують ставлення правопорушників до праці, навчання; б) кількісні показники, що характеризують здатність осіб, до яких застосовували штрафи, до вчинення інших протиправних дій [42, с. 85].

Отже, санкції у вигляді штрафів і порядок їх накладання за порушення, передбачені ст. 96 КУпАП, визначені в положеннях чинного Кодексу, на наше переконання, потребують удосконалення шляхом збільшення розміру штрафів. Свої конкретні пропозиції долучаємо в підготовленому проєкті Закону (додаток В).

Висновки до розділу 3

Провадження в справах про порушення законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва є складним явищем з притаманними загальними та спеціальними ознаками, принципами, нормами. Серед принципів провадження в справі про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва можна виокремити такі: 1) законності – законодавче врегулювання суспільних відносин у сфері провадження в справах про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва; 2) публічності – провадження в справах про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва здійснюється публічно уповноваженими посадовими особами ДІАМ і судом; 3) гласності – розгляд справ про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва здійснюється відкрито; 4) змагальності – можливість сторони захисту подавати докази на підтвердження захисту своїх прав; 5) рівність осіб, які беруть участь у справі, – рівність усіх учасників провадження перед законом; 6) оперативності й економічності – справу розглядають швидко, у визначений законом строк; 7) провадження національною мовою – учасники провадження мають право виступати рідною мовою, а також користуватися послугами перекладача; 8) встановлення об’єктивної істини – вирішення завдань провадження в справах за ст. 96 КУпАП з метою притягнення винної особи до адміністративної відповідальності. Зрозуміло, що запропонований перелік принципів провадження в справі про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва не є вичерпним та універсальним, це – спроба узагальнити наявні доктринальні бачення.

Провадження в справі за ст. 96 КУпАП умовно складається з таких стадій: 1) порушення справи; 2) адміністративне розслідування; 3) розгляд і вирішення справи; 4) перегляд рішення; 5) виконання рішення.

Виявлення порушень законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва здійснюється за територіальним принципом органами архітектурно-будівельного контролю внаслідок планових та позапланових перевірок, порядок проведення яких передбачено законодавством.

Адміністративне провадження в справах про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва визначено як процес відкриття, розгляду та прийняття рішення в справі, який передбачає певні етапи.

На підставі проведеного дослідження запропоновано провадженням у справі про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва вважати певний процесуальний порядок, який визначено нормами адміністративного законодавства, що спрямовані на розгляд і вирішення справи для притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності.

Доведено, що адміністративні стягнення у вигляді штрафів, передбачені за порушення, визначені ст. 96 КУпАП, мають бути більш жорсткими, особливо щодо посадових осіб. Запропоновано проєкт Закону України «Про внесення змін до ст. 96 КУпАП щодо посилення відповідальності», де зазначено авторську позицію щодо адекватності розміру штрафу в сучасних реаліях.

ВИСНОВКИ

У проведеному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні сутності й особливостей адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, а також шляхів її вдосконалення.

Серед основних результатів дослідження слід виокремити такі положення:

1. Розглянуто теоретико-правові засади адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні. Зазначено, що в межах дослідження питань адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва використано діалектичний, феноменологічний, герменевтичний, аксіологічний (ціннісний), статистичний, математичний, формально-юридичний (догматичний), порівняльно-правовий (компаративістський), системний, структурний методи, а також методи індукції та дедукції, спостереження, моделювання, абстрагування, узагальнення, аналізу, синтезу тощо. Особливості методологічних підходів систематизовано у два основні блоки, один з яких сформовано на підставі загальної методології, а другий – спеціальної методології дослідження. Обґрунтовано два основні підходи та притаманну кожному з них специфіку методології.

2. Схарактеризовано наявні поняття та ознаки адміністративної відповідальності. Унаслідок їх наукових узагальнень запропоновано авторське визначення, згідно з яким адміністративною відповідальністю за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва є один з видів юридичної відповідальності, що полягає у визначенні підстав і порядку застосування стягнень, передбачених ст. 96 КУпАП.

На основі представленого визначення виокремлено такі ознаки адміністративної відповідальності за порушення законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва: 1) є наслідком учинення особою адміністративного правопорушення; 2) має публічний обов'язковий характер; 3) є однією з форм адміністративного примусу; 4) передбачає особливий процесуальний порядок її реалізації; 5) має позитивне значення, що полягає в охороні суспільних відносин; 6) має виховний характер.

3. Проаналізовано норми законодавства окремих країн пострадянського простору, ЄС та США, на підставі чого з'ясовано, що за порушення у сфері будівництва особи притягуються до юридичної відповідальності. Лише в пострадянських країнах за порушення законодавства у сфері будівництва й містобудування передбачено адміністративну та кримінальну відповідальність. В інших демократичних державах Європи та США за такі порушення передбачено кримінальну відповідальність і більш жорсткі покарання. Вартим уваги є досвід окремих країн світу, де розроблено й успішно функціонує Будівельний кодекс.

4. Виокремлено основні елементи порушення, передбаченого ст. 96 КУпАП: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Розкрито їх основні ознаки. З'ясовано, що об'єктивна сторона досліджуваного порушення виявляється переважно у формі дії, але може бути й виявом бездіяльності.

Систематизовано форми об'єктивної сторони порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва:

- порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів, правил та затверджених проєктних рішень під час нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту об'єктів чи споруд;

- виконання підготовчих робіт без подання повідомлення про початок виконання зазначених робіт, якщо подання такого повідомлення є обов'язковим;

- виконання будівельних робіт без:

подання повідомлення про початок виконання будівельних робіт щодо об'єктів, будівництво яких здійснюється на підставі будівельного паспорта;

подання повідомлення про початок виконання зазначених робіт щодо об'єктів з незначними наслідками (СС1), крім передбачених ч. 4 ст. 96 КУпАП;

дозволу на виконання зазначених робіт стосовно об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми наслідками (СС2);

дозволу на виконання зазначених робіт щодо об'єктів, які за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів зі значними наслідками (СС3);

– наведення недостовірних даних у:

повідомленні про початок виконання підготовчих робіт;

повідомленні про початок виконання будівельних робіт щодо об'єктів, будівництво яких здійснюється на підставі будівельного паспорта;

повідомленні про початок виконання будівельних робіт стосовно об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), крім порушень, передбачених ч. 4 ст. 96 КУпАП;

декларації про готовність об'єкта до експлуатації, учинене щодо об'єктів, будівництво яких здійснювалося на підставі будівельного паспорта;

декларації про готовність об'єкта до експлуатації, учинене щодо об'єктів, які за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), крім порушень, передбачених ч. 8 ст. 96 КУпАП;

акті готовності об'єкта до експлуатації, учинене щодо об'єктів, які за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми наслідками (СС2);

акті готовності об'єкта до експлуатації, учинене щодо об'єктів, які за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів зі значними наслідками (СС3);

– експлуатація об'єктів будівництва, не прийнятих в експлуатацію, учинена щодо:

об'єктів, будівництво яких здійснювалося на підставі будівельного паспорта;

об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), крім порушень, передбачених ч. 8 ст. 96 КУпАП;

об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми наслідками (СС2);

– незабезпечення замовником: здійснення авторського нагляду, якщо такий нагляд є обов'язковим згідно з вимогами законодавства; здійснення технічного нагляду, якщо такий нагляд є обов'язковим відповідно до вимог законодавства;

– неподання чи несвоєчасне подання замовником інформації про:

передачу права на будівництво об'єкта іншому замовнику;

зміну генерального підрядника чи підрядника, осіб, відповідальних за проведення авторського й технічного нагляду, відповідальних виконавців робіт;

коригування проєктної документації, якщо подання такої інформації є обов'язковим.

Досліджено суб'єктів за ст. 96 КУпАП – спеціальний (посадові особи підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності) у ч. 3–18 статті; як громадяни, так і посадові особи – у ч. 1 і 2 цієї статті. Зазначено, що суб'єктами можуть бути як громадяни, так і посадові особи, наділені повноваженнями у сфері будівництва.

Розглянуто ознаки суб'єктивної сторони – як внутрішньої складової порушення, яка виявляється в наявності вини у формі умислу, але може бути й у формі необережності. Суб'єктивна сторона має додаткові риси, такі як мотив, мета, емоції.

Визначено, що порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва – це адміністративне правопорушення,

передбачене ст. 96 КУпАП, що є складним і може бути триваючим. Сутність порушення викладено в 14 диспозиціях і санкціях норм. Кожна норма має притаманні їй елементи – об’єкт, об’єктивну сторону, суб’єкт і суб’єктивну сторону. Деякі позиції мають спільні ознаки й можуть бути об’єднані з метою оновлення та оптимізації норми. Запропоновано оптимізувати положення ст. 96 КУпАП, скоротивши до 11 диспозицій.

5. Узагальнено теоретичні та правові засади адміністративного провадження щодо порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Зокрема, виокремлено й розкрито принципи провадження в справі про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва: 1) законності – законодавче врегулювання суспільних відносин у сфері провадження в справах щодо вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва; 2) публічності – провадження здійснюється публічно уповноваженими посадовими особами ДІАМ і судом; 3) гласності – розгляд справ про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва здійснюється відкрито; 4) змагальності – можливість сторони захисту подавати докази на підтвердження захисту своїх прав; 5) рівність осіб, які беруть участь у справі, – рівності всіх учасників провадження перед законом; 6) оперативності й економічності – справа розглядається швидко у визначений законом строк; 7) провадження національною мовою – учасники провадження мають право виступати рідною мовою, а також користуватися послугами перекладача; 8) встановлення об’єктивної істини – вирішення завдань провадження в справах про порушення порядку вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва з метою притягнення винної особи до адміністративної відповідальності. Зауважено, що запропонований перелік принципів провадження в справі про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва не є вичерпним та універсальним, це результат узагальнити наявних доктринальних бачень.

На основі узагальнення опрацьованих джерел доведено, що провадженням у справі про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва слід вважати певний процесуальний порядок, який визначено нормами адміністративного законодавства, що спрямовані на розгляд і вирішення справи для притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності.

Розглянуто умовні стадії адміністративного провадження в справі за ст. 96 КУпАП: 1) порушення справи; 2) адміністративне розслідування; 3) розгляд та вирішення справи; 4) перегляд рішення; 5) виконання рішення. Розкрито зміст основних стадій провадження.

7. Проаналізовано поняття адміністративних стягнень, їхні ознаки та принципи. З'ясовано, що за порушення, визначені ст. 96 КУпАП, передбачено адміністративні стягнення у вигляді штрафів. Висвітлено правовий зміст адміністративного штрафу та проаналізовано розмір штрафів, визначений ст. 96 КУпАП. Обґрунтовано доцільність збільшення розміру штрафів, з огляду на сучасні реалії суспільства, співвідношення грошових еквівалентів, а також досвід зарубіжних країн. Розглянуто приклад Італії, де розмір штрафу за окремі порушення у сфері будівництва сягає понад 2 тис. євро, тоді як максимальний розмір штрафу, визначений ст. 96 КУпАП, – близько 51 тис. грн. Запропоновано проєкт Закону України «Про внесення змін до ст. 96 КУпАП щодо посилення відповідальності», де обґрунтовано власну позицію щодо адекватності розміру штрафу в сучасних реаліях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України: доктринальні аспекти реформування. *Право України*. 1998. № 8. С. 8–13.
2. Адерейко Т. В. Особливості адміністративних стягнень в Україні, сучасний стан і перспективи. *Молодий вчений*. 2014. № 11. С. 146–151.
3. Адміністративна відповідальність: конспект лекцій. URL: https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/av_z_23_1.1.pdf.
4. Адміністративна відповідальність: мультимедійний посіб. https://arm.naiau.kiev.ua/books/adm-vidpov/pages/rozdil_3.html.
5. Адміністративне право України / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ: Істина. 2011. 480 с.
6. Адміністративне право України: основні поняття: навч. посіб. / за ред. І. П. Голосніченка. Київ: ГАН. 2005. 232 с.
7. Адміністративне право. URL: <http://www.jurists.org.ua/administrative-law/5739-naukovo-praktichniy-komentar-do-st-96-kodeksu-ukrayini-pro-admnstrativn-pravoporushennya.html>.
8. Адміністративне право. Загальна частина: мультимедійний посіб. URL: https://arm.naiau.kiev.ua/books/adm_pravo_zch/nm/lec12.html.
9. Адміністративне правопорушення та його юридичний склад: Лекція НАВС. https://arm.naiau.kiev.ua/books/adm_pravo_zch/nm/lec12.html.
10. Бандурка О. М. Адміністративний процес: підручник. Київ: Літера ЛТД, 2002. 286 с.
11. Бандурка А. М., Тищенко Н. М. Административный процесс: учебник. Харків: Изд-во НУВД, 2001. 353 с.
12. Бараненко Б. И. Методология теории и практики ОРД в современных условиях: проблемы и перспективы: монография. Л.: РИО ЛАВД МВД Украины, 2004. 264 с.

13. Бахрах Д. Н. Административная ответственность граждан СССР: учеб. пособие. Свердловск: Изд-во Урал. ун-та. 1989. 204 с.
14. Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования пер. англ. 2 изд. / Г. Дж. Берман. М.: Изд-во МГУ: ИНФРА-М – НОРМА, 1998. 624 с.
15. Битяк Ю. П. Адміністративне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер. 2005. 544 с.
16. Боднар Т. Ю., Хома Т. Ю. Адміністративна відповідальність за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків: теоретико-методологічні засади. *Право і суспільство*. 2017. № 5. С. 176–181.
17. Боднар Т. Ю., Хома Т. Ю. Поняття адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. *Законність і правопорядок у сучасному суспільстві*: матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 10–11 бер. 2017 р.). Київ, 2017. С. 76–81.
18. Боднар Т. Ю., Хома Т. Ю. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. *Наук. вісн. публічного та приватного права*. 2016. № 6. Т. 2. С. 58–61.
19. Бородін І. Л. Адміністративно-правові способи захисту прав і свобод людини і громадянина: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2003. 378 с.
20. Бородін М. Конституційне право громадян на звернення до суду за захистом своїх прав. *Право України*. 2000. № 8. С. 62–66.
21. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. Київ: Юрид. думка. 2007. 992 с.
22. Визначення тривалості будівництва об'єктів. ДСТУ БА.3.1-22:2013. URL: http://ksv.do.am/GOST/DSTY_ALL/DSTY4/dsty_b_a.3.1-22-2013.pdf.
23. Вінник О. М. Інвестиційне право: навч. посіб. Київ: Юридична думка, 2006. 568 с.
24. Гончарук С. Т. Адміністративна відповідальність за законодавством України: МВС України. УАВС. Київ: УАВС. 1995. 240 с.

25. Гусарєв С. Д. Теорія права і держави: навч. посіб. Київ: «Правова єдність». 2008. 270 с.
26. Стукаленко О.В.Адміністративно-правове забезпечення будівельної галузі: монографія / О.В. Стукаленко. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – 376 с.
27. Деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.04.2011 № 466. Дата оновлення: 12.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-2011-п#Text> (дата звернення: 01.11.2022).
28. Джагупов Г. В. Діяльність міліції щодо виконання постанов про накладення адміністративних стягнень: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2002. 214 с.
29. Дмитренко В. І. Міжнародний та вітчизняний досвід нормативно-правового забезпечення діяльності підприємств будівельної галузі. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.11.112.
http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/114.pdf.
30. Дубов Г. О. Методологія права: поняття, предмет та місце в системі наукового знання. *Держава і право*. Київ, 2010. Вип. 50. С. 54–58.
31. Експертиза будівель та споруд. URL: <https://nise.com.ua/tehnichna-ekspertiza-budivel>.
32. Зразок заповнення повідомлення про початок виконання будівельних робіт. URL: <https://dabi.gov.ua/napryamky-diyalnosti/dozvilni-protsedury/roz-yasnennya-shhodo-protsedur-otrymannya-dokumentiv-neobhidnyh-vidpovidno-do-zakonodavstva-dlya-zdiysnennya-budivnytstva-ob-yektiv-zalezho-vid-kategori-yskladnosti/>.
33. Іванищук А. А. Поняття адміністративної відповідальності, яка застосовується суддею. *Форум права*. 2011. № 2. С. 298–302.
34. Іванникова В. В. Адміністративний примус: суть та визначення. *Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ імені Е. О. Дідоренка*. 2011. № 2. С. 190–197.

35. Казаков В. Н. Правовой порядок в юридической теории и практике: дис. ... д-ра юрид. наук. М. 2003. 372 с.

36. Коверзнев В. О. Сутність приватних і публічних правовідносин та принципи їх розмежування. *Публічне і приватне право: проблеми методології, теорії та практики*: матеріали Міжнародної юридична наук.-практ. Інтернет-конференції (14 трав. 2013). URL: https://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=508%3A270413-13&catid=66%3A1-0513&Itemid=82&lang=en.

37. Кодекс Грузії про просторове планування, архітектурну і будівельну діяльність. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/4276845?publication=15>

38. Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31577399

39. Кодекс Республики Молдавия «О правонарушениях». URL: <https://wipolex-res.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ru/md/md098ru.html>.

40. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 р. № 8073-X. Дата оновлення: 06.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>. (дата звернення: 01.11.2022).

41. Козин О. М. Досвід провідних країн світу в управлінні будівельною галуззю. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/5/02.pdf>.

42. Коломоець Т. О. Щодо ефективності адміністративних штрафів. *Право України*. 2001. № 2. С. 84–87.

43. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 256 с.

44. Колпаков В. К., Гордєєв В. В. Теорія адміністративного проступку: монографія. Харків: Харків юридичний, 2016. 344 с.

45. Комзюк А. Т. Деякі проблемні питання провадження в справах про адміністративні проступки. *Вісник Луганського ін-ту внутр. справ МВС України*. 2000. Спец. Вип. С. 219–222.

46. Кривов'яз О. В. Забезпечення правопорядку як суспільно-правове явище. *Право, суспільство та держава: форми взаємодії*: матеріали Міжнар.

наук.-практ. конф. (м. Київ, 21–22 бер. 2012 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень. 2012. Т. 1. С. 13–14.

47. Кримінальний Кодекс Республіки Франція. URL: legifrance.gouv.fr/affichCode.do?dateTexte=20110307&cidTexte=LEGITEXT000006070719&fastReqId=930254301&fastPos=1&oldAction=rechCodeArticle.

48. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 06.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 01.11.2022).

49. Кримінальний кодекс України: наук.-практ. комент. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. Особлива частина Т. 2. Київ: Право. 2013. 1420 с.

50. Кримінальний кодекс Італії. URL: <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/10/30/codice-penale>.

51. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Кондор. 2006. 206 с.

52. Левенець Ю. О. Поняття адміністративної відповідальності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2012. Вип. 3. С. 54–62.

53. Макушев П. В. Адміністративна відповідальність як правовий інститут. *Наук. вісн. Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ*. Дніпропетровськ. 2009. № 4. С. 89–97.

54. Марченко О. Л. Адміністративна діяльність Державної інспекції архітектури та містобудування щодо протидії корупції у сфері містобудування. *Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції*: зб. матеріалів І Всеукраїнської наук.-практ. конф.: (Хмельницький, 28 жов. 2021 р.). Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2021. 370 с. С. 198–199. URL: <http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/20191/1/%87.pdf#page=198>.

55. Марченко О. Л. Адміністративно-правовий статус Державної інспекції архітектури та містобудування у провадженні по справах про

адміністративні правопорушення, передбачені ст. 96 КУпАП. *Юрид. часопис Нац. акад. внутр. справ.* № 2 (22) 2021. С. 56–62.

56. Марченко О. Л. Актуальні питання відповідальності за адміністративне правопорушення передбачене ст. 96 КУпАП. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 12 груд. 2019 р.)* / редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2019. С. 194–196.

57. Марченко О. Л. Відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва: зарубіжний досвід. (Республіка Польща). *KELM.* 2021 № 6. С. 172–176.

58. Марченко О. Л. Порушення вимог законодавства у сфері будівництва. *Підприємництво, господарство і право.* 2020. № 7. С. 96–104. URL: <http://pgpr-journal.kiev.ua/archive/2020/7/17.pdf>.

59. Марченко О. Л. Суб'єктивні ознаки складу правопорушення за ст. 96 КУпАП (порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва). *Актуальні проблеми кримінального права: тези доп. XI Всеукраїнської наук.-теор. конф., присвяченій пам'яті проф. П. П. Михайленка* (Київ, 20 листоп. 2020 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 343–346.

60. Мельник І. В. Застосування заходів адміністративного примусу в умовах розбудови правової держави: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ: 2004. 20 с.

61. Миронець І. М. Адміністративно-правове регулювання будівельної діяльності в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2012. 235 с.

62. Миронець І. М. Адміністративно-правове регулювання будівельної діяльності в Укоаїні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2012. 22 с.

63. Мицкевич Л.А. Развитие административного права Германии: учеб. пособие. URL: http://files.lib.sfukras.ru/ebibl/umkd/199/u_xre.pdf.

64. Мінка Т. П. Актуальні проблеми диференціації кримінальних та адміністративних правопорушень. *Наук. вісн. Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ*. 2012. № 4. С. 186–191.

65. Мосьондз С. О. Адміністративне право України (у визначеннях та схемах): навч. посіб. Київ: Атіка. 2008. 272 с.

66. Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України / за заг. ред. І. Х. Темкіжева (кер. авт. кол.). 2 вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 720 с.

67. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення / за заг. ред. С. В. Петкова. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 544 с.

68. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення / за заг. ред. Д. В. Журавльова. Київ: Вид. дім «Професіонал». 2019. 832 с.

69. Норми вільного трактування. Чому збільшення штрафів для будівельників наповнило бюджет, але не впорядкувало їхньої діяльності? *Закон і бізнес*. URL: https://zib.com.ua/ua/print/35563-chomu_zbilshennya_shtrafiv_dlya_budivelnikiv_dopomoglo_napov.html

70. Овсянко Д. М. Административное право: учеб. пособ. М.: Юристъ. 1996. 304 с.

71. Окерешко М. В. Поняття і склад адміністративного правопорушення вчиненого лікарем у сфері охорони здоров'я населення. *Молодий вчений*. № 5.1 (45.1). 2017. Травень. С. 80–84.

72. Подорожна Т. С. Особливості використання порівняльно-правового методу в дослідженні правової системи України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 2. С. 46–48.

73. Положення Про Державну інспекцію архітектури та містобудування: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 р. № 1340. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1340-2020-п#Text>.

74. Попов Л. Л. Административное право: учебник. М.: Юрист. 2002. 514 с.

75. Аналіз практики Верховного Суду при вирішенні спорів про оскарження рішень, дій, бездіяльності органів державного архітектурно-будівельного контролю. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%8F>.

76. Порядок розроблення проєктної документації на будівництво об'єктів. Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 16.05.2011 № 45. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0651-11#n17>.

77. Постанова ВАСУ від 27.08.2015 р. у справі № 822/3347/14. URL: https://protocol.ua/ru/postanova_vasu_vid_27_08_2015_roku_u_spravi_822_3347_14/.

78. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 30.07.2020 р. Справа № 521/15813/16-а. *Єдиний державний реєстр судових рішень*.

URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/90713953>.

79. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 23.12.2019 р. Провадження №К/9901/13498/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/86552118>.

80. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 17.09.2020 р. Справа № 482/1329/16-а. Провадження № К/9901/44880/18. Єдиний Державний Реєстр Судових Рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91642217>

81. Постанова Верховного Суду України від 23.07.2019 р. № 826/9967/18. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/83356090>.

82. Постанова Восьмого апеляційного адміністративного суду м. Львів від 28.07.2020 р. Справа № 464/1319/20. Провадження № А/857/7293/20. Єдиний Державний Реєстр Судових Рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/90673993>.

83. Постанова Восьмого апеляційного адміністративного суду м. Львів від 18.11.2019 р. Постанова № 857/8812/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85803697>.

84. Постанова Восьмого апеляційного адміністративного суду м. Львів від 29.11.2018 р. Провадження № 857/117/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78428272>.

85. Постанова Другого апеляційного адміністративного суду від 18.06.2020. Справа № 628/3699/19. Провадження № 3140/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89885282>.

86. Постанова Жовтневого районного суду м. Маріуполь від 11.01.2020. Справа № 263/13124/18. Провадження №2-а/263/5/2020. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86881654>.

87. Деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.04.2011 № 466. Дата оновлення: 12.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-2011-п#Text> (дата звернення: 01.11.2022).

88. Постанова П'ятого апеляційного адміністративного суду м. Одеса від 18.03.2020 р. Справа № 420/3758/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88298571>.

89. Постанова п'ятого апеляційного адміністративного суду м. Одеса. Справа № 522/10991/19. Провадження № 854/9058/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86988190>.

90. Постанова Суворовського районного суду м. Одеси від 09.02.2020 р. Справа №523/18792/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88007970>.

91. Постанова Шостого Апеляційного Адміністративного Суду м. Київ від 23.07.2019. Справа № 826/10995/17. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/83216036>.

92. Правопорушення у сфері містобудівної діяльності в Україні: аналіз судової практики. *Юридичний Інтернет ресурс protocol.ua*. URL:

https://protocol.ua/ua/pravoporusshennya_u_sferi_mistobudivnoi_diyalnosti_v_ukraini_analiz_sudovoi_praktiki.

93. Про авторський та технічний нагляд під час будівництва об'єкта архітектури. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2007 р. № 903. Дата оновлення: 18.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2007-p#Text> (дата звернення: 01.11.2022).

94. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20.05.1999 р. № 687-XIV. Дата оновлення: 10.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text> (дата звернення: 01.11.2022).

95. Про будівельні норми: Закон України від 05.11.2009 р. № 1704-VI. Дата оновлення: 09.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1704-17#Text> (дата звернення: 01.11.2022).

96. Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності: Закон України від 14.10.1994 р. № 208/94-ВР. Дата оновлення: 01.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208/94-vr#Text>. (дата звернення: 01.11.2022).

97. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.06.2017 р. № 405. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405-2017-p#Text>.

98. Про внесення змін до Закону України «Про архітектурну діяльність»: Закон України від 01.08.2006 р. № 58-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/58-16#Text>.

99. Про Державну інспекцію архітектури та містобудування: Положення, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 № 1340. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1340-2020-p#Text>.

100. Про затвердження Змін до Порядку проведення технічного обстеження і прийняття в експлуатацію індивідуальних (садибних) житлових будинків, садових, дачних будинків, господарських (присадибних) будівель і споруд, будівель і споруд сільськогосподарського призначення, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками

(СС1), збудовані на земельній ділянці відповідного цільового призначення без дозвільного документа на виконання будівельних робіт: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 14.12.2018 р. № 342. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1489-18#Text>

101.Про затвердження Змін до Порядку розроблення проєктної документації на будівництво об'єктів. Наказ Міністерства розвитку громад та територій від 17.12.2019 р. № 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1311-19#Text>.

102.Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

103.Про затвердження Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного контролю: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2011 р. № 553. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553-2011-п#Text>.

104.Про затвердження Порядку проведення технічного обстеження і прийняття в експлуатацію індивідуальних (садибних) житлових будинків, садових, дачних будинків, господарських (присадибних) будівель і споруд, будівель і споруд сільськогосподарського призначення, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), збудовані на земельній ділянці відповідного цільового призначення без дозвільного документа на виконання будівельних робіт. Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 03.07.2018 р. № 158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0976-18#Text>.

105.Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 № 1805-III. № 1805-III. Дата оновлення: 31.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 01.11.2022).

106.Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. Дата оновлення: 27.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення: 01.11.2022).

107.Про судову практику у справах про хабарництво: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 26.04.2002 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02#Text>.

108.Рішення Приморського районного суду м. Одеси від 24.09.2018 р. Справа № 522/23974/17. Провадження № 2-а/522/84/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76748432>.

109.Рішення Сумського районного суду м. Суми від 23.06.2018. Справа № 587/381/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74799025>.

110.Роз'яснення щодо процедур отримання документів, необхідних відповідно до законодавства для здійснення будівництва об'єктів (залежно від категорії складності). URL: <https://dabi.gov.ua/napryamky-diyalnosti/dozvilni-protsedury/roz-yasnennya-shhodo-protsedur-otrymannya-dokumentiv-neobhidnyh-vidpovidno-do-zakonodavstva-dlya-zdiysnennya-budivnytstva-ob-yektiv-zalezho-vid-kategoriyi-skladnosti/>.

111.Постанова Суворовського районного суду м. Одеси від 09.02.2020 р. Справа № 523/18792/19. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88007970>

112.Салманова О. Ю. Види адміністративних стягнень за порушення міграційного законодавства, порядок та строки їх застосування. *Вісник Харківського нац. ун-ту внутр. справ*. 2014. № 1. С. 140–150.

113.Семенко Б. М. Адміністративна відповідальність за правопорушення у галузі будівництва: дис. ... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2011. 193 с.

114.Склад та зміст проєктної документації на будівництво. ДБН А.2.2-3:2014. <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/building/tech-reg/normuvannia/derzhavni-ta-galuzevi-budivelni-normi>.

115.Стрельченко О. Г. Природа адміністративної відповідальності. *Держава та регіони. Сер. Право.* 2012. Вип. 3. С. 75–78.

116.Стукаленко В. В. Окремі питання механізму провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері містобудівної діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2020. № 2. С. 277–279. URL: <http://lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=123>.

117.Стукаленко О. В. Адміністративно-правове забезпечення будівельної галузі: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 376 с.

118.Стукаленко О. В. Світовий досвід регулювання будівельної діяльності на прикладі США. *Наук. вісн. Херсонського держ. ун-ту.* 2016. Вип. 2 (2). С. 112–115.

119.Сырых В. М. Структура методов теоретического познания государственно-правовых явлений: дис. ... д-ра юрид. наук. М. 1981. 416 с.

120.Теремецький В. І. Поняття, сутність та ознаки адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері оподаткування. *Наук. вісн. Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ.* 2012. № 1. С. 343–351.

121.Тихонова О. В. Об'єкт кримінально-правової охорони та об'єкт злочину: співвідношення понять. *Наук. вісн. Львівського держ. ун-ту внутр. справ.* 2014. № 2. С. 244–251.

122. Кримінальний Кодекс Грузії. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/16426?publication=242>

123.Уголовный Кодекс Республики Казахстан. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252&pos=4;-96#pos=4;-96

124.Уголовный Кодекс Республики Молдова. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30394923.

125.Федотова Г. В. Критерії відмежування кримінального проступку від злочину та адміністративного правопорушення. *Наук. вісн. Ужгородського нац. ун-ту.* 2016. С. 91–94.

126.Хапко Ю. Ньюанси введення об'єкта в експлуатацію. *Юрист & закон.* № 14. URL: <https://totum.ua/nyuansi-vvedennya-obekta-v-ekspluatacziju/>.

127.Христинченко Н. П. Застосування адміністративної відповідальності до посадових осіб. *Форум права*. 2011. № 2. С. 933–938.

128.Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 10.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 01.11.2022).

129.Ching, Francis D. K.; Winkel, Steven R. (2016-03-22). Building Codes Illustrated: A Guide to Understanding the 2015 International Building Code. URL: https://books.google.com.ua/books?id=danQCwAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=building+code&hl=en&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=building%20code&f=false/

130.International Building Code. ISO. 2015. URL: <http://codes.iccsafe.org/app/book/content/2015%20San%20Antonio/2015%20IBC%20HTML/Preface.html>

131.Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal; LO 10/1995, de 23-11. URL: <https://www.conceptosjuridicos.com/codigo-penal/>.

132.Standards in construction: the Eurocodes. *The European Commission*. 2015. URL: <https://ec.europa.eu/jrc/en/research-topic/standards-construction-eurocodes>.

133.Trafgesetzbuch für das Deutsche Reich vom 15 Mai 1871. URL: <https://dejure.org/gesetze/StGB>.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Анкета вивчення думки посадових осіб юридичних осіб
щодо проблемних питань адміністративної відповідальності
за порушення вимог законодавства, будівельних норм,
стандартів і правил під час будівництва в Україні**

Просимо Вас взяти участь у соціологічному опитуванні, що проводиться з метою визначення напрямів удосконалення законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні. В зв'язку з цим, ми звертаємося до Вас із проханням відповісти на низку запитань. Об'єктивність Ваших відповідей допоможе розробити рекомендації, які, на нашу думку, будуть корисними у Вашій роботі.

Анкета анонімна, тому підписувати її не потрібно. Отримана інформація буде використана лише в межах доктринального дослідження.

Заздалегідь дякуємо Вам за допомогу в дослідженні!

1. Рівень Вашої освіти:

- 1) повна вища
- 2) базова вища
- 3) незакінчена вища
- 4) середня спеціальна
- 5) повна загальна середня
- 6) неповна загальна середня

2. Ваш вік:

- 1) до 25 років
- 2) 26–30 років
- 3) 31–35 років
- 4) 36–40 років
- 5) понад 40 років

3. Ваш стаж роботи:

- 1) до 1 року
- 2) від 1 до 3 років
- 3) від 3 до 5 років
- 4) від 5 до 10 років
- 5) понад 10 років

4. Як Ви вважаєте, чи потрібно систематизувати будівельні норми, правила, стандарти та правопорушення і порядок їх провадження в одному нормативно-правовому акті з метою уникнення заплутаності та розбіжностей?

- 1) так
- 2) ні

5. Як Ви вважаєте, чи доцільним є розроблення та прийняття Будівельного кодексу України?

- 1) так
- 2) ні

6. Як Ви вважаєте, чи правильним буде визначення поняття «адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва» як один з видів юридичної відповідальності, що полягає у виявленні та фіксації посадовими особами органів архітектурно-будівельного контролю порушень, передбачених ст. 96 КУпАП?

- 1) так
- 2) ні

7. Чи підтримуєте Ви пропозицію стосовно того, що за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва потрібно притягати винних осіб до кримінальної відповідальності?

- 1) підтримую
- 2) не підтримую

8. Чи доцільним є, на Вашу думку, внесення змін до ст. 96 КУпАП?

- 1) так
- 2) ні

9. Чи доцільно за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва застосовувати лише таке адміністративне стягнення, як штраф?

- 1) так
- 2) ні

10. Чи потрібно, на Вашу думку, підвищити розмір штрафу для суб'єктів порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва?

- 1) так
- 2) ні

Зведені дані
результатів соціологічного опитування громадян і посадових осіб
юридичних осіб, проведеного в межах дисертаційного дослідження
«Адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства,
будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні»

Загалом опитано 123 посадові особи органів архітектурно-будівельного контролю та 134 громадяни України.

Питання анкети та варіанти відповідей	Кількісний показник відповідей	%
1	2	3
1. Рівень Вашої освіти:		
повна вища	250	97,6
базова вища	6	2,3
незакінчена вища	1	0,4
середня спеціальна	0	0,0
повна загальна середня	0	0,0
неповна загальна середня	0	0,0
2. Ваш вік:		
до 25 років	12	4,7
26–30 років	31	12
31–35 років	72	28
36–40 років	103	40,7
понад 40 років	39	15
3. Ваш стаж роботи:		
до 1 року	0	0,0
від 1 до 3 років	31	12
від 3 до 5 років	85	33
від 5 до 10 років	118	45,9
понад 10 років	23	8,9
4. Як Ви вважаєте, чи потрібно систематизувати будівельні норми, правила, стандарти та правопорушення і порядок їх провадження в одному нормативно-правовому акті з метою уникнення заплутаності та розбіжностей?		
так	251	97,7
ні	6	2,3
5. Як Ви вважаєте, чи доцільним є розроблення та прийняття Будівельного кодексу України?		
так	249	96,8
ні	8	3,1

6. Як Ви вважаєте, чи правильним буде визначення поняття «адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва» як один з видів юридичної відповідальності, що полягає у виявленні та фіксації посадовими особами органів архітектурно-будівельного контролю порушень, передбачених ст. 96 КУпАП?		
так	257	100
ні	0	0,0
7. Чи підтримуєте Ви пропозицію стосовно того, що за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва потрібно притягати винних осіб до кримінальної відповідальності?		
підтримую	172	66,9
не підтримую	85	33,1
8. Чи доцільним є, на Вашу думку, внесення змін до ст. 96 КУпАП?		
так	200	77,8
ні	57	22,2
9. Чи доцільно за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва застосовувати лише таке адміністративне стягнення, як штраф?		
так	142	55,2
ні	115	44,7
10. Чи потрібно, на Вашу думку, підвищити розмір штрафу для суб'єктів порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва?		
так	230	89,5
ні	27	10,5

**Аналіз результатів
соціологічного опитування громадян і посадових осіб юридичних осіб,
проведеного в межах дисертаційного дослідження «Адміністративна
відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм,
стандартів і правил під час будівництва в Україні»**

Під час підготовки дисертаційного дослідження з метою визначення напрямів удосконалення законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, було опитано 257 осіб, зокрема – 123 посадові особи органів архітектурно-будівельного контролю і 134 – громадяни України, які за останні три роки мали правовідносини з органами архітектурно-будівельного контролю. За результатами опитування встановлено:

1. Переважна більшість опитаних 97,6 % (251) має повну вищу освіту; 2,3 % (6) базову вищу освіту; 0,4 % (1) незакінчену вищу освіту; 0,0% (0) середню спеціальну освіту; 0,0% (0) повну загально середню освіту; 0,0% (0) неповну загальну середню освіту.

2. Під час проведення анкетування вік опитаних громадян розподілився так: до 25 років – 4,7 % (12); 26–30 років – 12 % (31); 31–35 років – 28 % (72); 36–40 років – 40,7 % (103); понад 40 років – 15 % (39).

3. Переважна більшість опитаних 45,9 % (118) мали загальний стаж роботи від 5 до 10 років; 8,9 % (23), опитаних мають стаж роботи понад 10 років; 33 % (85) опитаних мають стаж роботи від 3 до 5 років; 12 % (31) опитаних мають стаж роботи від 1 до 3 років; 0,0 % (0) опитаних мають стаж роботи до 1 року.

4. Переважна більшість опитаних посадових осіб органів архітектурно-будівельного контролю та громадян 97,7 % (251) зазначили, що сучасне законодавство, яке регулює суспільні відносини у сфері будівництва, потрібно систематизувати в одному кодифікованому нормативному акті, а 3,1 % (8) вважають, що це є недоцільним.

5. На запитання «Як Ви вважаєте, чи доцільним є розроблення та прийняття Будівельного кодексу України?» відповіді респондентів розподілилися таким чином: 95 % опитаних вважають, що сучасне законодавство України у сфері будівництва потребує удосконалення, а саме систематизації норм та розробки і прийняття Будівельного кодексу України, і 5 % (8) опитаних вважають, що це недоцільно.

6. 257 опитаних осіб зазначили, що визначення поняття «адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва» як один з видів юридичної відповідальності, що полягає у визначенні підстав і порядку застосування стягнень, передбачених ст. 96 КУпАП, є правильним.

7. Стосовно питання щодо необхідності притягнення до кримінальної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, то відповіді респондентів розподілилися таким чином: 66,9 % (172) опитаних вважають, що потрібно, і 33,1 % (85) опитаних не підтримують цю пропозицію.

8. Переважна більшість опитаних 77,8 % (200) вважає доцільним внесення змін до ст. 96 КУпАП і лише 22,2 % (57) опитаних вважає це недоречним.

9. На запитання «Чи доцільно за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва застосовувати лише таке адміністративне стягнення, як штраф?» відповіді респондентів розподілилися таким чином: 55,2 % (142) вважають за доцільне; 44,7 % (115) опитаних вважають, що мають бути інші адміністративні стягнення.

10. На запитання «Чи потрібно, на Вашу думку, підвищити розмір штрафу для суб'єктів порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва?» відповіді респондентів розподілилися таким чином: 89,5 % (230) – відповіли «так» і лише 10,5 % (27) – відповіли «ні».

Модель Будівельного кодексу України

З метою врегулювання суспільних відносин і систематизації норм у сфері будівництва, з використанням позитивного досвіду зарубіжних країн, вважаємо за доцільне розробити Будівельний кодекс України з такими основними складовими:

РОЗДІЛ I. Загальні положення.

РОЗДІЛ II. Будівельні норми, стандарти та правила під час будівництва.

РОЗДІЛ III. Юридична відповідальність за порушення у сфері будівництва.

РОЗДІЛ IV. Порядок проваджень за порушення у сфері будівництва.

РОЗДІЛ V. Прикінцеві та перехідні положення.

ЗАКОН УКРАЇНИ**Про внесення змін до ст. 96 КУпАП щодо посилення відповідальності**

Верховна Рада України п о с т а н о в л я є:

I. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1. У Кодексі України про адміністративні правопорушення (Відомості Верховної Ради УРСР, 1984 р., додаток до № 51, ст. 1122):

1) статтю 96 викласти в такій редакції:

Стаття 96. **Порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва**

Порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил та затверджених проєктних рішень під час нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту об'єктів чи споруд –

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від ста до ста п'ятидесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та на посадових осіб – від трьохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, –

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та на посадових осіб – від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Виконання підготовчих або будівельних робіт без подання повідомлення про початок виконання зазначених робіт, якщо подання такого повідомлення є обов'язковим, або будівництво яких здійснюється на підставі будівельного паспорта, а також наведення недостовірних даних у такому повідомленні –

тягнуть за собою накладення штрафу від чотирьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Виконання будівельних робіт без подання повідомлення про початок виконання зазначених робіт, а також наведення недостовірних даних у такому

повідомленні, вчинені щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), крім порушень, передбачених частиною четвертою цієї статті, –

тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятисот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Виконання будівельних робіт без дозволу на їх виконання, вчинене щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми наслідками (СС2), –

тягне за собою накладення штрафу від тисячі до тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Діяння, передбачене частиною п'ятою цієї статті, вчинене щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів зі значними наслідками (СС3), –

тягне за собою накладення штрафу від двох до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Експлуатація об'єктів будівництва, не прийнятих в експлуатацію, щодо об'єктів, будівництво яких здійснювалося на підставі будівельного паспорта або тих, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), –

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та на посадових осіб – від трьох тисяч до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Експлуатація об'єктів будівництва, не прийнятих в експлуатацію, щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми наслідками (СС2), –

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від трьох тисяч до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та на посадових осіб – від п'яти тисяч до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Діяння, передбачені частиною сьомою цієї статті, вчинені щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів зі значними наслідками (СС3), –

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян (або фізичних осіб) від чотирьох тисяч до чотирьох тисяч п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та на посадових осіб – від шести тисяч до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Незабезпечення замовником здійснення авторського або технічного нагляду щодо будівництва, якщо такий нагляд є обов'язковим згідно з вимогами законодавства, –

тягне за собою накладення штрафу від п'ятсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Неподання чи несвоєчасне подання замовником інформації про зміни у відомостях про право на виконання будівельних робіт, якщо подання такої інформації є обов'язковим, –

тягне за собою накладення штрафу на громадян від тисячі до тисячі п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та на посадових осіб – від тисячі п'ятсот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проєкту Закону України «Про внесення змін до ст. 96
Кодексу України про адміністративні правопорушення
щодо посилення відповідальності»

1. Обґрунтування необхідності прийняття законопроєкту

Дотримання визначених державою будівельних норм, стандартів і правил, щодо процесу будівництва, а також на його початку та після завершення є важливим елементом правопорядку та добробуту населення.

На сучасному етапі становлення державності, законодавство у сфері будівництва перебуває в процесі реформування та вдосконалення. Проводиться масштабна робота щодо впровадження цифровізації та діджиталізації у сфері будівництва. Уже доведеним є те, що налагодження електронних процесів у сфері будівництва та містобудування є перешкодою до корупційних діянь.

Верховною Радою України 01 липня 2021 року прийнято за основу проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування сфери містобудівної діяльності» (реєстр. № 5655)», який є підґрунтям проведення загальнодержавної реформи містобудування, та кардинально змінює підходи до організації державного регулювання суспільних відносин у цій сфері, дерегулює галузь, автоматизує процеси, перерозподіляє повноваження, права та обов'язки всіх суб'єктів містобудівної діяльності.

У зв'язку із зазначеним вище, з метою забезпечення умов для належного функціонування та розвитку цієї сфери, зокрема упорядкування та спрямування в потрібне русло суспільних відносин, що виникають під час містобудування, відповідних змін має зазнати й законодавство, яким регулюються питання відповідальності за правопорушення у сфері містобудівної діяльності.

Застарілим є нині зміст ст. 96 КУпАП, його об'єм і розгалуженість потребують удосконалення.

Встановлені чинним законодавством розміри штрафів на сьогодні не є співмірними з масштабами можливої шкоди внаслідок учинення протиправних дій, а отже, потребують перегляду і збільшення.

2. Мета і завдання прийняття законопроєкту

З метою відтворення сучасних реалій правопорушення та забезпечення систематизації і доступності розуміння норм ст. 96 КУпАП варто оптимізувати зміст норми шляхом раціонального її застосування, а також збільшити штрафні санкції згідно із сучасними реаліями.

3. Загальна характеристика й основні положення законопроекту

Проект Закону спрямований на підвищення ефективності інституту адміністративної відповідальності за правопорушення будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.

Положеннями проекту Закону України «Про внесення змін до ст. 96 КУпАП щодо підвищення відповідальності», зокрема запропоновано такі зміни:

внесення змін до ст. 96 КУпАП в частині зміни складів правопорушень, збільшення штрафних санкцій за правопорушення.

4. Стан нормативно-правової бази

На сьогодні нормативно-правовими актами в цій сфері правового регулювання є КК України, КУпАП, закони України «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності», «Про основи містобудування», «Про архітектурну діяльність».

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Прийняття та реалізація Закону України «Про внесення змін до ст. 96 КУпАП щодо підвищення відповідальності» збільшить дохідну частину Державного бюджету України за рахунок збільшення штрафних санкцій за правопорушення, передбачені чинними нормами КУпАП.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття законопроекту

Прийняття законопроекту забезпечить ефективності інституту відповідальності за правопорушення у сфері містобудівної діяльності.

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ
до проєкту Закону України «Про внесення змін до ст. 96 Кодексу України
про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності»

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін
Кодекс України про адміністративні правопорушення	
Глава 8 АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В ПРОМИСЛОВOSTІ, БУДІВНИЦТВІ ТА У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ	Глава 8 АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В ПРОМИСЛОВOSTІ, БУДІВНИЦТВІ ТА У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ
Стаття 96. Порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва Порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил та затверджених проєктних рішень під час нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту об'єктів чи споруд - тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та на посадових осіб – від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, - тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та на посадових осіб – від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Виконання підготовчих робіт без подання повідомлення про початок виконання зазначених робіт, якщо подання такого повідомлення є обов'язковим, а також наведення недостовірних даних у повідомленні	Стаття 96. Порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва <i>Порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил та затверджених проєктних рішень під час нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту об'єктів чи споруд -</i> <i>тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та на посадових осіб – від трьохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</i> <i>Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, -</i> <i>тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та на посадових осіб – від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</i> Виконання підготовчих або будівельних робіт без подання повідомлення про початок виконання зазначених робіт, якщо

про початок виконання підготовчих робіт - тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Виконання будівельних робіт без подання повідомлення про початок виконання зазначених робіт щодо об'єктів, будівництво яких здійснюється на підставі будівельного паспорта, а також наведення недостовірних даних у такому повідомленні - тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот п'ятдесяти до трьохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Виконання будівельних робіт без подання повідомлення про початок виконання зазначених робіт, а також наведення недостовірних даних у такому повідомленні, вчинені щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), крім порушень, передбачених частиною четвертою цієї статті, - тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятисот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Виконання будівельних робіт без дозволу на їх виконання, вчинене щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми наслідками (СС2), - тягне за собою накладення штрафу від тисячі до тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Діяння, передбачене частиною шостою цієї статті, вчинене щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із значними наслідками (СС3), -	<i>подання такого повідомлення є обов'язковим, або будівництво яких здійснюється на підставі будівельного паспорта, а також наведення недостовірних даних у такому повідомленні -</i> <i>тягнуть за собою накладення штрафу від чотирьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</i> <i>Виконання будівельних робіт без подання повідомлення про початок виконання зазначених робіт, а також наведення недостовірних даних у такому повідомленні, вчинені щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), крім порушень, передбачених частиною четвертою цієї статті, -</i> <i>тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятисот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</i> <i>Виконання будівельних робіт без дозволу на їх виконання, вчинене щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми наслідками (СС2), -</i> <i>тягне за собою накладення штрафу від тисячі до тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</i> <i>Діяння, передбачене частиною п'ятою цієї статті, вчинене щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із значними наслідками (СС3), -</i> <i>тягне за собою накладення штрафу від двох до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</i> <i>Експлуатація об'єктів будівництва, не прийнятих в експлуатацію, щодо об'єктів, будівництво яких здійснювалося на підставі</i>
--	--

тягне за собою накладення штрафу від двох до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.	<i>будівельного паспорта або тих, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (CC1), -</i>
Експлуатація об'єктів, не прийнятих в експлуатацію, а також наведення недостовірних даних у декларації про готовність об'єкта до експлуатації, вчинені щодо об'єктів, будівництво яких здійснювалося на підставі будівельного паспорта, -	<i>тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та на посадових осіб – від трьох тисяч до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</i>
тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот п'ятдесяти до трьохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.	<i>Експлуатація об'єктів будівництва, не прийнятих в експлуатацію, щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми наслідками (CC2), -</i>
Експлуатація об'єктів будівництва, не прийнятих в експлуатацію, а також наведення недостовірних даних у декларації про готовність об'єкта до експлуатації, вчинені щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (CC1), крім порушень, передбачених частиною восьмою цієї статті, -	<i>тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від трьох тисяч до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та на посадових осіб – від п'яти до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</i>
тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятисот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.	<i>Діяння, передбачені частиною сьомою цієї статті, вчинені щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із значними наслідками (CC3), -</i>
Експлуатація об'єктів будівництва, не прийнятих в експлуатацію, а також наведення недостовірних даних в акті готовності об'єкта до експлуатації, вчинені щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми наслідками (CC2), -	<i>тягнуть за собою накладення штрафу на громадян (або фізичних осіб) від чотирьох тисяч до чотирьох тисяч п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та на посадових осіб – від шести тисяч до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</i>
тягнуть за собою накладення штрафу від тисячі до тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.	<i>Незабезпечення замовником здійснення авторського або технічного нагляду щодо будівництва, якщо такий нагляд є обов'язковим згідно з вимогами законодавства, -</i>
тягнуть за собою накладення штрафу від двох до трьох тисяч	<i>тягне за собою накладення штрафу від п'ятсот до тисячі</i>

неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Незабезпечення замовником здійснення авторського нагляду, якщо такий нагляд є обов'язковим згідно з вимогами законодавства, - тягне за собою накладення штрафу від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Незабезпечення замовником здійснення технічного нагляду, якщо такий нагляд є обов'язковим згідно з вимогами законодавства, - тягне за собою накладення штрафу від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Неподання чи несвоєчасне подання замовником інформації про передачу права на будівництво об'єкта іншому замовнику, зміну генерального підрядника чи підрядника, осіб, відповідальних за проведення авторського і технічного нагляду, відповідальних виконавців робіт, а також про коригування проєктної документації, якщо подання такої інформації є обов'язковим, - тягне за собою накладення штрафу від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.	неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. <i>Неподання чи несвоєчасне подання замовником інформації про зміни у відомостях про право на виконання будівельних робіт, якщо подання такої інформації є обов'язковим, -</i> <i>тягне за собою накладення штрафу на громадян від тисячі до тисячі п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та на посадових осіб – від тисячі п'ятсот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</i>
--	---

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Марченко О. Л. Порухення вимог законодавства у сфері будівництва. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 96–103.
2. Марченко О. Л. Проблеми притягнення до адміністративної відповідальності за порухення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 4 (113). С. 97–103.
3. Марченко О. Л. Відповідальність за порухення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва: зарубіжний досвід. *KELM*. 2021. № 6. С. 172–176. (Республіка Польща).
4. Марченко О. Л. Адміністративно-правовий статус Державної інспекції архітектури та містобудування у провадженні по справах про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 96 КУпАП. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 2 (22). С. 56–62.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Марченко О. Л. Актуальні питання відповідальності за адміністративне правопорушення, передбачене ст. 96 КУпАП. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали IV Міжнар. наук.- практ. конф. (Київ, 12 груд. 2019 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. С. 194–196.
6. Марченко О. Л. Суб'єктивні ознаки складу правопорушення за ст. 96 КУпАП (порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва). *Актуальні проблеми кримінального права* : тези доп. XI Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяченої пам'яті проф.

П. П. Михайленка (Київ, 20 листоп. 2020 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 343–346.

7. Марченко О. Л. Особливості законодавства деяких європейських країн щодо відповідальності за порушення у сфері містобудування. *Актуальні проблеми кримінального права* : матеріали XII Всеукраїнської науково-теоретичної конф., присвяченої пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 18 листоп. 2021 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 226–228.

8. Марченко О. Л. Деякі напрями протидії корупції у сфері будівництва. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9–10 груд. 2021 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 447–449.

9. Марченко О. Л. Адміністративна діяльність Державної інспекції архітектури та містобудування щодо протидії корупції у сфері містобудування. *Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції* : зб. матеріалів I Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 28 жовт. 2021 р.). Хмельницький : НАДПСУ, 2021. С. 198–199.

10. Розслідування порушень вимог законодавства у сфері будівництва : метод. рек. / А. П. Запотоцький, О. Л. Марченко, О. В. Максименко. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 67 с.

Акти впровадження

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань правоохоронної діяльності

Ильин, А.К. 8, кн.1. М. Гринченко, 8, т.1, 288-35-06

**Проректору Національної
академії внутрішніх справ
Чернявському С.С.**
м. Солом'янська,
м. Київ,
03035

Шановний Сергію Сергійовичу!

У Комітеті Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності опрацьовано пропозиції щодо внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, підготовлені здобувачем кафедри публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ Марченко О.І. за результатами дисертаційного дослідження на тему: «Адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні».

Повідомляємо, що інформація викладена у вищезазначених пропозиціях доведена до відома народних депутатів України членів Комітету для врахування при подальшому вдосконаленні чинного законодавства.

З повагою

Заступник голови Комітету

М. Павлюк

Відбувся: 22.01.2023 о 10:00:00

Апарат Верховної Ради України
04.27.12-2022 129600 від 05.08.2022

978652

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор Національної академії
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Сергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ

14.06.2022

А К Т

**впровадження матеріалів дисертаційного дослідження
Марченко Олени Львівни на тему «Адміністративна відповідальність за
порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил
під час будівництва в Україні» в науково-дослідну роботу
Національної академії внутрішніх справ**

Комісія у складі: заступника начальника відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності, кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника Калиновського Олександра Валерійовича (голова комісії), провідного наукового співробітника відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності кандидата юридичних наук, старшого дослідника Севрука Володимира Геннадійовича, старшого наукового співробітника наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ № 1, кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника Максименко Олени Василівни склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження Марченко Олени Львівни на тему «Адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні» впроваджені в науково-дослідну діяльність академії.

1. Наукові праці Марченко Олени Львівни, присвячені питанням адміністративно-правової відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні, застосовуються у дослідженнях проблем адміністративного права.

2. Матеріали дисертаційного дослідження Марченко Олени Львівни застосовуються під час підготовки монографій, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, методик правоохоронної діяльності, аналітичних оглядів, пропозицій щодо внесення змін у нормативно-правові акти.

Голова комісії:

Олександр КАЛИНОВСЬКИЙ

Члени комісії:

Володимир СЕВРУК

Олена МАКСИМЕНКО

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор Національної
академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Станіслав ГУСАРЄВ

17.06.2022

АКТ

**впровадження матеріалів дисертаційного дослідження
Марченко Олени Львівни на тему «Адміністративна відповідальність за
порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил
під час будівництва в Україні»
в освітній процес Національної академії внутрішніх справ**

Комісія у складі: завідувача кафедри публічного управління та адміністрування, доктора юридичних наук, професора І.Д. Пастуха (голова комісії), завідувача кафедри поліцейського права, кандидата юридичних наук, доцента В.А. Кулікова, заступника начальника відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності, кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника О.В. Калиновського, склала цей акт про те, що результати дисертації Марченко Олени Львівни на тему «Адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні» впроваджені в освітній процес академії, зокрема:

1. Матеріали дисертації О. Л. Марченко застосовуються в освітньому процесі для підготовки лекцій, навчальних програм, тестових завдань, а також під час проведення занять з адміністративного права та адміністративного процесу.

2. Результати дисертаційного дослідження О. Л. Марченко відображені у науково-практичних і навчально-методичних матеріалах для здобувачів вищої освіти, де в якості джерел рекомендовано такі публікації:

Марченко О.Л. Порушення вимог законодавства у сфері будівництва. Підприємництво, господарство і право і процес. № 7/2020. С. 96-103

Марченко О.Л. Проблеми притягнення до адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. № 4 (113) 2019. С. 97-103

Марченко О.Л. Відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва: зарубіжний досвід. *KELM*. 2021 № 6. С. 172-176 (Республіка Польща).

Марченко О.Л. Адміністративно-правовий статус Державної інспекції архітектури та містобудування у провадженні по справах про адміністративні

правопорушення, передбачені статтею 96 КУпАП. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. № 2 (22) 2021. С. 56-62.

Марченко О.Л. Актуальні питання відповідальності за адміністративне правопорушення передбачене ст. 96 КУпАП. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* [Текст] : матеріали IV Міжнар. наук.- практ. конф. (Київ, 12 грудня 2019 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. – С. 194-196.

Марченко О.Л. Суб'єктивні ознаки складу правопорушення за статтею 96 КУпАП (порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва). *Актуальні проблеми кримінального права: тези доп. XI Всеукраїнської науково-теоретичної конф., присвяченій пам'яті проф. П.П. Михайленка* (Київ, 20 листопада 2020 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 343-346.

Марченко О.Л. Особливості законодавства деяких європейських країн щодо відповідальності за порушення у сфері містобудування. *Актуальні проблеми кримінального права: матеріали XII Всеукраїнської науково-теоретичної конф., присвяченій пам'яті проф. П.П. Михайленка* (Київ, 18 листопада 2021 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 226-228.

Марченко О.Л. Деякі напрями протидії корупції у сфері будівництва. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* [Текст] : матеріали VI Міжнар. наук.- практ. конф. (Київ, 9–10 груд. 2021 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. – С. 447-449.

Марченко О.Л. Адміністративна діяльність Державної інспекції архітектури та містобудування щодо протидії корупції у сфері містобудування. Збірник матеріалів тези I Всеукраїнської науково-практичної конференції *Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції*: (Хмельницький, 28 жовтня 2021 року). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2021. 370 с. С. 198-199.

Розслідування порушень вимог законодавства у сфері будівництва [Текст]: метод. рек. / [Запотоцький А.П., Марченко О.Л., Максименко О.В.]. – Київ: Нац. Акад. внутр. справ, 2021. – 67 с.

3. Зазначені праці підтвердили високий теоретичний і навчально-методичний рівень, практичну доступність і доцільність за результатами використання під час підготовки та проведення усіх видів занять.

Голова комісії:

Члени комісії:

Ігор ПАСТУХ

Володимир КУЛІКОВ

Олександр КАЛИНОВСЬКИЙ